

STANDARDERSTATNING VED YRKESKADER

En vurdering av erstatningsnivået etter forskrift av 21. desember 1990 nr 1027 om standarderstatning etter lov om yrkesskadeforsikring sammenlignet med den alminnelige erstatningsrett. Samt særskilte problemstillinger knyttet til utmåling av standardisert erstatning ved yrkesskader

Kandidatnummer: 142

Veileder: Advokat Knut Riisa og Advokat Lars Olav Skårberg

Leveringsfrist: 15.08.2006

Til sammen 37 404 ord

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1	Oppgavens tema og problemstilling	1
1.2	Aktualitet og bakgrunn for oppgaven	2
1.3	Avgrensning	3
1.4	Begreper / definisjoner	5
1.5	Videre fremstilling av oppgaven	6
<u>2</u>	<u>RETTSKILDER OG METODE</u>	<u>7</u>
2.1	Generelt	7
2.2	Lover og forskrifter	7
2.3	Forarbeider og etterarbeider	7
2.4	Rettspraksis	8
2.5	Juridisk teori	9
2.6	Særlig om Forsikringskadenemndas praksis.	9
2.7	Selskapspraksis	9
2.8	Metode	9
<u>3</u>	<u>UTMÅLINGSREGLENE – REDEGJØRELSE FOR GJELDENE RETT</u>	<u>11</u>
<u>4</u>	<u>STANDARD ERSTATNING VED YRKESSKADER</u>	<u>11</u>

4.1	Utviklingen av arbeidstakernes erstatningsrettslige vern	11
4.2	Lov om yrkesskadeforsikring	13
4.3	Forskrift om standardisert erstatning etter lov om yrkesskadeforsikring	14
<u>5</u>	<u>ALMINNELIG ERSTATNING</u>	<u>17</u>
<u>6</u>	<u>TRYGDEN</u>	<u>19</u>
<u>7</u>	<u>ERSTATNING FOR TAP AV ERVERV</u>	<u>21</u>
7.1	Trygdens ytelser	21
7.2	Utmåling etter alminnelig erstatningsrett	22
7.2.1	Lidt tap	22
7.2.2	Skadelidtes inntekt med og uten skaden	24
7.2.3	Særlig om arbeid i hjemmet.	26
7.2.4	Fremtidig tap	26
7.3	Utmåling etter standardforskriften	29
7.3.1	Lidt tap	29
7.3.2	Tap i fremtidig erverv	30
7.3.3	Beregningsgrunnlaget	30
7.3.4	Grunnerstatningen	35
7.3.5	Korreksjon for alder	37
7.3.6	Særlig om yngre skadelidte	38
7.3.7	Særlig om eldre skadelidte	42
7.3.8	Tap av deler av arbeidsevnen	44
7.3.9	Renter	49
<u>8</u>	<u>ERSTATNING FOR UTGIFTER</u>	<u>50</u>
8.1	Trygdens ytelser	50
8.2	Utmåling etter alminnelig erstatningsrett	52

8.2.1	Påførte utgifter	52
8.2.2	Fremtidige utgifter	53
8.3	Utmåling etter standardforskriften	54
8.3.1	Påførte utgifter	54
8.3.2	Fremtidige utgifter	55
9	<u>MÉNERSTATNING</u>	58
9.1	Generelt	58
9.2	Trygdens ytelser	59
9.3	Utmåling etter alminnelig erstatningsrett	61
9.4	Utmåling etter standardforskriften	62
9.4.1	Gruppeopprykk	64
9.4.2	Inngangsinvaliditet	65
9.4.3	Kjønnforskjeller	66
10	<u>SAMMENLIGNING AV ERSTATNINGSNIVÅET MELLOM STANDARDISERT ERSTATNING ETTER FORSKRIFT TIL YRKESKADELOVEN OG DEN ALMINNELIGE ERSTATNINGSRETT.</u>	67
10.1	Generelt	67
10.2	Tap i fremtidig erverv	69
10.2.1	Utgangspunkt	69
10.2.2	Beregninger	72
10.2.3	Analyse	73
10.2.4	Tjenestepensjon	81
10.3	Utgifter	87
10.3.1	Utgangspunkt	87
10.3.2	Beregninger	88
10.3.3	Analyse	89

10.4	Menerstatning	96
10.4.1	Kritikk av sammenligningen i NOU 2004:3	96
10.4.2	Utgangspunkt	98
10.4.3	Beregninger	99
10.4.4	Analyse	100
11	<u>KASUISTIKK</u>	104
11.1	Generelt	104
11.2	Tapsperioder som fraviker forskriftens utgangspunkt	104
11.2.1	De tidsbegrensede tap	105
11.2.2	Tap som oppstår i fremtiden	108
11.3	Arbeid i hjemmet	112
11.3.1	Innledning	112
11.3.2	Ervervstap eller utgift.	112
11.3.3	Kan Martinsen-dommen fravikes	115
11.3.4	Kan uføregraden justeres for å dekke mer tapt evne til arbeid i heimen	118
11.3.5	Kun tap av evne til arbeid i hjemmet	119
11.4	Erstatning for ervervstap ved de lavere uføregrader	120
11.4.1	Problemstilling	120
11.4.2	Er Stakkeland-dommen riktig – er det grunn for å endre rettstilstanden	122
11.5	Oppgjørstidspunktet betydning på erstatningsutmålingen	126
11.5.1	Problemstilling - betydningen av grensedragningen mellom lidt og fremtidig tap	126
11.5.2	Generelt om oppgjørstidspunktet	127
11.5.3	Partenes kontroll med oppgjørstidspunktet	128
11.5.4	Fastsettelsen av oppgjørstidspunktet ved delvise utbetaling	131
12	<u>KRAVET TIL FULL ERSTATNING</u>	133
12.1	Hva er full erstatning	133
12.2	Utgjør standarderstatningen full erstatning	135

12.3	Er forskriften om standarderstatning ved yrkesskader ugyldig	136
13	<u>VURDERINGER</u>	140
13.1	Oppsummering	140
13.2	Vurdering	141
13.3	Forslag til nye arbeidsskedeforsikring NOU 2004:3 - ferenda betraktninger	144
13.3.1	Utvalgets mandat og forslag	144
13.3.2	Ferenda betrakning	145
14	<u>AVSLUTTENDE KOMMENTARER</u>	148
15	<u>LITTERATURLISTE</u>	150
15.1	Litteratur	150
15.2	Lover	150
15.3	Forskrifter	151
15.4	Forarbeider	151
15.5	Rettspraksis	151
16	<u>LISTER OVER TABELLER OG FIGURER M V</u>	A

1 Innledning

1.1 Oppgavens tema og problemstilling

Utgangspunktet i norsk erstatningsrett er at skadelidte skal ha dekket sitt fulle individuelle økonomiske tap. For personskader fremgår dette av skadeserstatningsloven § 3-1 første ledd.¹ For yrkesskader som er dekket av lov om yrkesskadeforsikring² er det innført standardiserte utmålingsregler, jf. forskrift om standardisert utmåling etter lov om yrkesskadeforsikring.³

Hovedtema for denne oppgaven er å sammenligne og analysere erstatningsnivået ved standard erstatning for yrkesskader med erstatningsnivået ved den alminnelige erstatningsrett.

Herunder vil oppgaven ta for seg enkelte av de særlige problemstillinger de standardiserte utmålingsregler ved yrkesskader reiser. Jeg vil se på problemstillinger knyttet til unormale tapsperioder for det fremtidige tapet, betydningen av arbeid i hjemmet, de særlige problemer som oppstår for skadelidte med lavere uføregrader, samt forsikringsselskapenes og skadelidtes kontroll av oppgjørstidspunktet.

En sentral problemstilling vil være å vurdere i hvilken grad den standardiserte utmåling gir full erstatning, og om det er særlige forhold som gjør seg gjeldende for enkelte alders-, inntekts- eller uføregrupper.

---

¹ Lov av 13. juni 1969 nr 26 om skadeserstatning (skl)

² Lov av 16. juni 1989 nr 65 om yrkesskadeforsikring (yfl)

³ Forskrift av 21. desember 1990 nr 1027 om standardisert erstatning etter lov om yrkesskadeforsikring.

Oppgavens tema søkes besvart gjennom redegjørelse for utmålingsreglene og ved analyse av konkrete erstatningsberegninger.

1.2 Aktualitet og bakgrunn for oppgaven

Det har lenge vært den enkle og unyanserte oppfatning at standarderstatning ved yrkesskader gir betydelig overkompensasjon til skadelidte med lave inntekter, og en betydelig underkompensasjon til skadelidte med høye inntekter.⁴

I NOU 1994:20, ble det gjort sammenligninger av erstatningsnivået ved de to utmålingsmåtene på bakgrunn av de tre prinsipielle høyesterettsdommene om erstatningsutmåling ved personskader fra 1993⁵. Utover dette finnes det så vidt jeg er kjent med ingen inngående analyser av erstatningsnivået etter standardforskriften, sammenlignet med erstatningsnivået etter den alminnelige erstatningsrett.

Spørsmålet om forskriften om standardisert erstatning etter lov om yrkesskadeforsikring tilfredsstiller kravet til full erstatning ble tatt opp kort tid etter dens ikrafttredelse⁶, men er ikke senere blitt drøftet i full bredde og er ikke blitt direkte prøvet rettslig.

Høyesterett har i liten grad behandlet saker om standardisert erstatning etter lov om yrkesskader, selv om elementer av spørsmålet har blitt vurdert av Høyesterett, for eksempel i Rt. 2004 side 1556 Stakkeland-dommen. Fra skadelidte siden⁷ er det reist spørsmål om forskriften må anses som delvis ugyldig. Problemstillingen har særlig vært reist i

---

⁴ Med overkompensasjon menes at skadelidte gis høyere erstatning enn det utmåling etter alminnelige regler tilsier, underkompensasjon at standard erstatning gir lavere erstatning enn alminnelig utmåling.

⁵ Rt. 1993 side 1524 Ølbergdommen, Rt. 1993 side 1538 Horsengdommen, Rt. 1993 side 1547 Skolanddommen

⁶ Se Gudruns Holgersens artikkel i Lov og Rett 1991 s 515, *standardisert erstatning ved personskade – lik erstatning for ulikt tap?*.

⁷ Med dette begrepet menes arbeidstakerorganisasjoner og advokater og andre som representerer skadelidte overfor forsikringsselskapene

forbindelse med skadelidte som har så lav uføregrad at de ikke tilstås uførepensjon etter folketrygdloven, og at dermed en viktig forutsetning for erstatningsnivået i standardforskriften ikke slår til.⁸

Både lov om yrkesskadeforsikring og standardforskriften har nå fått virket i en periode, men fortsatt kan en si at loven og forskriften er relativt nye. Det finnes fortsatt flere uavklarte og omdiskuterte problemstillinger. Ved sammenligningen vil jeg derfor gjøre rede for enkelte særlige problemstillinger som har betydning for erstatningsnivået etter standardforskriften.

I NOU 1994:20 ble det fremmet forslag om standardiserte utmålingsregler også på den alminnelig erstatningsrettens område. Gjennom Høyesterettspraksis de seneste 10-15 år, har en rekke erstatningsposter også på den alminnelige erstatningsrettens område blitt delvis standardisert, for eksempel valg av kapitaliseringsrente, utmåling av ménerstatning, samt valg av skatteulempe

I NOU 2004:3 er det fremmet forslag til ny arbeidsskadeforsikring. I utvalgets mandat er det presisert at etablerte rettigheter skal opprettholdes, og utvalget foreslår at dagens standardiserte utmålingsregler for yrkesskader videreføres i stor grad. En rekke av de problemstillinger som forskrift om standardisert erstatning etter yrkesskade reiser, og de prinsipielle spørsmål omkring standardisert utmåling, vil derfor også i fremtiden være aktuelle.

1.3 Avgrensning

Jeg vil i denne oppgaven konsentrere meg om utmålingsreglene ved erstatning etter standard erstatning ved yrkesskader og den alminnelige erstatningsrett, og sammenligningen av disse. I tillegg vil jeg se på enkelte særlige problemstillinger som har

---

⁸ Om problemstillingen se uttalelse fra mindretallet i NOU 2004:3 side 277, samt Skårberg og Reusch, Yrkesskade, Oslo 2003, side 152.

betydning for erstatningsutmålingen ved standard erstatning ved yrkesskader. Problemstillinger knyttet til yrkesskade og yrkessykdomsbegrepet fallet utenfor.

Fokus vil være på de standardiserte reglene, og problemstillinger knyttet til denne. Redegjørelsen for gjeldende rett av utmålingsreglene ved den alminnelige erstatningsretten vil derfor være begrenset, og er kun ment som en oversikt over hovedlinjene, samt å vise til uavklarte problemstillinger der dette er relevant for sammenligningen. Redegjørelsen for de trygderettslige reglene vil være begrenset til det som er nødvendig for en sammenligning av reglene, og for å få et helhetlig bilde.

Oppgaven vil kun ta for seg erstatningspostene som oppstår ved uførhet, og avgrenses derfor mot erstatning ved dødsfall.⁹

Da det er erstatning for de fremtidige erstatningspostene, tap i fremtidig erverv, utgift og ménerstatning som er standardisert etter forskriften, vil fokus være rettet mot disse, og redegjørelsen for det lidte tapet vil være begrenset. Yrkesskadeforsikringsloven hjemler ikke erstatning for oppreisning, jf. yfl. § 12 første ledd 2 punktum, jf. skl. § 3-5, og oppgaven omhandler derfor ikke denne.

Flere interessante og uavklarte problemstillinger knyttet til yrkesskadeforsikring og utmåling etter standardforskriften vil ikke bli berørt, som for eksempel, konstateringsproblematikk, regresspørsmål, og gjenopptakelse. Yrkesskader står i en særstilling i folketrygdloven, som gir skadelidte en rekke særfordeler. Flere problemstillinger som normalt kommer opp ved utmåling etter alminnelige regler vil derfor ikke oppstå. Dette gjelder for eksempel tap av fremtidige pensjonspoeng.¹⁰

---

⁹ Erstatning ved dødsfall, tap av forsørger, er også standardisert ved yrkesskader, jf. standardforskriften § 6-1 og § 6-2. Standardisert erstatning for tap av forsørger reiser mange av de samme prinsipielle spørsmål som ved erstatning for yrkesskade og sykdom, men innebærer imidlertid så mange særskilte problemstillinger og hensyn, at jeg ikke har funnet det hensiktsmessig å inkludere det i oppgaven her.

¹⁰ Innføringen av obligatorisk tjenstepensjon vil her reise nye problemstillinger.

1.4 Begreper / definisjoner

Et viktig skille i erstatningsretten går mellom økonomisk og ikke økonomisk tap. Det økonomiske tapet omfatter påførte utgifter, lidt inntektstap, fremtidige utgifter og fremtidig inntektstap. De ikke-økonomiske tapene omfatter ménerstatning og oppreisning. Ved yrkesskader er det som nevnt kun ménerstatning, som erstattes av de ikke-økonomiske tapene.

Et annet viktig skille som får stor betydning for den standardiserte utmålingen, går mellom påført og fremtidig tap. Skillet oppstår ved det tidspunkt skadelidte og forsikringsselskapet blir enige om erstatningsoppjøret. Eventuelt vil skillet være ved domstidspunktet. Som nevnt over vil denne oppgaven fokusere på de fremtidige tapene.

Forskrift av 21. desember 1990 nr 1027 om standardisert erstatning etter yrkesskedeforsikringsloven vil bli benevnt som standardforskriften. Forarbeidet til forskriften er inntatt som vedlegg I i NOU 1994:20. Utvalget som fremmet dette forslaget omtales gjerne som Lødrup-utvalget eller standardiseringsutvalget.

G er folketrygdens grunnbeløp, jf. Folketrygdloven § 1-4. I denne oppgaven er det tatt utgangspunkt i G av 1. mai 2005 på kroner 60699. G per 1. mai 2006 utgjør kroner 62892.

I analyse delen av oppgaven vil jeg gjøre bruk av noen matematiske begreper som krever en nærmere forklaring.

Neddiskontering betyr å omregne et fremtidsbeløp til nåverdi. Dette gjøres ved såkalt baklengs renteregning. Årsaken til at en neddiskonterer er at det skal gjøres fradrag for den avkastning skadelidte kan få ved at han får utbetalt erstatning i dag, for et tap som reelt sett først oppstår noe frem i tid. Neddiskontering brukes typisk ved beregningen av engang utgifter som først oppstår etter at skadelidte har nådd en viss alder.

Kapitalisering benyttes for å omregne årlige fremtidige tap til nåverdi, typisk ved beregning av erstatning for fremtidige inntektstap. Når skadelidte får utbetalt erstatningen i en engangssum, forutsettes skadelidte å plassere denne slik at det gis avkastning i form av renter. Denne rente avkastningen må derfor trekkes fra i beregningen, slik at skadelidte ikke gis en økonomisk gevinst. Erstatningen beregnes slik at skadelidte hvert år kan ta ut det årlige tapet, og at erstatningen med renter vil være brukt opp ved uttaket siste tapsår. Kapitaliseringsfaktoren består av to komponenter, en rentefot og antall tapsår. Valget av rentefot har stor betydning da lavere rente gir høyere erstatning. Etter Rt. 1993 side 1525 Ølberg-dommen er det blitt brukt 5 % kapitaliseringsrente. Det tas høyde for at skadelidte foretar jevne uttak av erstatningen gjennom året, slik at det beregnes en gjennomsnittsfaktor, og ikke forskuddfaktor hvis skadelidte tok ut års tapet i begynnelsen av hvert år, eller etterskuddsfaktor ved årlig uttak på slutten av året.

1.5 Videre fremstilling av oppgaven

Opgaven vil videre bestå av fem deler. I kapittel 4 til 9 vil de relevante regler for erstatningsutmålingen bli presentert med hovedvekt på forskrift om standard erstatning ved yrkesskader. Under kapittel 10 vil beregninger etter den alminnelige erstatningsrett og standardforskriften bli presentert, sammenlignet og analysert. Under kapittel 11 vil det bli redegjort for enkelte spesielle problemstillinger av betydning for erstatningsutmålingen etter standardforskriften. Under kapittel 12, vil jeg drøfte om erstatning utmålt etter standardforskriften utgjør full erstatning. Til slutt, under kapittel 13, vil jeg oppsummere og vurdere standard erstatningen for yrkesskader, samt komme med noen de lege ferenda betraktninger om forslag til ny arbeidsskadeforsikringslov i NOU 2004:3.

2 Rettskilder og metode

2.1 Generelt

Ved yrkesskadeserstatning etter yrkesskedeforsikringsloven og dens forskrifter er vi inne på et rettsområde som har elementer av både forsikringsrett, erstatningsrett og trygderett.

2.2 Lover og forskrifter

Ved lov av 16. juni 1989 fikk vi lov om yrkesskedeforsikring. Loven er en tvungen ansvarsforsikring som alle arbeidsgivere plikter å tegne til fordel for sine arbeidstagere. Loven er preseptorisk og gir ikke muligheter til å fravike rettigheter etter loven til ugunst for arbeidstakerne.

Med hjemmel i lovens § 13 annet ledd, er det gitt forskrift om standardisert utmåling av erstatningen, jf. forskrift av 21. desember 1990. Ved utforming av utmålingsreglene er det sett hen til både trygdens ytelser og den alminnelige erstatningsrett.

Generelle utmålingsregler på erstatningsrettens område finnes i Lov av 13. juni 1969 om skadeserstatning kapittel 3.

2.3 Forarbeider og etterarbeider

Lov om yrkesskedeforsikring er fremdeles relativt ny, og forarbeidene er derfor en vesentlig kilde til tolkningen av loven. Dette gjelder i første rekke Ot. prp. nr 44 1988-89, og NOU 1988:6.

Forskrift om standardisert erstatning etter lov om yrkesskedeforsikring har trykte forarbeider. Standardiseringsutvalget innstilling er inntatt som vedlegg I i NOU 1994:20.

Utvalgets forslag til forskrift, som ble vedtatt med noen mindre endringer fra Justisdepartementet, har naturlig nok stor betydning i forståelsen av forskriften. Rettspraksis legger betydelig vekt på forarbeidene, både ved tolkning av yrkesskedeforsikringsloven og standardforskriften.

Utkast til standardforskriften utgjorde den første innstilling fra standardiseringsutvalget, da den ble fremmet i oktober 1989. Utvalget var, med enkelte endringer av personsammensetningen, det samme som senere presenterte forslag til standardiserte utmålingsregler for den alminnelige erstatningsretten i NOU 1994:20. Ved dette senere arbeidet hadde forskriften fått virke i noe tid, samtidig som en hadde fått de tre prinsipielle Høyesterettsdommene i 1993. Utvalgets vurderinger av standardforskriften i lys av dette, fremstår derfor som et etterarbeid, og har i praksis stor betydning som tolkningsfaktor.¹¹

2.4 Rettspraksis

Den alminnelige erstatningsretten er i stor grad utviklet gjennom rikholdig rettspraksis, og hvor særlig Høyesteretts praksis har hatt betydning. Både ansvarsgrunnlag og utmålingspraksis har i stor grad blitt utviklet gjennom domstolenes praksis.

Problemstillinger knyttet til yrkesskedeforsikringsloven og forskrift om standardisert utmåling har domstolene derimot ikke behandlet i stort omfang. Høyesterett har kun behandlet to saker av prinsipiell betydning for erstatningsutmåling etter standardforskriften.¹² I de lavere rettsinstanser forekommer yrkesskadesaker langt hyppigere, men disse har imidlertid begrenset rettskildemessig verdi.

---

¹¹ Skårberg og Reusch, side 22, anser NOU 1994:20 å ha informasjonsverdi som juridisk litteratur.

¹² Rt. 1998 side 1916 Martinsen, og Rt. 2004 side 8 Stakkeland

2.5 Juridisk teori

Sammen med rettspraksis er det særlig gjennom den juridiske teori at erstatningsretten har utviklet seg.¹³ I mangel av rikholdig rettspraksis vil teorien ha stor betydning på yrkesskedeforsikringsens område. Både Lødrup og Nygaard skriver om tema, og særlig må nevnes Skårberg og Reusch som gir en systematisk fremstilling av rettsreglene.

Endelig nevnes også NOU 2004:3, som gir en god oversikt over gjeldende rett for både den alminnelige erstatningsrett og yrkesskedeforsikringsloven med forskrifter.

2.6 Særlig om Forsikringsskadenemndas praksis.

Forsikringsskadenemnda (FSN) uttaler seg årlig om en rekke saker knyttet til yrkesskedeforsikringsloven. Selv om nemndas uttalelser i en rekke saker ikke følges av forsikringsselskapene, kan de ha en viss betydning som tolkningsfaktor av yrkesskedeforsikringsloven og standardforskriften.¹⁴

2.7 Selskapspraksis

Forsikringsselskapenes praksis kan ha betydning, særlig hvor man kan vise til en etablert og fast praksis i bransjen.

2.8 Metode

Erstatningsutmålingen, både etter standardforskriften og den alminnelig erstatningsrett styres av rettsregler. Problemstillinger knyttet til utmålingen må i første rekke løses ved bruk av den alminnelige rettskildelæren.

---

¹³ Lødrup side 51

¹⁴ Om forsikringsskadenemnda som rettskilde vises til Hans Jakob Bull, innføring i forsikringsrett, Oslo, 2003 side 40 flg. Et rettskildemessig poeng skal likevel nevnes. Nemnda uttaler seg om et betydelig antall saker etter yrkesskedeforsikringsloven, og nemnda henviser ofte til egne uttalelser, og får dermed i praksis betydning.

I dag gjøres tilnærmet alle erstatningsberegninger ved dataprogram. Rettsansvenderen finner på bakgrunn av faktum og det regelsett som er anvendelig, frem til de forutsetninger som programmet trenger for å utføre beregningene. En rekke av disse forutsetningene må avgjøres etter skjønn. Dette er uttrykt i Rt. 2003 side 338 Dykkerdommen, ”*utmåling av det økonomiske tapet blir svært skjønnsmessig*”

Når det er sagt, har selvsagt matematikken som ligger bak utmåling stor betydning, og matematikken har også vært gjenstand for diskusjoner. Når først matematikken og formlene er klarlagt, vil de stort sett være skjult for den vanlig rettsansvender. Som det fremgår i NOU 1994:20 side 21 ”*Det er fullt mulig å regne erstatning uten å kunne en eneste formel.*”

For å kunne sammenligne og analysere erstatningsutmåling etter standardforskriften og alminnelig utmåling, vil det være nødvendig å se nærmere på den underliggende matematikken.¹⁵ For denne oppgavens del dreier det seg i første rekke om betydningen av kapitalisering og neddiskontering.¹⁶

---

¹⁵ I de tre høyesteretts dommene fra 1993, ble det lagt stor vekt på de matematiske modellene, jf. NOU 1994:20 side 25.

¹⁶ For nærmere redegjørelse av matematikken bak erstatningsutmålingen vises til NOU 1994:20 side 21 flg.

3 Utmålingsreglene – redegjørelse for gjeldende rett

Redegjørelsen videre vil først gi en kort historikk bak utviklingen av standard erstatningen, samt en kort redegjørelse for utgangspunktet i den alminnelig erstatningsrett og et raskt overblikk over trygden yrkesskadebestemmelser. Deretter vil utmåling av de relevante erstatningspostene etter de ulike regelsettene bli gjennomgått. Fokus vil være på den standardiserte utmålingen.

4 Standard erstatning ved yrkesskader

4.1 Utviklingen av arbeidstakernes erstatningsrettslige vern

Frem til slutten av 1800-tallet var arbeidstakernes erstatningsrettslige vern begrenset til å gjelde de tilfeller hvor arbeidsgiver var straffedømt for å ha opptrådt forsettlig eller grovt uaktsomt. Fremveksten av den industrielle revolusjon medførte en ny type arbeidsrisiko som tvang frem behovet for reformer for erstatningsvernet av arbeidere.

I 1894 fikk vi den første ulykkesforsikringslov for fabrikkarbeidere, med objektivt ansvar for ulykker. Loven, som anses som vår første trygdelov, innførte samtidig et prinsipp om fritak for direkte ansvar for arbeidsgiver, med unntak av de tilfeller hvor arbeidsgiver i en straffedom ble dømt for forsettlig eller grovt uaktsom forvoldelse av selve legemsskaden, jf. Rt. 1917 side 956.

Utover begynnelsen av 1900-tallet utviklet det seg gjennom teori og praksis prinsippet om at arbeidstakeren selv måtte ta ansvar for den risiko som fulgte med arbeidet. Ved inntreden

i et arbeidsforhold aksepterte man samtidig den yrkesrisiko arbeidet medførte.¹⁷ Allikevel fikk fiskere og sjømenn yrkesskadedekninger ved lover av 1908 og 1911.

I 1958 fikk vi lov om yrkesskadetrygd¹⁸ som var en sammenslåing av ulykkesforsikringslovene for fabrikkarbeidere, fiske og sjømenn, samtidig som den ble utvidet til å gjelde alle arbeidstakere. Prinsippet om arbeidsgivers ansvarsfrihet ble opprettholdt.

Den første folketrygdloven ble gitt ved lov av 17. juni 1966 nr. 12. Fra 1970 ble yrkesskadetrygden inkorporert som kapittel 11 i folketrygdloven av 1966. Ved inkorporeringen ble det også innført yrkesskadeerstatning som skulle dekke det medisinske mén. Yrkesskadene ble gitt særfordeler i forhold til de normale trygdereglene, blant annet ble det gitt uførepensjon ned til uføregrader på 15 %.

En egen erstatningslov fikk vi først i 1969 ved innføringen av skadeserstatningsloven¹⁹. Samtidig ble kravet om straffedom for å rette krav mot arbeidsgiver opphevet. Kravet om arbeidsgivers forsett eller grov uaktsomhet ble imidlertid videreført, og bestemmelse om ansvarsfrihetsprinsippet fra folketrygdloven § 11-12 medførte at en i praksis stod uten krav mot arbeidsgiver.

Ved lovendring i 1976 ble prinsippet om ansvarsfrihet for arbeidsgiver opphevet og det ble gitt mulighet for direkte krav mot arbeidsgiver.

Det oppstod dermed et behov for arbeidsgiverne til å tegne ansvarsforsikringer for å forsikre sitt mulige ansvar overfor sine arbeidstakere. Samarbeidsgruppen for skadeforsikringsselskaper (SKAFOR) utviklet derfor på slutten av 1970-tallet produkter som skulle dekke erstatning for yrkesskade uavhengig av arbeidsgivers erstatningsansvar.

---

¹⁷ Jf. f.eks Rt 1949 s 688

¹⁸ Lov av 12. desember 1958 nr. 10

¹⁹ Lov av 13. juni 1969 nr. 26

Forsikringen ble omtalt som ”§ 6 dekning”, da den var inntatt som § 6 i de alminnelige ansvarsforsikringsvilkårene.

På begynnelsen av 1980-tallet ble det utviklet såkalte Trygghetsforsikringer som tok sikte på å være en fullverdig erstatning for arbeidstakere ved yrkesskade og yrkessykdom, samt å fungere som en ansvarsforsikring for arbeidsgiver. Erstatningsutmåling skjedde etter de alminnelige regler i skadeserstatningsloven kapittel 3. I 1984 lanserte Samvirke Forsikring og Storebrand Norden i felleskap for første gang en Trygghetsforsikring med sjablonmessige utmålingsregler.²⁰

I 1981 ble det oppnevnt et Yrkesskadeerstatningslovutvalg. I mandatet fra justisdepartementet var det uttrykt et ønske om å styrke arbeidstakernes erstatningsrettslige stilling. Utvalgets resultat ble fremlagt i NOU 1988:6 som foreslo at det ble opprettet en egen yrkesskedeforsikring, som skulle være et tillegg til folketrygdens særregler for yrkesskader. Ot.prp. nr 44 (1988-89) om lov om erstatning og forsikring ved yrkesskader ble deretter fremmet.

4.2 Lov om yrkesskedeforsikring

Med virkning fra 1. januar 1990, ble Lov av 16. juni 1989 nr. 65 om yrkesskedeforsikring²¹ vedtatt. Loven bygger både på de frivillige forsikringsordningene som ble utviklet på 70 og 80-tallet, og til dels elementer fra bilansvarsloven fra 1961²² og produktansvarsloven av 1988.²³

---

²⁰ I NOU 2004:3 side 54 fremgår det at forsikringsordningene ble godt mottatt av bedriftene, mens det i en særuttalelse fra et av utvalgsmedlemmene i NOU 1994:20 på side 143 blir uttalt at trygghetsforsikringene ikke fikk den gjennomslagskraft som forsikringsselskapene håpet på.

²¹ Ot.prp. nr 88 1988-89

²² Lov av 3. februar 1961

²³ Lov av 23. desember 1988 nr 104

Yrkesskedeforsikringsloven pålegger alle arbeidsgivere å tegne yrkesskedeforsikring, jf. § 3 første ledd. Forsikringen fungerer som en ansvarsforsikring for arbeidsgiveren, jf. § 4 tredje ledd, ved at arbeidstakeren får et direkte krav mot forsikringsselskapet, jf. § 5 første ledd. Arbeidsgiverne svarer ikke for krav etter loven, men kan bli erstatningsansvarlig etter alminnelige regler for krav som ikke omfattes av loven, jf. § 8 første ledd.

Erstatning etter yrkesskedeforsikringen skal gi skadelidte arbeidstakers rett til full erstatning uten hensyn til om noen har skyld i skaden, jf. § 3 første ledd annet punktum. Erstatningen omfatter erstatningspostene lidet tap, tap i fremtidig erverv og utgifter som skaden antas å påføre skadelidte i fremtiden, jf. yfl. § 12 første ledd. Utover det økonomiske tap ytes det særskilt ménerstatning. Loven hjemler ikke oppreisning, jf. § 12 første ledd 3 punktum.

Utmåling skjer etter de alminnelige regler i skadeserstatningsloven, dersom ikke annet er bestemt i eller i medhold av loven, jf. yfl. § 13 første ledd. Regler om standardisert utmåling ble gitt ved forskrift av 21. desember 1990 nr 1027.

4.3 Forskrift om standardisert erstatning etter lov om yrkesskedeforsikring

I Ot. prp. nr 44 (1988-89) ble det fremmet forslag om bruk av standardisert utmåling av erstatningen, og det ble anbefalt at dette ble nærmere utredet, jf. side 111.

30. august 1989 ble det nedsatt et hurtigarbeidende utvalgt, det såkalte Lødrup-utvalget, som hadde som mandat å utarbeide forslag til forskrift om standardisert erstatning ved yrkesskader og yrkessykdom.²⁴

Utvalgets første innstilling²⁵ ble fremlagt 15. oktober 1990, og fra 1. januar 1991 trådte forskrift om standardisert erstatning etter lov om yrkesskedeforsikring i kraft.²⁶

---

²⁴ Etter utvalgets mandat kunne de også fremme forslag om standardisering av erstatning utmålt etter andre lovfestede og ulovfestede erstatningsregler. Forslag om dette ble gitt i NOU 1994:20.

Forskriften bygger i stor grad på Trygghetsforsikringene fra åttitallet, og innførte en delvis standardisering av erstatningen. Selv om viktige poster som erstatning for tap i fremtidig erverv og fremtidige utgifter utmåles sjablongmessig, tas det i tillegg hensyn til individuelle forhold. Og enkelte poster utmåles i sin helhet individuelle etter den alminnelige erstatningsrett, blant annet gjelder dette det påførte tapet.

Forskriften forutsetter at folketrygdens ytelser ligger i bunn, og de standardiserte satsene har derfor innbakt fradrag for disse ytelsene. Det gjøres heller ikke fradrag for andre forsikringsytelser jf. NOU 1994:20 vedlegg I side 167 venstre spalte. I de tilfeller skadelidte ikke tilstås trygdeytelser, gis det tilleggerstatning, jf. forskriften § 1-2.

Standardforskriften skal benyttes ved beregning av erstatning etter yrkesskedeforsikringsloven, jf. forskriftens § 1-1 ”*Beregning av erstatning [...] skjer etter reglene i denne forskrift*”. Høyesterett har i Rt. 2004 side 8 Stakkeland-dommen, uttalt at forskriften er å anse som uttømmende, jf. avsnitt 28.

Yrkesskedeforsikringsloven er som nevnt preseptorisk, og en kan derfor ikke avtale utmålingsregler som gir lavere erstatning enn det som følger av standardforskriften. Det er ikke uvanlig at arbeidstakere og arbeidsgivere blir enige om å tegne yrkesskedeforsikringer som gir gunstigere utmåling. Særlig gjelder dette utvidet dekning, som også gjelder fritid, eller at forskriftens satser forhøyes.

Forskriften er kjønnsnøytral og gir samme utmåling enten det er snakk om en kvinnelig eller en mannlig skadelidt.²⁷

---

²⁵ Utvalgets innstilling er inntatt som vedlegg I i NOU 1994:20.

²⁶ Forskrift av 21. desember 1990 nr. 1027, fastsatt ved Kronprinsregentens resolusjon. Forskriften er senere endret en gang, ved forskrift av 21. desember 2000 nr 1364, som omhandler definisjon av samboerbegrepet ved dødsfall for arbeidstakere som tjenestegjør i internasjonale fredsoperasjoner.

²⁷ Betydningen av dette vil jeg komme tilbake til under redegjørelsen av de ulike erstatningspostene.

Samtidig med innføringen av standardforskriften ble det innført en refusjonsordning for å dekke trygdens utgifter med yrkesskadene. Refusjonssatsen utgjøre 120 % av forsikringsselskapenes erstatningsutbetaling.²⁸

Ved revisjonen i folketrygdloven i 1997 ble yrkesskadekapittelet i det vesentlige videreført, men bestemmelsene ble flyttet fra kapittel 11 til 13. Ved en inkurie ble ikke forskriftens oppdatert samtidig, og den inneholder derfor uriktige henvisninger i flere bestemmelser, se blant annet § 1-2 og § 3-1.

Flere av de hensyn som lå bak den obligatoriske yrkesskedeforsikring, begrunner også innføringen av den standardiserte utmålingen.

Ot. prp. nr. 44 1988-89 oppsummerte bakgrunnen for lovforslaget på side 1. Rettferdssynspunkt og likhetsbetraktninger ble trykket frem som viktig hensyn. Forebygging av konflikter på arbeidsplassen, og at en obligatorisk lov kunne virke skadeforebyggende.

Gjennom standardisert utmåling oppnås økt forutberegnelighet for både arbeidstaker og arbeidsgiver. Det er enkelt for arbeidstakerne selv å vurdere mulige utbetalinger og tegne de tilleggsforsikring som en finner nødvendig. Sjablonmessig oppgjør medfører kortere saksbehandlingstid og raskere oppgjør, ved at det fjerner en rekke av de usikkerhetsmomentene som følger av de alminnelige utmålingsreglene. Færre usikre faktorer gir også et redusert antall tvister om erstatningsoppgjørene. Sånn sett kan behovet for advokater reduseres, og dermed også kostnadene forbundet med oppgjørene. Skårberg

---

²⁸ Se någjeldende Forskrift av 25. mars 1997 nr 270 om forsikringsbasert refusjon av trygdeutgifter ved yrkesskade og yrkessykdommer. fastsatt med hjemmel folketrygdloven § 23-8. Se folketrygdloven av 1966 § 16-1 nr 5.

og Reusch nevner også at standardiseringen bidrar til å fremme likhetshensyn ved at lavlønnede gis et løft og høytlønnede ikke oppnår full erstatning.²⁹

5 Almennelig erstatning

Det grunnleggende prinsipp i norsk erstatningsrett er at skadelidte skal ha full erstatning.³⁰ Prinsippet gjelder uavhengig av ansvarsgrunnlag og skadens art. Utgangspunktet er at skadelidte skal settes i samme økonomiske situasjon som om skaden ikke var skjedd. I Rt. 1993 side 1524 Ølberg-dommen på side 1532, ble prinsippet uttrykt ved at ” *kjernen i erstatningsretten at skadelidte ikke skal komme dårlige ut med skaden enn om denne ikke var inntruffet.*”

Selv om det også kan gis erstatning for ikke-økonomisk tap, ménerstatning og oppreisning, er det først og fremst det fulle økonomiske tap som er i fokus ved erstatningsutmålingen. Det gjøres en vurdering av skadelidtes økonomiske situasjon med og uten skaden. Skadelidte skal ha erstattet differansen mellom hans økonomiske stilling med skaden, og den han ville ha hatt uten skaden. Denne differanse betraktningen har aldri vært fraveket i norsk erstatningsrett, jf. Rt 2005 side 65 KILE-dommen.

Prinsippet om full erstatning innebærer at skadelidte må vurderes individuelt og tas som han er. Like skader kan derfor gi svært ulike tap. Lødrup uttrykket det slik på side 344 ” *Det er en individuell og konkret utmåling av erstatning som finner sted. Det er ikke skaden i seg selv som er gjenstand for vurdering, men de økonomiske følger skaden har for den bestemte skadelidte.*”

---

²⁹ Side 31.

³⁰ Prinsippet er lovfestet i skadeserstatningsloven § 4-1 for tings- og formuesskader, og § 3-1 for personskader. Begrepet full erstatning vil bli nærmere redegjort for og drøftet under avsnitt 12.1.

Regler om erstatning for personskade finnes i skadeserstatningsloven § 3-1, og omhandler tapspostene påførte utgifter, lidt inntektstap, fremtidige utgifter og fremtidig inntektstap. I tillegg ytes kompensasjon for ikke-økonomisk tap ved ménerstatning etter skl. § 3-2 og oppreisning etter skl. § 3-3.³¹

”§3-1. (erstatning for skade på person.)

Erstatning for skade på person skal dekke lidt skade, tap i framtidig erverv og utgifter som personskaden antas å påføre skadelidte i framtiden.

Erstatning for tap i inntekt og framtidig erverv fastsettes særskilt og under hensyn til skadelidtes muligheter for å skaffe seg inntekt ved arbeid som med rimelighet kan ventes av ham på bakgrunn av hans evner, utdanning, praksis, alder og muligheter for omskolering. Med inntekt likestilles verdien av arbeid i heimen.

Ved erstatningsutmålingen gjøres fradrag for lønn under sykdom og liknende ytelser, trygdeytelser, ytelser fra pensjonsordning i arbeidsforhold eller yrke og for forsikringsytelser i den utstrekning den erstatningsansvarlige har betalt premien.

Videre kan tas hensyn til forsikringsytelser som ikke går inn under foregående punktum, til annen vesentlig økonomisk støtte som skadelidte har fått eller kommer til å få som følge av skaden og til forholdene ellers.

Har skadelidte på skadetiden ikke fylt 16 år, utmåles erstatningen for tap i framtidig erverv etter §3-2a. ”

For alle andre personskader enn yrkesskader³² og erstatning til barn under 16 år, skjer utmåling etter bestemmelsen i skl. § 3-1, uavhengig av ansvarsgrunnlaget.

---

³¹ Oppreisningsansvar er et personlig ansvar, og dekkes ikke av skadevolders ansvarsforsikring.

³² Som vi kommer tilbake til utmåles også flere av erstatningspostene ved yrkesskade også etter skl. § 3-1.

Skadelidte har en generell tapsbegrensningsplikt, jf. skl § 5-1 nr 2. Denne er nærmere konkretisert for personskader i § 3-1 andre ledd, ved at det skal tas hensyn til skadelidtes mulighet til å skaffe seg inntekt. Dersom skadelidte selv har medvirket til at skaden oppstod kan erstatningen avkortes, jf. skl. § 5-1 nr 1.³³

Skl. § 3-1 gir liten veiledning om hvordan utmålingen skal skje i praksis. Utmålingsreglene er derfor utviklet ved rettspraksis, og det er i dag i stor grad enighet om hvordan utmålingen foregår.

Ved den alminnelige erstatningsretten oppstår også spørsmål om fradrag, jf. § 3-1 tredje ledd. Fradrag skjer i form av *skal* fradrag, typisk trygdeytelser, jf. første punktum. Og *kan* fradrag, typisk andre forsikringer, jf. andre punktum.³⁴

6 Trygden

Trygdens bestemmelser om yrkesskader finnes i Folketrygdlovens, lov av 28. februar 1997 nr 19, kapittel 13.³⁵

Etter § 13-1 har folketrygdens yrkesskadedekning til hensikt å gi personer som lider av yrkesskade eller yrkessykdom, særfordeler utover folketrygdens ordinære stønadssystem.

For denne oppgavens formål vil jeg kun ta for meg de særfordeler som har betydning ved sammenligningen av erstatning etter standardforskriften og den alminnelig erstatningsrett. I første rekke vil dette være regler som tar sikte på å kompensere bortfall av inntekt,

---

³³ Avkorting kan også skje ved utmåling etter standardforskriften, men her er skyldkravet strengere, jf. yfl. § 14.

³⁴ *Kan* fradraget er omdiskutert, se NOU 1994:20 side 123, Nygaard side 115 flg. og Lødrup side 354. Senere års forsikringspraksis viser at selskapene er mer tilbakeholden med å bruke *kan* fradraget.

³⁵ En generell oversikt over Folketrygden regler er gitt av Kjønstad og Syse, Velferdsrett 1, Oslo 2005

herunder sykepenger, rehabiliteringspenger, attføringspenger og uførepensjon. I tillegg vil jeg kort redegjøre for dekning av utgifter og ménerstatning.

Særfordelene ved yrkesskader er spredt rundt om i de enkelte kapitlene i folketrygdloven. I § 13-2 finnes en oversikt over aktuelle fordeler og i hvilke lovbestemmelser de står.

Bestemmelser om stønad ved helsetjenester § 5-25, grunnstønad og hjelpestønad i § 6-9, tidsbegrenset uførestønad og uførepensjon står i § 12-18, og regler om menerstatning i § 13-17.

7 Erstatning for tap av erverv

7.1 Trygdens ytelser

I folketrygdloven finnes en rekke ytelser som tar sikte på å gi kompensasjon for bortfall av inntekt for arbeidstakere som blir arbeidsuføre. Ytelsene er av både kortvarig og langvarig karakter. Jeg vil nedenfor redegjøre for de mest viktige ytelsene som gis ved yrkesskader.

Det første året etter yrkesskaden, vil inntekten stort sett kompenseres fullt ut ved sykepenger, jf ftrl. kapitel 8, med særbestemmelse for yrkesskader i § 8-55. Det gis graderte sykepenger ned til en uføregrad på 20 %, jf. § 8-13.

Dersom skadelidte etter en sykemeldingsperiode fortsatt ikke er arbeidsfør, forsøkes gjerne medisinsk rehabilitering og/eller yrkesrettet attføring. Dette er i utgangspunktet kortvarig ytelser, men kan i praksis strekke seg over flere år.

Formålet med den medisinske rehabilitering er å sikre skadelidte inntekt og dekke utgifter som kan bedre både arbeidsevne og den generelle funksjonsevne i dagliglivet, jf. § 10-1. Særbestemmelse om rehabilitering ved yrkesskade står i § 10-18.

Rehabiliteringspenger ytes med 66 % av inntekten, jf. ftrl. § 10-9, jf. § 10-10. For yrkesskadene ytes det graderte rehabiliteringspenger ned til uføregrader på 30 %. I tillegg kan det ytes ulike stønader, jf § 10-7, til for eksempel tekniske hjelpemidler, førerhund, tolk osv.

Attføring har til formål å sikre skadelidte inntekt og dekke utgifter i forbindelse med gjennomføring av yrkesrettede tiltak. Den faglige styringen av de tiltakene som vurderes for å få skadelidte ut igjen i arbeid, ligger hos Aetat.

Som for rehabiliteringspenger er ytelsen 66 % av inntekt, og gis gradert ned til 30 % uførhet ved yrkesskader, jf. § 11-20. Utover penger til livsopphold kan det gis ytelser til dekning av utgifter, jf. § 11-8.

For de varige yrkesskadene og yrkessykdommene er den viktigste ytelsen fra trygden tidsbegrenset uførestønad og uførepensjon. Uførepensjon skal sikre skadelidte med varig nedsatt arbeidsevne inntekter, jf § 12-1. Særbestemmelse for yrkesskader er gitt i § 12-18.

Ved yrkesskader ytes uførepensjon for uføregrader ned til 30 %, jf. 12-18 andre ledd andre punktum. Om uførebegrepet se under i avsnitt 7.3.8.1

Uførepensjonen beregnes etter bestemmelsene i kapitel 3, med særlig utmålingsregler for yrkesskade i § 3-30. Uførepensjon består av en grunnpensjon samt tilleggspensjon og/eller sært tillegg, som for eksempel ektefelle og barnetillegg, jf. §§ 3-24 til 3-26.

7.2 Utmåling etter alminnelig erstatningsrett

7.2.1 Lidt tap

Erstatningen etter skl. § 3-1 skal i utgangspunktet beregnes som differansen mellom hva skadelidtes inntekt ville ha vært uten skaden og skadelidtes faktiske inntekt. Det skal gjøres fradrag for trygdeytelser, arbeidsgiver finansierte pensjonsordninger og andre forsikringsytelser arbeidsgiver har betalt premie for, jf. skl. § 3-1 tredje ledd.

Beregninger gjøres individuelt for hvert taps år, ved å finne differansen mellom skadelidtes hypotetiske inntekt med og uten skaden. I denne sammenhengen er derfor skadelidte uføregrad, som uttrykt for skadelidtes reduserte ervervsevne i prosent, ikke av interesse.

Erstatningen beregnes særskilt for hvert tapsår frem til oppgjørstidspunktet, og skal vurderes etter kroneverdien for det enkelte tapsåret, inflasjon kompenseres gjennom

renter.³⁶ For å dekke det løpende lidte tapet frem til oppgjørstidspunktet skal skadelidte gis a-konto utbetalinger, jf. fal. § 8-2, så snart selskapet har hatt mulighet til å vurdere sitt ansvarsforhold.

Det skal tas høyde for sparte utgifter til arbeid, typisk reisekostnader og fagforeningskontingent. Det er netto sparte utgifter før skatt som legges til grunn i beregningene. Dersom skadelidte må avslutte sitt arbeidsforhold og mister fordeler som rimelige forsikringsordninger, rimelige treningsavgifter med videre, må dette tas med i vurderingen.

Erstatningsberegningen skal ta hensyn til spart skatt ved at skadelidte tilståes uførepensjon, som beskattes med lavere pensjonsavgift enn alminnelig inntekt, jf. Skårberg og Reusch side 141.

Ved å ta hensyn til skadelidtes sparte utgifter og spart skatt søker en å finne skadelidte netto reduksjon av disponibel inntekt. Taper kan derfor ikke beregnes som brutto inntekt uten skaden minus brutto inntekt med skaden. Erstatning for lidt inntektstap er skattepliktig, og det gjøres et skattepåslag.³⁷

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for forsikringsselskapene av yrkesskader er cirka tre år, noe som er 7-8 måneder kortere enn trygdens saksbehandlingstid.³⁸ Muligheten for raskere oppgjør er en viktig begrunnelse for innføringen av standard erstatning.

---

³⁶ Jf. Skårberg og Reusch og Reusch side 140, Nygaard side 102. Lødrup: *lærebok i erstatningsrett 3 utgave* hevder at "Erstatningsberegningen skal bygge på det inntektstap skadelidte faktisk har hatt.

"Inflasjonsrisikoen er følgelig skadevolders." Synspunktet er opprettholdt i 5 utgave side 350, men Lødrup presiserer at rettstilstanden er klart og at en ved valg av kapitaliseringsrente har gitt et visst inflasjonsvern.

³⁷ Om den nærmere beregningen henvises til Skårberg og Reusch side 142. Skattepåslag må ikke forveksles med erstatning for skatteulempe.

³⁸ Jf. NOU 2004:3 side 25, se også kapittel 7.

Raske oppgjør er i seg selv et gode. Media bringer stadig historier som skadelidte årelange kamp mot selskapene, og om hvordan dette er en stor byrde for skadelidte.³⁹ At raske oppgjør i seg selv er av verdi, fremkommer også av mandatet til NOU 2004:3 om arbeidsskadeforsikring, hvor det på side 19 blir fremhevet betydningen av raske oppgjør. *”Hensynet til å sikre skadelidte et raskt, korrekt og effektivt oppgjør skal ivaretas og stå sentralt”.*

Det er derfor et forholdsvis kort tidsrom hvor det lidte tapet oppstår. Ofte vil det ikke være noe stort tap i denne perioden, da det offentlige ved sykepenge, eventuelt attføring og rehabiliteringspenge, dekker store deler av tapet.⁴⁰ Når det i tillegg tas hensyn til sparte utgifter, særlig reiseutgifter, kan det lidte tapet ofte bli små. Trygden tar ikke hensyn til inntekter over 6 G, jf. ftrl. § 8-10 andre ledd, jf. §§ 10-9 femte ledd og 11-10 femte ledd, slik at det for skadelidte med høy inntekt allikevel kan få store lidte tap.

7.2.2 Skadelidtes inntekt med og uten skaden

I skl. § 3-1 andre ledd heter det at *”erstatning for tap i inntekt og framtidig erverv fastsettes særskilt og under hensyn til skadelidtes muligheter for å skaffe seg inntekt ved arbeid som med rimelighet kan forventes av han på bakgrunn av hans evner, utdanning, praksis, alder og muligheter for omskolering.”*

Ved vurderingen av skadelidtes inntekt med skaden, må en derfor se på hva som med *rimelighet* kan ventes at skadelidtes skaffer seg av inntekt under hensyn til hans evner, utdanning, praksis, alder og muligheter for omskolering. Det betyr at det ikke bare er skadelidtes faktiske inntekt som legges til grunn, men de inntekter skadelidte *burde* ha skaffet seg.

Utover skadelidtes muligheter for egen inntekt, skal det gjøres fradrag krone for krone i trygdeytelser, jf. skl. § 3-1 tredje ledd første punktum *” gjøres fradrag for lønn under*

---

³⁹ Se for eksempel VG 23. februar 2006.

⁴⁰ Jf Lødrup side 347.

sykdom og liknende ytelser.” Dette gjelder både ytelser fra folketrygden, ytelser etter sosialtjenesteloven og andre kommunale ytelser. Det skal også gjøres fradrag for pensjonsordninger i arbeidsforhold eller yrke. Dette gjelder dog ikke private pensjonsordninger som vurderes som et kan fradrag som forsikringsytelse, se mer under.

Det gjøres også fradrag for forsikringer hvor skadevolder har betalt premie, jf. skl. 3-1 tredje ledd første punktum.⁴¹ Endelig kan det gjøres fradrag for andre forsikringsytelser som ikke inngår i første punktum, og annen vesentlig økonomisk støtte skadelidte mottar. Praksis viser at i første rekke er ytelser over 500 000 kroner det er aktuelt og gjøre fradrag for⁴², og at fradraget ligger omtrent på 20 % av ytelsen som tilstås.

Det kan også gjøres fradrag for økonomisk støtte fra annet hold, for eksempel krone rulling som måtte bli satt i gang for skadelidte, eller tjeneste som tilbys gratis. Lødrup mener denne bestemmelsen må brukes med forsiktighet da det kan virke støtende at skadevolder skal nyte godt av bistand fra slekt og venner. Endelig kan det tas hensyn til forholdene ellers. Bestemmelsen brukes lite i praksis og fremstår mer som en sikkerhetsventil for domstolene til å komme frem til rimelig resultatet.

Det har vært et omdiskutert spørsmål om det skal kunne kreves såkalt *kompensasjonsrelevans*, som betyr at fradrag for ytelser, kun kan skje i tilsvarende ytelser, jf. Skårberg og Reusch side 168. Etter Rt. 2005 side 769 Pakke for pakke dommen, kan det ikke kreves kompensasjonsrelevans.

---

⁴¹ Bestemmelsen ble inntatt ved lovendring 13. februar 1976 nr 1, og kom inn som en følge at arbeidsgivernes ansvarsfrihet ble opphevet og skadelidte arbeidstakere kunne fremme direkte krav overfor arbeidsgiver. Med nåværende yrkesskadeforsikringslov, har bestemmelsen mistet mye av sin betydning med benyttes fortsatt hvor arbeidsgiver har tegnet forsikring som går utover den lovpålagte yrkesskadeforsikringen.

⁴² Lødrup side 356, Skårberg og Reusch hevder at det på generelt grunnlag må kreves ytelser over en million.

7.2.3 Særlig om arbeid i hjemmet.

I 1973 fikk skl. § 3-1 andre ledd siste punktum et tillegg ”*Med inntekt likestilles arbeid i arbeid i heimen*”. Dette innebar ingen endring av tidlige rett. At tap av arbeid i hjemmet var erstatningsrettslig vernet, fulgte allerede av rettspraksis, se for eksempel Rt. 1934 side 173. Erstatning for tap av hjemmearbeidsevne erstattes selv om skadelidte var i full jobb og får inntektstapet erstattet fullt ut. Det er verdien av det hjemmearbeidet skadelidte ikke lenger kan utføre som skal erstattes.⁴³

Ved utmålingen må en se hen til hva det koster å leie hjelp til de arbeidsoppgaver skadelidte ikke lenger kan utføre.⁴⁴

Erstatning for tap av arbeid i heimen er ment å omfatte alle sider av det typiske husarbeidet, omsorg for barn og deres utvikling. I tillegg omfattes stell av hus, hage, snømåking etc., jf Lødrup side 395.

7.2.4 Fremtidig tap

Det fremtidige ervervstapet beregnes ved å finne nettotapet etter skatt i det året oppgjør finner sted, det såkalte *basisåret*. Nettotapet i basisåret blir deretter kapitalisert frem til pensjonsalder, og tillegges et skattepåslag.

Nettotapet for basisåret finnes ved å undersøke hva skadelidte ville ha tjent uten skaden, og hva han tjener med skaden. Om disse vurderingene viser jeg til redegjørelsen over.

---

⁴³ Jf. Rt 1965 side 1309. Det skal ikke tas hensyn til eventuell gratis hjelp skadelidte mottar av familie og venner. jf Nygaard side 98. Lødrup skriver at det er tvilsomt om en kan kreve en tilsvarende tilpassningsplikt som ved erstatning for tap av forsørger, men at det kan hevdes at det også for erstatning for tap av evne til arbeid i heimen må skje en viss tilpassningsplikt for resten av familien til å overta skadelidtes arbeidsoppgaver. Nærmere om innretningsplikten i Kjelland, side 58 flg.

⁴⁴ Jf. Nygaard side 98, Lødrup side 394, Kjelland side 68 med henvisinger til Rt. 2000-441 side Kåsa-dommen.

Inntekten i basisåret må gis et skjønnessig tillegg for inntektsutvikling, slik at en får en gjennomsnittlig årsinntekt fra basisåret frem til nådd pensjonsalder. Dersom skadelidtes karriere ville ha ulike trinn med forskjellig inntekt, kan en finne frem til flere basisår.⁴⁵

Erstatningen utmåles som et engangsbeløp ved å kapitalisere nettotapet i basisåret frem til pensjonsalder.⁴⁶ Erstatningen utmåles derfor slik at skadelidte med erstatningen og avkastningen av denne, hvert år frem til tapsperiodens slutt skal kunne ta ut et beløp som tilsvarer det årlige nettotapet.⁴⁷

Pensjonsalder er normalt 67 år. Det kan selvsagt tenkes både kortere og lenge tapsperioder. I liberale yrker er det for eksempel mer normalt med pensjonsalder ved 72 år, og stadig flere går av med pensjon etter ulike avtalefestede ordninger i begynnelsen av 60 årene. Dersom skadelidte kan sannsynliggjøre at han ville jobbet ut over normal pensjonsalder, må erstatningen kapitaliseres med en dertil lengre tapsperiode.

Ved kapitaliseringen finner enn nåverdien av årlige fremtidige tap. Kapitaliseringsfaktoren består av to komponenter som er antall år med tap og en rentefot. Lenge var spørsmål om hvilken rentefot som skulle legges til grunn et stridstema. Lavere rentefot gir høyere utbetalt erstatning i kroner og øre. Etter Høyesterettsdommene i 1993, har det vært benyttet en kapitaliseringsrente på 5 %.⁴⁸

---

⁴⁵ Lødrup side 349

⁴⁶ Jf. skl. § 3-9. Torgeir Magnussens, Lov og rett 1993 side 354, konkluderer med at terminerstatning ville vært å foretrekke, da mange skadelidte har brukt opp erstatningen etter kun få år.

⁴⁷ Det brukes en såkalt gjennomsnittrente, da en forutsetter at skadelidte til forbruke erstatningen jevnt gjennom året.

⁴⁸ Ved de tre dommene i 1993 la Høyesterett til grunn 5 % kapitaliseringsrente for tap i fremtidig erverv og fremtidig utgifter. Ménerstatning ble derimot ikke omhandlet i dommene, men etter en publisert voldgiftsdom av 10. februar 1994, RG 1995 side 1021, er det også for denne erstatningsposten vært benyttet 5 % kapitaliseringsrente. Det finnes imidlertid praksis som avviker fra 5 % rente. For nærmere redegjørelse av spørsmål rundt kapitaliseringsrente vises til Nygård side 111.

Kapitaliseringen kan gjøres via dataprogrammer eller ved kapitaliseringstabeller, se eksempel på tabell med rentefot 5 % inntatt som vedlegg C.

Bruk av tabellen er enkelt. Dersom det årlige tapet for eksempel er 200 000 kroner, skadelidte er 27 år, og første år fremtidstap er 2006, vil han ha 40 tapsår frem til pensjonsalder ved 67 år. Ved å gå inn i rentetabell som viser gjennomsnittrente finner vi en kapitaliseringsfaktor på 17.588.⁴⁹ Erstatningen blir da $200\,000 \text{ kr} * 17,588 = 3\,515\,520$ kroner.

Den kapitalisert nåverdi tillegges til slutt erstatning for skatteulempe, jf. Rt. 1981 side 138 Sevaldsen-dommen. Erstatning for tap av fremtidig inntekt er ikke skattepliktig, men erstatningen kan formuesbeskattes, og renteinntekter beskattes som inntekt. Skattesatsene varierer noe, men rettspraksis tendenser mot en standardisering rundt 25 %, jf. Rt. 2003 side 1358 Psykolog-dommen.⁵⁰

Adgang til gjenopptak dersom skaden forverres er et uavklart tema, utover tilfeller hvor dette avtales som en forutsetning for oppgjøret, må adgangen finnes innenfor avtalelovens generelle lempingsregel, jf. avtl. § 36.

---

⁴⁹ Det kan oppstå enkelte forskjeller ved beregning etter tabell og etter dataprogrammer. Dette skyldes at dataprogrammene bruker reelle tall, mens tabellene gjerne er avrundet til fire eller tre desimaler. I eksemplet jeg har brukt vil beregning med Compensatio gi en erstatning som er 2080 kroner høyere. For nærmere informasjon om Compensatio henvises til www.jussystemer.no

⁵⁰ Flertallet i NOU 1994:20 side 114 foreslo en standardisert sats på 25 %. I Rt 1996 side 958 Stokstad-dommen la retten seg på dette nivået for utgiftserstatning, og senere i Rt. 1999 side 883 Skalle-dommen hva gjelder ervervserstatning. Førstvoterende i sistnevnte dom, uttalte at ”denne prosetsatsen bør legges til grunn, med mindre det er konkrete holdepunkter for å fravike den.” En interessant observasjon her er at førstvoterende er konstituert dommer Lødrup som ledet standardiseringsutvalget.

7.3 Utmåling etter standardforskriften

7.3.1 Lidt tap

Tapt inntekt frem til oppgjørstidspunktet⁵¹ utmåles individuelt etter de alminnelige regler i skl. § 3-1. jf. forskriftens § 2-3 første ledd, jf. yfl § 13 første ledd, og jeg viser til redegjørelsen over i avsnitt 7.2.1.

Ved renteberegningen er det allikevel viss forskjell mellom den alminnelig erstatningsrett og standardforskriften.

Yrkesskadeforsikring er en ansvarsforsikring for arbeidsgiveren, jf. Lov av 16. juni 1989 nr. 69, Lov om forsikringsavtaler (fal), § 1-2 bokstav c. Sikrede er derfor arbeidsgiver og ikke den skadelidte arbeidstager. Renter av tapt inntekt kan derfor ikke hjemles i fal. 8-4, som gir *sikrede* krav på renter to måneder etter skademelding⁵². Spørsmålet om renter spørsmålet er derfor løst direkte i standardforskriften.

Etter standardforskriftens § 2-3 annet ledd ytes det som ved den alminnelige erstatningsrett renter etter morarenteloven⁵³ i tillegg til erstatningsbeløpet. Forskjellen fra alminnelig erstatningsrett er at renter beregnes særskilt for hvert kalenderår. For inntektstap for et helt kalenderår regnes rente fra 1. juli dette året, men tidligst fra én måned etter at melding om skaden er sendt til forsikringsselskapet.

---

⁵¹ Om skille lidt / fremtidig tap vises til avsnitt 1.4 samt drøftelse under avsnitt 11.5

⁵² Normalt vil dette være to måneder etter at selskapet mottar skademelding.

⁵³ Lov av 17. desember 1976 nr. 100 om renter ved forsinket betaling (forsinkelsesrenteloven)

7.3.2 Tap i fremtidig erverv

Utmålingen av det fremtidige ervervstapet skjer sjablongmessig ved å finne den såkalte grunnerstatningen⁵⁴ som beregnes etter skadelidtes inntektsnivå, jf. § 3-2, jf. § 3-1. Grunnerstatningen blir deretter korrigert for alder, jf. § 3-3 og til slutt korrigert for uføregrad, jf. § 3-4.

Som nevnt bygger forskriften på et netto prinsipp, og erstatningen etter forskriften kommer i tillegg til ytelser fra det offentlige. Det gjøres ikke noe påslag for skatteulempe da dette er innbakt i de standardiserte satsene.

7.3.3 Beregningsgrunnlaget

Standardforskriftens § 3-1 lyder:

”§ 3-1. Grunnlaget for beregningen⁵⁵

Grunnlaget for beregningen av det framtidige inntektstapet er den pensjonsgivende inntekt, jf folketrygdloven § 6-4, i året før skaden eller sykdommen ble konstatert. Det tas ikke hensyn til begrensninger som nevnt i folketrygdloven § 6-4 femte ledd.

Hvis skadelidtes antatte pensjonsgivende inntekt, uten skaden eller sykdommen, i året skaden eller sykdommen ble konstatert, gir et høyere grunnlag, legges denne til grunn. Tilsvarende gjelder hvis skadelidte i et senere inntektsår har oppnådd en pensjonsgivende inntekt som gir et høyere grunnlag.

Hvis det er særlige holdepunkter for å anta at grunnlaget for beregningen etter første og annet ledd avviker vesentlig fra det som ville vært skadelidtes alminnelig

---

⁵⁴ Betegnelsen på erstatning for fremtids erverv blir noe misvisende ofte kalt for grunnerstatning. Dette er ikke helt presist, for grunnerstatning viser bare utgangspunktet som senere skal korrigeres for alder og uføregrad.

⁵⁵ Henvisningen i til § 6-4 er misvisende, da det referer seg til den nå opphevede folketrygdloven av 1966. Den tilsvarende bestemmelsen om pensjonsgivende inntekt i folketrygdloven av 1997 finnes i § 3-15.

inntektsnivå uten skaden eller sykdommen, skal grunnlaget for beregningen settes til dette nivået.”

Folketrygdloven § 3-15 regulerer hva som skal regnes som personinntekt. Med pensjonsgivende inntekt menes personinntekt etter skatteloven⁵⁶ § 12-2, og omfatter i første rekke fordel vunnet ved arbeid. På hvilken måte inntekten opparbeides er uten betydning. Ytelser som trer i stedet for arbeidsinntekt skal medregnes, jf. sktl. § 5-10 første ledd bokstav c. Pensjonsinntekter er unntatt, jf. ftrl. § 3-15 andre ledd. Verdien av arbeid i hjemmet faller i utgangspunktet utenfor. Problemstillinger omkring dette vil bli drøftet nærmere under avsnitt 11.3.

Det har vært reist spørsmål om også andre inntekter kan tas med i vurderingen, for eksempel leieinntekter, dersom inntekten forutsetter en viss arbeidsinnsats av skadelidte.⁵⁷ Etter min vurdering vil dette falle utenfor, da leieinntekter av både fast eiendom og løsøre må regnes som fordel vunnet ved kapital, jf. sktl. § 5-20 nr 1 a.

I NOU 1994:20 side 178 høyre spalte er det presisert at det ikke skal hensynstas inntekter som ikke oppgitt til beskatning.⁵⁸ Hvordan dette stiller seg etter gjeldende rett er noe usikkert. Uten å ta opp problemstillingen direkte skriver Lødrup i sin lærebok at skadelidte må ha en lovlige interesse for at det skal gis erstatningsrettslig vern. Det er ikke arbeidet eller inntekten i seg selv som er ulovlig, men det forhold at inntekten ikke innrapporteres til skattemyndighetene.

---

⁵⁶ Lov av 26. mars 1999 nr. 14 (sktl.)

⁵⁷ Se Skårberg og Reusch side 144.

⁵⁸ Norges Forsikringsforbund har i et sirkulær av 29.11.1991 anført at ”Vi anser det klart at det i forhold til anvendelsesområdet for lov om yrkesskadeforsikring ikke er av betydning om det foreligger såkalt ”svart arbeid”. Det avgjørende for om det foreligger forsikringsplikt etter loven, vil være om det dreier seg om et arbeidsforhold hvor partene faller inn under lovens definisjoner av ”arbeidsgiver” og ”arbeidstaker”, se lovens § 1 første ledd, § 2 og § 3. I denne forbindelse er det uten betydning om man går frem på riktig måte når det gjelder skattemessige forhold.” Uttalelsen må forstås slik at det kun har betydning for om det foreligger forsikringsdekning og ikke i forhold til den konkrete vurdering av skadelidtes inntektsnivå.

Rt 2004 side 1816 Messel-dommen gjaldt spørsmål om erstatning for en skadelidte som arbeidet i et aksjeselskap hvor han selv var hovedaksjonær. Han ønsket erstattet tapt utbytte ved at skaden gjorde at han ikke lenger kunne arbeidet i sitt eget selskap.

Høyesteretts flertall av 3 dommere, uttalte her at skadelidte måtte ta konsekvensen av den måten han har valgt og innrette seg på, ” *Etablering av eit askjeselskap har ein realitet. Det gjeld med omsyn til personleg ansvar, det gjeld med omsyn til skatt og også i mange andre samanhengar*”

Det samme synspunktet bør også gjelde ved vurderingen av inntektsnivå etter standardforskriften når skadelidte hevder å ha høyere inntekt enn den som er oppgitt til likningsmyndighetene. Når inntekt unndras beskatning må en selv ta konsekvensen av dette. At skadelidte har mottatt netto lønn, mens arbeidsgiver ikke har betalt skatt, er en annen situasjon.

Om rettstilstanden i dag kan en sannsynligvis si at det kan gis erstatning for svart arbeid som lidt tap, men at det her påligger skadelidte en særlig streng bevisbyrde for å dokumentere sitt krav.

Forskriftens § 3-1 første ledd er utgangspunktet og den praktiske hovedregel. En ser hen til skadelidtes inntekten året før skaden ble konstatert. Hva som anses som konstateringstidspunkt fremgår av yfl. § 5 andre ledd siste punktum.⁵⁹

”En skade anses som konstatert på det første tidspunktet da skadelidte enten

- a) døde av skaden eller sykdommen eller sykdommen uten å ha søkt legehjelp,*
- b) første gang søkte legehjelp for skaden eller sykdommen, eller*

---

⁵⁹ § 5 er lovens alminnelige konstateringsregel. Reglen i § 21, presiserer at kun skader konstatert etter lovens ikrafttredelse er omfattet. I Ot. prp. nr. 44 1988-89 er det presisert at § 5 andre ledd ikke gjelder her, men at det ”Avgjørende er om skadelidte har oppdaget skaden, se Ot. prp. nr 81 (1986-1987) s 46.”

c) *første gang meldte krav til forsikringsgiveren på grunn av skaden eller sykdommen.*”

I det fleste tilfeller vil konstateringstidspunktet være alternativ ”b”, når skadelidte første gang søkte legehjelp.⁶⁰ Det kreves ikke at endelig diagnose blir stilt ved første legekonsultasjon, men at årsaken til at skadelidte tok kontakt med legen må være den skade eller sykdom, som senere blir fastslått å være en skade eller sykdom som gir rett til erstatning etter loven, jf Ot.prp. nr. 44 1988-89 side 87.⁶¹

Normalt vil ervervsevnen reduseres etter at skade eller sykdom er konstatert. Forskriftens § 3-1 annet ledd omfatter de tilfeller hvor skadelidte fortsatt er i jobb og faktisk oppnår høyere inntekt det året skaden skjer eller sykdommen blir konstatert, enn året før. Eller de tilfeller hvor skadelidte holder seg i arbeid i flere år etter at skaden eller sykdommen er konstatert. Skulle skadelidte i en slik situasjon oppnå høyere inntekt enn året før skaden eller sykdommen, er det rimelig at denne inntekten legges til grunn.⁶² Etter min vurdering må bestemmelsen også kunne brukes for skadelidte som skader seg i løpet av det første året i arbeidslivet. Det ville her være naturlig å legge til grunn det inntektsnivå som er avtalt med arbeidsgiver, og ikke gjøre gjennomsnittsbetraktninger som etter tredje ledd.⁶³

Tredje ledd er en sikkerhetsventil som tar opp tilfeller hvor det finnes ”*særlige holdepunkter*” for at beregning etter første og annet ledd medfører et ”*vesentlig avvik*” fra det inntektsnivået skadelidte ville ha hatt. Bestemmelsen brukes i praksis sjeldent. Forarbeidene nevner for eksempel studenter under utdanning som skader seg i ferie eller deltidsarbeid. Her vil grunnlaget for beregningen kunne settes til det alminnelige inntektsnivået for det yrke utdannelsen leder mot. Dersom ikke utdannelsen leder mot noe bestemt yrke må det foretas en konkret vurdering, som i den alminnelige erstatningsretten,

---

⁶⁰ Lege hjelp skal her tolkes utvidende, og omfatter også annen autorisert helsepersonell, jf Ot.prp. nr 44 1988-89.

⁶¹ For nærmere redegjørelse av konstaterings problematikk henvises til Skårberg og Reusch side 39 flg.

⁶² Jf. NOU 1994: 20 side 176 venstre spalte.

⁶³ Denne problemstillingen er bare aktuell hvor skadelidte har inntekt over 7G.

om hvilket yrkesvalg som er mest sannsynlig.⁶⁴ Et annet tilfelle hvor bestemmelsen kan være aktuell er hvor skadelidte har fått ny jobb med høyere lønn, men at stillingen ennå ikke er tiltrådt, og skader seg i oppsigelsestiden.

Det ble i forarbeidet til forskriften drøftet om skadelidte som var deltidsansatt skulle vurderes særskilt, ut i fra den muligheten at de senere kommer ut i full stilling, og dermed får et høyere inntektsnivå. jf. NOU 1994:20 side 175 høyres spalte.

Standardiseringsutvalget la vekt på hensynet til å fjerne usikkerhetsmomenter, og pekte på at problemstillingen i noe grad ble fanget opp ved at laveste inntektsgruppe går helt opp til 7G, jf. forskriftens § 3-2.⁶⁵

Bestemmelsen er ikke bare til gunst for skadelidte, men tar også sikte på å være en sikkerhetsventil i de tilfeller hvor skadelidtes inntekt etter første eller annet ledd er ekstraordinær høy, og således utgjør et vesentlig avvik fra skadelidtes alminnelig inntektsnivå.⁶⁶

Nygaard hevder at skadelidte har krav på den beregningsmåte som gir høyest inntekt, jf Nygaard side 160. Dette er noe upresist, for det er ikke nok at inntekten etter tredjeledd er høyere enn etter første og andre ledd, avviket må også være vesentlig. I tillegg kan tredjeledd som nevnt også brukes til skadelidtes ugunst.

I den alminnelige erstatningsrett er det ikke uvanlig at en vurderer tapet i flere ulike tapsperioder, dersom det er sannsynliggjort at skadelidte ville ha ulike inntektstrinn. Slik tredje ledd er utformet og med de eksempler som er gitt i forarbeidene er det klart at fremtidstapet etter standardforskriften skal utmåles som en tapsperiode frem til

---

⁶⁴ jf. NOU 1994: 20 side 176 høyre spalte.

⁶⁵ Jf. NOU 1994:20 side 177 høyres spalte

⁶⁶ Utkastet fra utvalget ble på dette punktet endret av Justisdepartementet, se NOU 1994:20 side 192.

Departementet nevnte som typisk eksempel en forfatter som for royalties i forbindelse med utgivelse av en bok.

pensjonsalder. Selv om dette innebærer at for eksempel den skadelidte studenten vil få en viss overkompensasjon ved at det utmåles erstatning for tap han reelt sett ikke har.

7.3.4 Grunnerstatningen

Når inntektsnivået er fastsatt etter forskriften § 3-1 kan en finne grunnerstatningen i § 3-2. Se tabellen nedenfor.

”§ 3-2 Grunnerstatning

Grunnerstatningen fastsettes slik:

<i>Inntektsgrunnlaget for beregningen:</i>	<i>Grunnerstatning:</i>
<i>Til og med 7 G</i>	<i>22 G</i>
<i>Over 7 G til og med 8 G</i>	<i>24 G</i>
<i>Over 8 G til og med 9 G</i>	<i>26 G</i>
<i>Over 9 G til og med 10 G</i>	<i>28 G</i>
<i>Over 10 G</i>	<i>30 G</i>

Fastsettelsen av inntektsgrunnlaget for beregningen skjer i forhold til G den 1. januar i det inntektsåret inntekten er opptjent.”

Grunnerstatningen er delt inn i 5 inntektstrinn. Hvilket trinn en skal plasseres skadelidte i, finner en ved å dele inntektsnivået etter § 3-1, men grunnbeløpet per 1. januar det året inntekten er opptjent, jf. § 3-2 annet ledd. Denne beregningsmåten er til gunst for skadelidte ettersom grunnbeløpet økes 1. mai hvert år. Jo lavere grunnbeløp som benyttes, jo større blir inntektstrinnet.

Grunnerstatningen beregnes etter Grunnbeløpet på oppgjørstidspunktet, jf. § 1-3⁶⁷, som er gunstig for skadelidte.

---

⁶⁷ Om Grunnbeløpet som oppgjørsfaktor vises til Skårberg og Reusch og Reusch side 119.

Laveste inntektstrinn gir grunnerstatning på 22 G, som tilsvarer cirka 1,35 millioner kroner, mens høyest inntektstrinn gir 30 G som er cirka 1,8 millioner kroner.

Dette innebærer at alle inntekter opp til og med 7 gir samme erstatning. Selv om det høy inntektsgulvet ville medføre at arbeidstakere med forskjellig lønn, pekte på at det her kun var tale om å løfte noen opp, ikke å redusere nivået for andre, jf. NOU 1994: 20 vedlegg I side 178. Dette måtte derfor regnes som en av kostnadene ved standardisering. Gulvet ble også forklart med at det til en viss grad to hensyn til tap av arbeid i hjemmet, og hensyn at lavinntektsgrupper senere kunne tenkes å oppnå høyere inntekter, jf. side 177. Endelig ville, ville som nevnt over, et slik høyt gulv hindre urimelig utslag for deltidsansatte.

Standardiseringsutvalget foreslo i sitt utkast til forskrift at skalaen skulle gå opp til 12 G, og en høyere grunnerstatning for disse, jf. NOU 1994:20 vedlegg I side 178. Utvalget vurderte om dette taket var for lavt, men var imidlertid av den oppfatning at skadelidte med vesentlig høyere inntekt, ikke ville gis lavere erstatning enn alminnelig erstatningsrett med utkastets satser. Utvalget la videre til grunn at skadelidte i denne inntektsgruppen gjerne ville være godt dekket av tilleggsforsikringer. Justisdepartementet justerte taket ned til 10 G. Departementet mente at det også ved fastsettelsen av satsene måtte tas hensyn til at det ikke skulle gjøres fradrag for forsikringsytelser. Etter departementet syn gav standardiserte regler forutberegnelighet om erstatningsnivået slik at man enkelt kunne vurdere behov for tilleggsforsikringer.

I den senere innstilling NOU 1994:20 foreslo utvalget betydelig endringer av inntektstrinnene. Det viste seg i praksis at så mange som over 80 % av arbeidstakere⁶⁸ hadde inntekter under den gulvet på 7 G. Selv om det var tatt hensyn til arbeid i hjemmet,

---

⁶⁸ Det finnes i følge Statistisk Sentralbyrå ingen tilsvarende oversikt for inntektsfordelingen i dag. Den gjennomsnittlige årslønn for alle arbeidstakere lå i 2004 på cirka 330 000. 7 G utgjør til sammenligning 424 893 kroner.

og en mulighet for inntektsutvikling, kunne ikke det forsvare den betydelig overkompensasjon som utvalget antok at mange skadelidte fikk, jf. side 141.

Utvalgets flertall foreslo derfor å redusere gulvet til 4 G, noe som ville legge nivået på linje med erstatningen i høyesterettsdommen i 1993. Uten nærmere holdepunkter for karriere og inntektsnivå, fastsatt høyesterett her inntekten til 180 000 og 250 000 kroner.

Utvalgets mindretall mente derimot at gulvet på 7 G måtte opprettholdes. Det ble blant annet pekt på forskriften ikke gav full erstatning, og at det særlig var viktig for lavere og midlere inntektsgrupper å bli gitt full erstatning. For å hindre underkompensasjon var det uunngåelig at enkelte fikk overkompensasjon, og dette var en bevisst valg. Det ble videre vist til standardiseringsutvalgets begrunnelse i den første innstillingen for å sette gulvet så høyt som 7 G, og disse forhold måtte fremdeles være gjeldende, jf. NOU 1994:20 side 143.

7.3.5 Korreksjon for alder

Grunnerstatningen er kun første trinn på veien til å finne størrelsen på den standardiserte erstatningen. Grunnerstatningen må først tilpasses skadelidtes alder og uføregrad.

Trygghetsforsikringene som forskriften bygger på hadde i varierende grad tilpasning til alder. Etter noen av ordningene fikk skadelidte samme erstatningen, enten han var 45 eller 20 år. Standardiseringsutvalget fant dette å være for langt unna den alminnelige erstatningsutmålingen, jf. NOU 1994:20 vedlegg I side 178.

Standardiseringsutvalget gjorde diverse beregninger, og fant det naturlig å ta utgangspunkt i en skadelidt på 45 år, og mest sannsynlig midt i sin yrkesaktive karriere. Yngre skadelidte blir gitt ett tillegg, mens eldre skadelidte får et fradrag.

”§ 3-3 Skadelidtes alder

Erstatningsbeløpet ved 100 % ervervsmessig uførhet beregnes slik i forhold til grunnerstatningen.

Er skadelidte 45 eller 46 år, svarer erstatningen til grunnerstatningen.

For hvert år skadelidte er over 46 år, gjøres et fradrag som utgjør 5 % av grunnerstatningen. Erstatningen skal likevel utgjøre minst 10 % av grunnerstatningen.

Er skadelidte 35-44 år, forhøyes erstatningen for hvert år han eller hun er yngre enn 45 år med 3,5 prosent av grunnerstatningen.

Er skadelidte 34 år eller yngre, forhøyes erstatningen for hvert år han eller hun er yngre enn 35 år med 2,5 prosent av grunnerstatningen. I tillegg forhøyes erstatningen med 35 prosent av grunnerstatningen.⁶⁹”

Det er skadelidtes alder på utbetalingstidspunktet som er avgjørende, jf § 1-4.

Utvalgets beregninger viste at kapitaliseringen økte markant ned til 30 års alderen, men for yngre skadelidte ville kapitaliseringen kun føre til marginale forskjeller for ett ekstra tapsår. Derfor gis skadelidte ned til 35 år, en økning på 3,5 % årlig. Er skadelidte yngre enn 35 år, er økningen for disse årene 2,5 %.

En 27 årig skadelidte med 100 % ervervsuførhet, i laveste inntektsgruppe vil ha derfor få en erstatning på 22G med tillegg av 55 % ($10 \cdot 3,5$ pluss $8 \cdot 2,5$) som gir totalt utbetaling av 34,1 G som etter dagens sats utgjør 2 069 836 kroner.

7.3.6 Særlig om yngre skadelidte

Standardforskriften har ingen nedre aldersgrense. Heller ikke yrkesskadeforsikringsloven inneholder noen aldersbegrensning. Etter arbeidsmiljølovens bestemmelser, kan barn

---

⁶⁹ Bokstav D siste punktum har fått en pedagogisk uheldig utforming som er egnet til å skape forvirring. Det følger allerede av bokstav C at årene skadelidte er yngre enn 45 år, skal økes med 3,5 % årlig fra 44 til 35 år. Poenget er ikke å gi skadelidte yngre enn 34 år, enda et tillegg i D siste punktum, men å presisere at en må ta med tillegget i bokstav C på 3,5 % fra 44 – 35 år, altså 35 %.

arbeidet fra de er 15 år, eventuelt lett arbeid fra 13 år, typisk som avisbud, jf. Lov av 17. juni 2005 nr 62 arbeidsmiljøloven § 11-1. Det avgjørende for om erstatning kan gis er om skadelidte anses som arbeidstaker i lovens forstand, jf. yfl. § 1, jf. § 2 bokstav b.

Utmåling av erstatning til barn som er under 16 år på skadetidspunktet skjer normalt etter skl. § 3-2.⁷⁰ Spørsmålet er hvordan utmåling skal skje hvor barn under 16 år utsettes for en yrkesskade.

Skårberg og Reusch hevder at både yrkesskade og reglene om standarderstatning for barn er *lex specialis*, slik at ingen av dem har forrang. Løsningen må derfor være at skadelidte kan velge det regelsett som gir høyest erstatning. Denne løsningen har forsikringsselskapene blitt enige om seg i mellom når det gjelder skader som både kan henføres til bilansvaret og til yrkesskadeforsikringen, jf overenskomst av 1.3.1992 om regulering av skader som faller inn under både lov om yrkesskadeforsikring og bilansvarsloven.⁷¹

Utvalget i NOU 1994:20 Vedlegg I på side 171, gav uttrykk for at forskriften var utformet med tanke på voksne skadelidte, og at unge skadelidte står i en særstilling. Derfor var skl. § 3-2a, om standard erstatning til barn bedre tilpasset. Utvalget konkluderer allikevel med at de relativt sjeldne ganger barn skader seg i arbeid, burde få erstatning utmålt etter forskriften. I de tilfellene hvor problemet kommer opp, er de skadelidte som arbeidstakere, og det er derfor mest riktig at forskriften kommer til anvendelse også for skadelidte under 16 år.⁷²

---

⁷⁰ Erstatning til dekning av tap i fremtidig erverv og menerstatning ytes som en engangssum på 40G, ved 100 % medisinsk invaliditet. Det påførte tap og fremtidige utgifter erstattes etter skl. § 3-1. For nærmere redegjørelse om standarderstatning til barn henvises litteraturen.

⁷¹ Overenskomsten avgjør i førsterekke hvilket ansvarsgrunnlag skaden skal plasseres under, som primært skal være bilansvaret, skadelidte skal allikevel ha erstatning utmålt etter det regelsett som gir høyest erstatning.

⁷² Nordby forutsetter at "*dersom skadelidte er under 16 år vil forskriften komme til anvendelse.*", jf. Lov og Rett 1992 side 344 flg. "*lov om yrkesskadeforsikring*".

Utvalget vektla at en normalt sett ikke ville komme dårligere ut med erstatning etter forskriften enn etter skl. § 3-2a. Påstanden er ubegrunnet, og er i beste fall en sannhet med modifikasjoner. Det er for eksempel ingen sammenheng mellom medisinsk invaliditet som barneverstatningen bygger på, og ervervsmessig uførhet som standardforskriften utmåler etter.⁷³

7.3.6.1 Skadelidte mellom 16 og 18 år

Ved innføringen av den nye folketrygdloven i 1997 ble aldergrensen for uførepensjon hevet fra 16 til 18 år, jf. ftrl § 12-4. Forslag om endring av folketrygdloven ble fremsatt i NOU 1990:20, som kom etter at standardiseringsutvalget fremmet sitt forslag til forskrift. I den påfølgende innstilling fra standardiseringsutvalget, i NOU 1994:20, ble forslaget til endringen i folketrygdloven kommentert.⁷⁴ Det ble her pekt på at endringer i folketrygdloven ville medføre behov for fornyet gjennomgang av utmålingsreglen i standardforskriften, da disse forutsatte at trygdeytelsene lå i bunn.

Ved at en forutsetning for standardforskriften på denne måten er bortfalt, kan det reise spørsmål om disse skadelidte skal gis tilleggserstatning etter forskriften § 1-2. Det er relativt sjeldent yngre skadelidte blir utsatt for yrkesskader, og tapsperioden mellom 16-18 år, vil de fleste tilfeller være lidt tap, slik at problemstillinger knyttet til mangler ved standardforskriftens forutsetninger, neppe oppstår i praksis. Det prinsipielle spørsmålet omkring tilleggserstatning er allikevel det samme her, som for skadelidte med lavere uføregrad enn 30 % som ikke gis uførepensjon. Og jeg viser til drøftelsen av tilleggserstatning for disse skadelidte under avsnitt under avsnitt 11.4.

---

⁷³ I en innlevert spesialoppgave ved det Juridiske Fakultet ved Universitetet i Oslo våren 2004, er det vist at den standardiserte barneverstatningen gir et vesentlig lavere erstatningsnivå enn standarderstatningen ved yrkesskader.

⁷⁴ Side 133 høyre spalte

7.3.6.2 Er satsene for yngre skadelidte satt for lavt

I NOU 1994:20 side 146 uttaler flertallet av utvalget at det kan være grunn til å vurdere om satsene for yngre skadelidte bør oppjusteres. Bakgrunnen for dette var utvalgets sammenligning av erstatningsnivået i Rt. 1993 side 1547 Skoland-dommen, hvor skadelidte var 29 år, og etter utvalgets beregning fikk en underkompensasjon på 219 100 kroner. Utvalgets mindretall mente det ikke var grunnlag for den slutning av alderstillegget var for lavt, det kunne like gjerne være grunnerstatningen som var for lav, og at det var grunn for en mer fullstendig gjennomgang.

Som jeg vil komme tilbake til under avsnitt 10 er en ikke sammenligning av en enkelt Høyesterettsdom i seg selv interessant om den gir under eller overkompensasjon. Jeg finner allikevel grunn til å imøtegå utvalget når det først har reist problemstillingen om tillegget for yngre skadelidte er satt for lavt. Videre mener jeg at problemstillingen kan ha betydning for forståelsen av utvalgets syns på hvilket regelsett, standardisert barneerstatning eller standardisert erstatning ved yrkesskader, som skal benyttes for skadelidte under 16 år.⁷⁵

Etter min vurdering reiser utvalget problemstillingen på et uriktig grunnlag, og det er ingenting som tyder på at tillegget for yngre skadelidte er satt for lavt.

Utvalget har etter min vurdering benyttet uriktig G for fastsettelsen av inntektsnivået, ved beregningen av hva standardforskriften hypotetisk hadde gitt sammenlignet med de tre Høyesterettsdommene fra 1993. Som nevnt skal inntektsnivået fastsettes ved å dele inntekten i året før skaden ble konstatert, med G per 1. januar det året inntekten ble opptjent.⁷⁶

I de tre dommene i 1993 var skadene skjedd for mange år siden, noe som medførte at sammenligningen ble vanskelig. En nærmere undersøkelse av utvalget beregninger viser en

---

⁷⁵ Dette kommer jeg tilbake til under avsnitt 10.2.3.

⁷⁶ Jf. Standardforskriften § 3-1.

inkonsekvent brukt av G, uten nærmere forklaring. For Ølberg dommen har utvalget brukt G på 33 333 (sannsynligvis snitt for 1990), Horseng G på 37 500 (sannsynligvis ment å være 37 300 som er G per 1. mai 1993) og endelig Skoland med G på 37 300. Samtlige har benyttet G på oppgjørstidspunktet med 37 300 ved utmålingen av erstatningen.⁷⁷

Det er som nevnt over en fordel for skadelidte at en benytter G året inntekten ble opptjent, da lavere G, kan medføre at en kommer i en høyere inntektsgruppe, jf. standardforskriften § 3-2.

Hvilket G som skulle vært benyttet er usikker, og det er heller ikke lett å finne ut hvilket inntektsnivå som skulle vært benyttet. Men det er klart at det er galt å bruke G på oppgjørstidspunktet, og Skoland, som ble skadet 9 år før domstidspunktet, skulle uansett har blitt plassert i en, sannsynligvis to eller tre, inntektsgrupper høyere.

Det er også vanskelig å se hvorfor utvalget reiste problemstillingen som det gjorde, da Horseng dommen, som også gjaldt en ung skadelidt, etter utvalgets beregning ville ha fått betydelig overkompensasjon ved standardisert utmåling.

Som nevnt under avsnitt 7.3.5 hadde utvalget gjort ulike beregninger av kapitaliseringens utvikling i forhold til alder, før tilleggssatsene ble fastsatt. Så langt jeg kan bedømme har utvalget vurdert betydningen av kapitalisering riktig, og som jeg vil komme tilbake til under avsnitt 10.2.3.2, vil derfor alder, vurdert som en isolert faktor, vise at skadelidte kommer bedre ut med utmåling etter standardforskriften ved yngre aldre. Det er derfor ingen grunn til at tillegget for yngre skadelidte bør økes.

7.3.7 Særlig om eldre skadelidte

For eldre skadelidte gjøres det fratrukk i erstatningen med 5 % for hvert år skadelidte er over 46 år, jf. § 3-3 bokstav b. Erstatningen skal minst utgjøre 10 %, slik at det maksimalt

---

⁷⁷ Oversikt over utviklingen av G er inntatt som vedlegg D.

kan gjøres fradrag frem til skadelidte er 64 år. I praksis betyr dette at en har lagt seg på en normal pensjonsalder på 67 år, og at fremtidstapet erstattes frem til da.⁷⁸

På dette punktet er det dermed forskjell mellom den alminnelig erstatningsrett og forskriften. Som vi kommer tilbake til nedenfor er det ikke uvanlig at fremtidstapet erstattes utover 67 år etter alminnelig utmåling.

Det har vært reist spørsmål om skadelidte som får skade i den senere del av sin yrkesaktive karriere, hvor erstatningsoppgjøret først skjer etter oppnådd pensjonsalder, har krav på utbetaling. Det foreligger dermed ikke noe reelt fremtidig inntektstap som skal kompenseres. Erstatning for det lidte inntektstapet frem til fylte 67 år vil utgjøre full erstatning. Det er særlig i de liberale yrker det er normalt og jobbe utover 67 år, disse vil normal ikke være arbeidstakere i tråd med definisjonen i yfl. § 2, og vil derfor ikke være omfattet av yrkesskadeforsikringsloven.

Skårberg og Reusch hevder at en vil få et galt resultat med å utmåle erstatning for et fremtidstap som ikke ville oppstått, og at reelle hensyn taler for å fravike ordlyden.⁷⁹ Samtidige peker de på at dersom det er holdepunkter for at skadelidte kunne og ville jobbet utover pensjonsalder, så skal 10 % satsen ytes. Et annet tilfelle er hvor skaden faktisk skjer etter fylte 67 år. Skårberg og Reusch mener her at det i mangel av andre holdepunkter må antas at skadelidte ville jobbe noen år til, slik at 10 % satsen ytes også i dette tilfelle.

Det ville ikke være i tråd med forskriftens system og oppbygning og foreta individuelle vurderinger av om eldre skadelidte ville ha jobbet et eller flere år utover pensjonsalder. Når man har lagt til grunn et minimum ytelsesnivå på 10 % etter fylte 64 år, har man også akseptert at det i enkelte tilfeller betyr at skadelidte for dekket ett tap som uansett ikke ville vært tilstedet. Dette må gjelde uavhengig om skaden oppstår før eller etter fylte 67 år, og

---

⁷⁸ Undersøkelser viser at kun 1/3 av norske 66 åringer er i arbeid, jf. Elisabeth Ugreninov i Samfunnspeilet nr 5/2055. Publisert på www.ssb.no/samfunnsspeilet

⁷⁹ Skårberg og Reusch side 156.

uavhengig av oppgjørstidspunktet. Det som må være avgjørende er at skadelidte på skadetidspunktet faktisk var en arbeidstaker, og således omfattet av yrkesskadeforsikringsloven. Verken yrkesskadeforsikringsloven, standardforskriften eller forarbeidene gir grunnlag for at det skal gjøres særskilte vurderinger for eldre skadelidte.

7.3.8 Tap av deler av arbeidsevnen

Som vi har sett over tar § 3-3 utgangspunkt i at skadelidte har en uføregrad på 100 %. I de fleste tilfeller har skadelidte bare tap deler av sin ervervsevne, og erstatningen korrigeres derfor til slutt for uføregraden.

Standardiseringsutvalget, fant det utvilsomt at en ikke kunne komme utenom den konkrete vurdering av skadens varige omfang ved erstatningsoppgjøret. Selv om et av hovedhensynene bak standardiseringen var å sørge for raske oppgjør, og nettopp venting på at skaden skulle stabilisere seg var et moment som medførte forlenget saksbehandlingstid. Utvalget var klare på at den individuelle uføregraden måtte hensynstas.⁸⁰ Det ble pekt på at skadens stabilisering i første rekke var medisinske forhold, som ikke kunne avhjelpes med standardiserte regler om erstatningsutmåling.

Bestemmelsen om korrigering for uføregrad lyder:

*”§ 3-4 Tap av deler av ervervsevnen
Har skadelidte bare tapt deler av sin ervervsevne, reduseres erstatningen
tilsvarende.”*

Bestemmelsen innebærer også at personer som allerede var uføre, skal få erstatning basert på den andel av ervervsevnen som er tapt ved den aktuelle skaden.⁸¹ For skadelidte som fra

---

⁸⁰ NOU 1994:20 vedlegg I side 165, jf. side 179

⁸¹ Jf NOU 1994:20 vedlegg I side 179

før hadde en uføregrad på 50 % eller mer har forskriften en spesialbestemmelse i § 3-5, se mer om dette nedenfor.

Det er ingen nedre begrensning på hvilke uføregrader som det gis erstatning for, og en kan i prinsippet tenke seg erstatning for uføregrader ned til 1 %. Men dette er neppe særlig praktisk.

For eksempel vil en 50 % ufør 27 åring med 250 000 kroner i inntekt få følgende erstatningen.

Grunnerstatningen laveste inntektstrinn 22 G	= 1 335 378 kr
+ tillegg for alder $8 \cdot 2,5\% + 35\%$	= 2 069 836 kr
Korrigert for uføregrad 50%	= 1 034 918 kr

Dersom den ervervsmessige uføregraden endrer seg vesentlig kan det kreves etteroppgjør dersom krav fremsettes innen 5 år etter avsluttet oppgjør, jf. § 5-1.⁸²

7.3.8.1 Uførebegrepet

Når uføregraden på denne måten er en viktig faktor i utmålingen, blir det derfor et sentralt spørsmål om hvordan denne fastsettes.

Vurderingen av ervervsevnen, eller uføregraden, er det eneste punkt ved utmåling av det fremtidige ervervstapet hvor man må se fremover og gjør hypotetiske vurderingen av skadelidtes fremtid. Beregningsgrunnlaget for grunnerstatningen finnes som nevnt over ved å se på den konkrete inntekten året før skaden.

---

⁸² Tilsvarende ved endring av den medisinske invaliditetsgrad for ménerstatningen. Problemstillinger knyttet til etteroppgjør faller utenfor oppgaven, og det henvises til litteraturen for nærmere redegjørelse om tema. Se Skårberg og Reusch side 171.

Uføregraden finnes ved å vurdere to hypotetiske forhold i fremtiden. Den ene er skadelidtes inntekt med skaden, og det andre skadelidtes inntekt med skaden. Den økonomisk differansen mellom disse to hypotetiske forhold kan uttrykkes i prosent. For eksempel, hvis skadelidte ville ha tjent 500 000 kroner uten skaden, mens han bare tjener 250 000 kroner med skaden, er ervervsevnen redusert med halvparten og han har en uføregrad på 50 %. Det er altså snakk om en økonomisk uførebegrep.⁸³

I prinsippet er dette den samme vurdering som gjøres etter den alminnelig erstatningsretten, men her søker en å finne skadelidtes nettotap i kroner, og en prosentsatsen er derfor uinteressant ved utmålingen.

Ved vurderingen av skadelidtes inntekt med og uten skaden, må en se hen til de generelle retningslinjer om dette, jf. skl § 3-1 andre ledd. Det sentrale er å finne skadelidtes ” *inntekt ved arbeid*”. For nivået uten skaden vil en i stor grad kunne bygge på inntektsnivå som var etablert før skaden, og ta høyde for mulighetene til lønnsutvikling.⁸⁴ Jeg viser for øvrig til redegjørelsen om det lidte tapet over.

Tilsvarende vurderinger gjøres etter trygderettslige regler, se for eksempel ftrl. § 12-7 annet ledd, med tilhørende forskrift av 25. mars 1997 nr 266 om fastsetting og endring av uføregrad i forhold til pensjonsgivende inntekt. Det ” *skal fastsettes ett inntektsnivå før uførhet (§3) og ett inntektsnivå etter uførhet (§4), Uføregraden fastsettes ved å sammenligne de to inntektsnivåene.*”, jf forskriftens § 1 første ledd.

---

⁸³ Uføregraden fastsettes ikke alltid etter tankeprosessen skadelidte inntekt med og uten skaden. I praksis vil man ofte også se hen til den medisinske vurdering av skadelidtes ervervsevne, for eksempel fra spesialisterklæringer.

⁸⁴ Nils Nygaard, *uføregrader ved yrkesskadeforsikring*, i Jussformidlingens jubileumstidsskrift 1997 side 87.

Selv om denne forskriften inneholder enkeltheter som avviker noe⁸⁵, er utgangspunktet det samme etter både standardforskriften, alminnelig erstatningsrett og folketrygden.

Ervervsgraden gir uttrykk for den økonomiske differansen mellom skadelidtes inntekt med og uten skaden.

Etter standardiseringsutvalgets syn ville den ervervmessige uføregrad normalt ville gi et godt grunnlag for beregning av skadelidtes inntektstap som følge av skaden.

Utvalget skaper så grunnlag for å tro at de ser for seg et særskilt uførebegrep, når det uttaler at ” *det kan imidlertid tenkes situasjoner hvor skadelidte ikke kan anses ervervmessig ufør eller har en meget lav uføregrad, men likevel faktisk er påført et betydelig inntektstap som følge av skaden*”, jf. NOU 1994:20 vedlegg I side 171 høyre spalte. Utvalget nevner skadelidte med yrker hvor det blir stilt særskilte helsekrav⁸⁶, og at selv mindre skader kan medføre at disse ikke lenger er oppfylt. Utvalget hevdet så at dette ikke uten videre vil få betydning for den ervervmessige uførhetsgraden, da denne er knyttet til ervervsevnen og ikke direkte til yrke skadelidte hadde. De foreslo derfor en særskilt regel for disse skadetilfellene. Da disse yrkene ofte er høyt lønnet, vil skadelidte kunne få et betydelig tap.

En får her inntrykket av at utvalget mener det er en sammenheng mellom skadens medisinske omfang og skadelidtes uføregrad. Tankegangen er for så vidt nærliggende, utvalget ser for seg at det ikke noe i veien for at en flyger kan jobbe i en fulltidsstilling i et annet yrker, selv om en liten skade gjør at han mister flysertifikatet sitt. Dette ville i tilfelle bety at en legger til grunn et annet uførebegrep enn det som gjelder for den alminnelig

---

⁸⁵ § 3 første ledd andre punktum krever for eksempel at ekstra inntekter og overtidsarbeid må ha vært stabile over tid for å kunne medregnes, § 3 tredjeledd fastsetter minimums inntekt uten skaden dersom det ikke finnes holdepunkter for andre inntektsnivå.

⁸⁶ For eksempel helseattest til sjømenn og offshoreansatte, sertifikat for flygere.

erstatningsretten og etter trygdereglene.⁸⁷ Som redegjort for over, vurderes det her kun den økonomiske differanse med og uten skaden.

Utvalget har rett i at små skader kan medføre store tap, men dersom flygeren tjente 1,5 millioner, og på grunn av skaden tjener 300 000 kroner i en annen fulltids stilling er den ervervsmessige uførhet 80 %, uavhengig av hvor liten eller stor selve skaden er. Lødrup beskriver det slik at det *”ikke [er]skaden i seg selv som er gjenstand for vurdering, men de økonomiske følger skaden har for denne bestemte skadelidte.”*⁸⁸

Justisdepartementet forkastet utvalgets forslag til særregel og påpekte at flere av høringsinstansene mente at inntektstap som følge av manglende oppfyllelse av helsemessig krav ville bli reflektert gjennom den ervervsmessige uførhetsgraden, og at en særregel derfor var unødvendig. Videre ble det uttalt at slike tap synes best egnet kompensert gjennom såkalt loss of licence forsikringer, jf NOU 1994:20 vedlegg II side 192.⁸⁹

På bakgrunn av departementet uttalelse trekker Nygaard den slutning at *”Det er altså tale om eit økonomisk uføreomgrep, ikkje eit yrkesmessig eller medisinsk uføreomgrep. Uføreomgrepet etter forskrifta § 3-4 er heller ikkje avhengig av graden av nedgang i skadelidtes generelle arbeidsevne. Avgjerande er graden av nedgang i inntektsnivå på grunn av skaden.”*

Jeg er enig i at uførebegrepet er det samme etter standardforskriften, som etter den alminnelige erstatningsretten og folketrygdloven. Det må allikevel bemerkes at departements uttalelse om at *”slike tap”* synes best egnet dekket ved loss of licence

---

⁸⁷ Jf. Nils Nygaard, *uføregrader ved yrkesskadeforsikring*, i Jussformidlingens jubileumstidsskrift 1997 side 87, som problematisere mulige tolkningen av utvalgets uttalelse nærmere.

⁸⁸ Lødrup side 344

⁸⁹ I dag vil de fleste loss of licence dekning ha bestemmelse om såkalt omvendt samordning, som innebærer at loss of licence erstatningen går til fradrag på senere utbetalt yrkesskadeerstatning. Slik samordning var ikke vanlig da forskriften ble gitt, men er nå fast praksis, jf. Skårberg og Reusch side 168.

ordninger, kanskje taler for at det i disse situasjonene kan oppstå et tap som ikke vil bli hensynstatt ved fastsettelsen av uføregraden. Problemstillingen knyttet til loss of licence tilfellene ble ikke tatt opp i den senere utvalgsinnstilling i NOU 1994:20.

7.3.8.2 Tidligere uførhet

Det kan tenkes tilfeller hvor skadelidte til tross for en allerede høy uføregrad har en viss inntekt, for eksempel gjennom arbeid ved en vernet bedrift. Standardiseringsutvalget fant det urimelig at personer som allerede var 100 % ervervsmessige uføre, skulle avskjæres fra erstatning for tap i fremtidig inntekt.⁹⁰ Dersom skadelidte før den yrkesskaden eller sykdommen var 50 % ufør eller mer kan han velge den utmålingsregel som gir høyest erstatning.

”§ 3-5 Tidligere uføre

Var skadelidte uavhengig av den aktuelle skaden eller sykdommen 50 % ervervsmessig ufør eller mer, kan han eller hun kreve erstatning utmålt etter skadeserstatningsloven § 3-1 hvis dette leder til høyere erstatning enn utmåling etter reglene her. ”

Bestemmelsen er inntatt som en sikkerhetsventil, for de relativt sjeldne tilfeller hvor denne problemstillingen er aktuell.

7.3.9 Renter

Frem til Høyesteretts dom i Rt. 2002 side 71, var den alminnelige lære at renter krevde særskilt hjemmel, enten i lov, avtale eller sedvane. Standardforskriften hjemler derfor rente særskilt for de erstatningsposter hvor dette kan være aktuelt. Noen hjemmel for rente på fremtidig erverv er ikke gitt, og normalt betales ikke rente for denne posten. Erstatning for tap som ennå ikke er oppstått er det unaturlig å si er forfalt, noe som er grunnvilkåret for å

---

⁹⁰ NOU 1994:20 vedlegg I side 179

ilegge renter, jf forsinkelsesrente loven § 2. Det er allikevel forutsatt at det kan ilegges renter på fremtidig tap, jf. NOU 1974:54 på side 74.

Krav på renter vil for eksempel oppstå hvor partene er enige om oppgjøret, men selskapet drøyer med utbetalingen. Skadelidte vil måtte akseptere at det tar noen arbeidsdager før oppgjøret er gjennomført. Men særlig mer enn 10 dager, bør han etter min vurdering ikke akseptere, da dette medfører at han påføres et tap ved å ikke kunne disponere erstatningsbeløpet til den tid oppgjøret forutsetter. Dette tapet vil måtte kompenseres gjennom renter.

I forarbeidene er det reist spørsmål om fra hvilket tidspunkt eventuelt renter skal beregnes, særlig med tanke på at det kan oppstå tvil der hvor skaden ikke har stabilisert seg. I disse tilfellene må det kunne sies at skadelidte kompenseres ved at det benyttes G på oppgjørstidspunktet.⁹¹ Et annet vesentlig moment i denne sammenheng er også at dersom skaden ikke har stabilisert seg, vil det som regel heller ikke være snakk opp noe oppgjør, slik at fremtidstapet forskyves. Det lidte tapet beregnes som nevnt som ved den alminnelige erstatningsretten, og det oppstår da ingen særlige rente spørsmål.

8 Erstatning for utgifter

8.1 Trygdens ytelser

Det offentlige dekker gjennom folketrygden en rekke skaderelaterte utgifter.⁹²

Som nevnt finner vi oversikten over særfordelen ved yrkesskader i ftrl. § 13-2. Relevante ytelser som dekker utgifter er bestemmelser om stønad ved helsetjenester i § 5-25 og grunnstønad og hjelpstønad i § 6-9, jf § 6-3 og § 6-4.

---

⁹¹ NOU 1994:20 side 66.

⁹² Jf Ot.prp. nr. 44 1988-89 side 27.

Etter § 5-25 første ledd ytes det yrkesskade eller yrkessykdom ”full dekning for nødvendige utgifter til legehjelp, tannlegehjelp, fysikalsk behandling og legemidler, spesielt medisinsk utstyr og forbruksmateriell, og hensiktsmessige hjelpemidler som kan bøte på følgene av skaden.” Etter annet ledd gis det også dekning til nødvendig hjemtransport.

Ytelsene er allikevel begrenset til de ytelser som normalt gis etter ftrl. kapittel 5.

§ 6-9 hjemler tilståelse av grunnstønad etter § 6-3 og hjelpestønad etter § 6-4 ved yrkesskade. Så fremt skadelidte på skadetidspunktet var medlem av trygden kan ytelsene gis selv om han ikke lenger er medlem av trygden.

Etter § 6-2 er det et krav om varig sykdom, skade eller lyte, og forutsetter at hensiktsmessig behandling er foretatt. Med varig, menes i denne sammenheng minimum 2-3 år⁹³

Grunnstønad ytes til den som grunnet varig sykdom eller skade har nødvendig ekstrautgifter til tekniske hjelpemidler, bil, førerhund med videre. Hjelpestønad ytes til den som grunnet varig sykdom eller skade har behov for særskilt tilsyn eller pleie. Stønaden gis bare dersom det foreligger et privat pleieforhold. Begge ytelsene er løpende kontantytelser som fastsettes årlig av Stortinget, jf § 6-3 andre ledd og § 6-4. For å få rett til stønad må skadelidtes ekstrautgifter svare til minst laveste sats.

I tillegg til de ovennevnte reglene er bestemmelsen om utgiftstak, såkalt frikort, i § 5-3⁹⁴ meget viktig. Frikort ordningen setter en øvre grense på hvor høy egenandel en betaler i året for legekonsultasjon, psykologhjelp, osv. Per 2006 er egenandelstaket kroner 1.615 for egenandelstak 1 og kroner 2500 for egenandelstak 2.

---

⁹³ Skårberg og Reusch side 138

⁹⁴ Se også forskrift av 18.april 1997 nr 334 Forskrift om egenandelstak nr 1.

8.2 Utmåling etter alminnelig erstatningsrett

8.2.1 Påførte utgifter

De merutgifter som skaden medfører skal dekkes jf. skl. § 3-1 første ledd.

Erstatning for utgifter skal utgjøre et supplement til de offentlige ytelser, uavhengig av hvilket regelsett en utmåler erstatningen etter, jf. Rt. 1993 side 1547 Skoland-dommen, Rt. 1996 side 958 Stokstad-dommen, Rt. 1999 side 1967 Rott-dommen, og Rt. 2002 side 1436 Bråtane-dommen,

Det er bare *rimelige* og *nødvendige* utgifter som kan kreves dekket. Det offentlige tilbud anses å dekke alle nødvendige ytelser til behandling og pleie med rent helsemessige formål, og her representerer disse ytelsene også det nivå som er rimelig og nødvendig erstatningsmessig, jf. Lødrup side 360. Utgifter til ytelser som tar sikte på å gi mer selvstendighet, uavhengighet og trivsel i hverdagen er dekningsmessige, jf. uttalelser i Stokstad-dommen på 966.

Erstatning for utgifter er et område hvor det ofte oppstår tvist, om både hvilke utgifter som skal være omfattet og nivå på utgiftene.⁹⁵ Spørsmål om utgifter er i stor grad et spørsmål om hvilken behovsstandard en anser som erstatningsrettslig vernet. Domstolene utøver et konkret og individualisert skjønn i hvert enkelt tilfelle og det er derfor ingen holdepunkter for å si at det foreligger noen standardisert erstatningsnivå.⁹⁶

Skadelidtes tapsbegrensningsplikt gjør at han må sørge for å søke alle relevante offentlige ordninger. Ved yrkesskade er det gitt særlige regler om utgiftsdekning i ftrl. § 5-25. Fradrag for offentlige ytelser gjøres kun dersom ytelsene tilstås skadelidte. Om skadelidte faktisk tar i mot ytelsene er ikke avgjørende. Tapsbegrensningsplikten innebærer at

---

⁹⁵ Det faller utenfor oppgaven å redegjøre for de ulike utgiftstypene som er erstattes. Det henvis til fremstillinger i Lødrup side 358 flg. Nygaard side 89 flg. og Skårberg og Reusch side 127 flg.

⁹⁶ Jf. Skårberg og Reusch side 139.

skadelidte ikke kan nekte å motta tjenester for så å kreve utgifter til dette dekket av skadevolder.

Forsikringsselskapene har ingen særlig informasjonsplikt eller veiledningsplikt overfor skadelidte når det gjelder offentlig ytelse, ei heller noe plikt til å bistå med å fremme krav om disse.⁹⁷

Forsikringsselskapene har ikke rettslige klageinteresse, jf. forvaltningslovens § 28. Og selskapene kan neppe kreve at skadelidte uttømmer klagemuligheten ved ethvert avslag. Samtidig har skadelidte en tapsbegrensingsplikt, og det må kunne for eksempel kreves at skadelidte sørger for å skaffe seg frikort.

Erstatning for utgifter reiser avgrensningsspørsmål mot ménerstatning, jf. skl. § 3-2 første ledd tredjepunktum.⁹⁸ Utgifter som skal dekke biologiske og medisinske behov erstattes som merutgift, mens utgifter som dekker mer sosialmedisinske behov faller inn under det ménerstatningen skal dekke.⁹⁹

8.2.2 Fremtidige utgifter

Erstatning for fremtidig utgifter beregnes individuelt jf. skl. § 3-1. Det årlig utgiftsnivået kapitaliseres frem til gjennomsnittlig levealder. For øvrig vises til redegjørelsen over.

Erstatning for fremtidige utgifter beskattes ikke som inntekt, men det beregnes skatt av renter og eventuelt formueskatt. Det gis derfor tillegg for skatteulempe, som i praksis er standardisert på 25 %, jf. Stokstad-dommen.

---

⁹⁷ Forvaltningen har selv en omfattende informasjon og veiledningsplikt, jf. forvaltningsloven § 11.

⁹⁸ Etter bestemmelsen gjøres det fradrag i ménerstatningen i den grad den tilståtte ytelsen gir kompensasjon for ménet. Her er det, i motsetningen til skl. § 3-1 andre ledd, krav til kompensasjonsrelevans.

⁹⁹ For en nærmere redegjørelse av avgrensningsspørsmålet henvises til Jan Gunnar Ness side 71 "Grensen mellom ménerstatning og ekstra utgifter ved personskade" i Lov og Rett 1995.

8.3 Utmåling etter standardforskriften

8.3.1 Påførte utgifter

De merutgifter som skaden medfører skal dekkes jf. yfl. § 12. For utgiftserstatningen bygger ikke standardforskriften på noen netto ordning og trygdens ytelser anses ikke som innbakt i den standardiserte utmålingen, jf NOU 1994:20 vedlegg I side 167. Utmåling av påførte utgifter beregnes etter den alminnelige erstatningsrett, jf. forskriftens § 2-1 første ledd som henviser til skl. § 3-1.

Dette innebærer at det også ved utmåling etter forskriften både tas hensyn til *skal fradrag* og *kan fradrag* etter skl. § 3-1 tredje ledd. For det første gjøres det *skal* fradrag ved fastsettelsen av det individuelle utgiftsnivået, som redegjort for over. Når erstatningen er beregnet kan det deretter gjøres *kan* fradrag.

Det avgjørende er om utgiften er påløpt før oppgjørstidspunktet. Hva som ligger i dette er ikke klart. Det kan ikke stilles krav til at utgiften er betalt. Ei heller kan det stilles krav til at utgiften er fakturert. Men det må sannsynligvis kreves at det underliggende forholdet utgiften stammer fra er gjennomført.¹⁰⁰ Problemstilling kommer neppe ofte på spissen, men nettopp ved at påførte utgifter erstattes individuelt, mens fremtidige utgifter erstattes delvis standardisert, kan skille få betydning. Problemstillinger knyttet til oppgjørstidspunktet kommer jeg tilbake til under avsnitt 11.5.

Skadelidte har krav på renter etter én måned etter at krav om dekning av en bestemt utgift er sendt til forsikringsselskapet, jf. standardforskriften § 2-1 annet ledd.

---

¹⁰⁰ Skårberg og Reusch mener det avgjørende er om utgiften er påløpt, tilsvarende Nygaard side 89 ”*utgiften må vera komme på*” uten at dette er presisert nærmere.

8.3.2 Fremtidige utgifter

Utmåling av de fremtidige utgiftene skjer delvis etter standardiserte regler og delvis etter de alminnelige utmålingsregler.

”Forskriften § 2-2 Framtidige utgifter

Framtidige utgifter erstattes individuelt, jf skadeerstatningsloven § 3-1.

Engangserstatning for gjennomsnittlig framtidig årlig utgifter fastsettes slik:”

Skadelidtes alder:	
Under 35 år	21 ganger årlig utgift
Mellom 35 og 49 år	19 ganger årlig utgift
Mellom 50 og 59 år	16 ganger årlig utgift
Mellom 60 og 69 år	14 ganger årlig utgift
Over 70 år	8 ganger årlig utgift

Hvilke utgifter som erstattes og størrelsen på disse utgiftene, vurderes individuelt etter skl. § 3-1, jf. forskriftens § 2-2 første ledd, se redegjørelsen over.

Standardiseringsutvalget vurderte om utgiftsnivået skulle standardiseres, da utgiftspostene ofte var en erstatningspost hvor det oppstod tvist, og virket forsinkende på oppgjørene, jf. NOU 1994:20 vedlegg I side 174. En så for seg at en standardisert utgiftsdekning for eksempel kunne knyttes til den medisinske invaliditet. Men utvalget konkluderte med at utgifter var så individuelt at en standardisering ikke var mulig, blant annet fordi det ikke er noen nærmere sammenheng mellom uføregrad og graden av medisinsk invaliditet.

Slik bestemmelsen er formulert er det klart at framtidig *engangsutgifter* erstattes etter skl. 3-1, jf § 2-2 første ledd, jf. NOU 1994:20 vedlegg I side 174. Standardiseringsutvalget fant ingen grunn til særskilte regler om neddiskontering, da slike engangsutgifter ofte oppstod kort tid etter oppgjørstidspunktet. Neddiskontering var derfor ikke var nødvendig. Det ble allikevel presisert at dersom utgiftene oppstod på et senere tidspunkt, måtte det skje en neddiskontering. Noen nærmere presisering av hvor langt inn i fremtiden tapet må oppstå,

før neddiskontering er aktuelt ble ikke gitt. Skårberg og Reusch synes å mene at utgiften neddiskonteres fra den påløpet til oppgjørstidspunktet, uavhengig av når tapet oppstår i fremtiden, jf. side 139. Etter min vurdering må dette være mest riktig.

Etter § 2-2 andre ledd erstattes *løpende fremtidige utgifter*, ved å finne det gjennomsnittlige årlige utgiftsnivå etter alminnelige regler, jf. skl. § 3-1, som deretter kapitaliseres med en standardisert faktor som avhenger av alder på oppgjørstidspunktet, jf. § 1-4. Det som er standardisert her er altså kapitaliseringsfaktoren, og beregningsmåten er i utgangspunktet lik utgiftserstatningen etter alminnelige utmålingsregler, hvor en finner det individuelle gjennomsnittlige årlige tap, som kapitaliseres til antatt levealder.

Gjennom den standardiserte kapitaliseringsfaktoren er det tatt høyde for skatteulempen, jf. NOU 1994:20 vedlegg I side 174. Det er ikke presisert hvilket nivå en har lagt skatteulempen på.¹⁰¹ For de fremtidige engangsutgiftene må det derimot gjøres et skattepåslag, jf. Skårberg og Reusch side 138.

Forskriften tar utgangspunkt i at tapsperioden varer fra oppgjørstidspunktet og frem til antatt levealder. Et særlig spørsmål oppstår der hvor utgiften først begynner å løpe en viss tid etter oppgjørstidspunktet. Skårberg og Reusch nevner for eksempel utgifter til behandling etter operasjon som først skal foretas frem i tid.

Denne problemstillingen er tilsvarende som for tap i erverv som oppstår frem i tid, og vil bli nærmere drøftet under avsnitt 11.2.2.

Fradrag kan skje på to ulike stadier i erstatningsutmålingen. Først *skal* fradrag ved fastsettelsen av inntektsnivået, deretter *kan* fradrag etter at erstatningen er beregnet.

---

¹⁰¹ Mine beregninger i avsnitt 10.3 viser at utvalget sannsynligvis har lagt seg på en skatteulempen på rundt 30 %.

8.3.2.1 Kjønnforskjeller

Utgiftserstatning skiller seg fra ervervserstatning ved at tapet varer livet ut, og ikke til pensjonsalder. Kvinner lever i snitt 5 år lengre enn menn.¹⁰² Ved utmåling etter alminnelig erstatningsrett blir dette tatt hensyn til ved at tapsperioden å øke tapsperiodens lengde ved kapitaliseringen. Standardforskriftens bestemmelser er derimot kjønnsnøytrale, og gir samme erstatning uavhengig av tapsperiode. Verken i standardiseringsutvalgets innstilling eller den senere innstilling i NOU 1994:20 er problemstillinger knyttet til ulik tapsperiode for kvinner og menn drøftet.¹⁰³ Selv om det ikke er uttrykkelig uttalt, er det grunn til å tro at satsene ble vurdert med utgangspunkt i menn.¹⁰⁴

Som vi har sett vil det over lange perioder bli marginale forskjeller ved økning av tapsperioden med ett år ekstra. Men forskjellen kan allikevel bli markante.

Til illustrasjon vil en årlig utgift, på nivå med Bråtane-dommen (175 000 kroner), utmålt etter alminnelige regler, gi 83 316 kroner mer i erstatning for en skadelidt kvinne enn mann på 27 år. Et årlig utgiftsnivå på 10 000 kroner vil gi en forskjell på cirka 5000 kroner.

Forskjellen er ikke beløpsmessig meget store, men samlet med ménerstatningen, som er den andre erstatningsposten hvor levetidsbetraktninger er av betydning, se nedenfor, vil det kunne gi en viss grad av underkompensasjon for de kvinnelige skadelidte.

En mulig årsak til at problemet ikke ble berørt overhodet kan være at en rett og slett ikke tenkte på at dette kunne gi store utslag. Som nevnt over i avsnitt 8.2 anså man i Ot.prp. nr. 44 1988-89 at erstatning for fremtidig utgifter med kroner 300 000 kroner for å være et betydelig nivå. Dette tilsvarer årlige utgifter på cirka 24 500 kroner for en 27 åring. Forskjellen mellom en mannlig og kvinnelig skadelidt utgjør her cirka 12 000 kroner.

---

¹⁰² Tall fra www.ssb.no/emner/02/02/10/dode. Eksempel på levetidstabeller fra Statistisk Sentralbyrå er inntatt som vedlegg E.

¹⁰³ Betydningen av ulik tapsperiode for yngre og eldre skadelidte er vurdert ved forslag om standardisering av skatteulempen, jf. side 114.

¹⁰⁴ Da forskriften ble fremmet var forskjellen i levealder faktisk enda større, jf. referansen over i fotnote 102.

Det forøvrig ikke slik at alle utgifter nødvendigvis dekkes livet ut. I Kåsa-dommen ble det uttalt at ” *det ikke er rimelig å erstatte egenadel til hjemmehjelp samt ekstraarbeid i huset frem til fylte 81 år. Slike utgifter erstattes etter dette frem til fylte 70 år, [...] I en slik alder vil de alle fleste måtte betale andre for å utføre det tyngste arbeidet i hjemmet.*”

For disse utgiftene kan en derfor tenke seg at det ikke vil være noen forskjell på kvinner og menn.

9 Ménerstatning

9.1 Generelt

Erstatningspostene som det er redegjort for over er erstatninger for økonomiske tap. Ved innføringen av yrkesskadetrygden i folketrygdloven av 1966 ble det for første gang innført kompensasjon for ikke-økonomiske tap. Folketrygdloven av 1997 har hjemmel for ménerstatning i § 13-7 med tilhørende forskrift av 21. april 1997 nr 373 om ménerstatning ved yrkesskader. Ménerstatning ble innført som erstatningspost i skadeserstatningsloven, jf. skl. § 3-2 i 1973.

Utmåling av ménerstatning etter den alminnelig erstatningsrett er så nært knyttet til trygden, at det vil bli redegjort for disse utmålingsreglene først.

Ménerstatning skal kompensere for begrensningen i livsutfoldelse og tapet av livskvaliteten som skaden eller sykdommen medfører. Erstatningen bygger på en erkjennelse at penger til en viss grad kan kompensere de plager og tap en skade medfører.¹⁰⁵ Det ble også funnet urimelig at den medisinske invaliditet ikke skulle ha betydning for erstatningsoppgjøret.¹⁰⁶

---

¹⁰⁵ Lødrup side 371

¹⁰⁶ Nygaard side 121

Utmåling etter både trygden, skadeserstatningsloven og standardforskriften, kreve at ménet er varig. I Rt. 2003 side 841 Ménerstatnings-dommen, ble det lagt til grunn at 10 år tilfredsstillende kravet.¹⁰⁷

Ménet må i tillegg være betydelig, og nedre grense er etter både standardforskriften og trygden 15 %, jf. forskriftens § 4-1, jf. forskrift om ménerstatning § 3. Skl. § 3-2 oppstiller ingen nedre grense, men praksis vil det også kreves minst 15 % etter den alminnelig erstatningsrett, ved at en ser hen til trygdens regler.¹⁰⁸

Ménerstatningen er skattefri, uavhengig av hvilket regelsett som benyttes, jf. sktl. § 5-15 første ledd bokstav h.¹⁰⁹ Ménerstatningen reiser som nevnt i avsnitt 8.2.1 avgrensningsspørsmål mot utgifter.

9.2 Trygdens ytelser

Ménerstatning gis til den som ved yrkesskade blir påført varig og betydelig skadefølge av medisinsk art. Ytelsen gis så lenge skadelidte lever. Ménerstatningen utmåles etter den medisinske invaliditet, fastsatt etter invaliditetstabellen inntatt i forskrift av 21. april 1997 nr 373, om menerstatning ved yrkesskade del II. Etter ftrl. § 13-17 tredje ledd, skal høyeste årlig ménerstatning utgjøre 75 % av G.

Den varige medisinske invaliditetsgrad kan først fastsettes når skadelidte har gjennomgått hensiktsmessig medisinsk behandling og rehabilitering, og tilstanden har stabilisert seg, jf. forskriftens § 2 nr 1. Ménerstatning kan ikke innvilges før tidligst 12 måneder etter

---

¹⁰⁷ Det ble allikevel gjort en viss reduksjon i erstatningen. I Rt. 2003 side 1358 Psykolog-dommen ble det ikke gjort reduksjon ved mén som opphørte etter 15 års, men det ble uttalt at en her nærmer seg en nedre grense for hvor det gjøres avkortning.

¹⁰⁸ Jf. Lødrup side 374, jf. Nygaard side 128.

¹⁰⁹ Bestemmelsen nevner ikke erstatningen utmålt etter standardforskriften direkte, men det er utvilsomt at denne også men erstatning etter yrkesskadeforsikringsloven skal være skattefri.

skadetidspunktet, dersom det ikke er åpenbart at varig medisinsk invaliditet kan fastsettes tidligere, jf. forskriftens § 4 nr 1.

Forskriften § 3 utmåler ménerstatning som er gradert etter 9 ulike invaliditetsgrupper, og gir erstatning fra 7 % av G ved 15 % medisinsk invaliditet, opp til 75 % av G ved betydelig større skadefølger enn medisinsk invaliditet på 100 %.

§3 Utmåling av ménerstatning

Årlig ménerstatning utmåles slik:

Medisinsk invaliditet:	Ménerstatning:
0. Lavere enn 15 %	Ingen erstatning
1. 15 - 24 %	7 % av grunnbeløpet
2. 25 – 34 %	12 % av grunnbeløpet
3. 34 – 44 %	18 % av grunnbeløpet
4. 45 – 54 %	25 % av grunnbeløpet
5. 55 – 64 %	33 % av grunnbeløpet
6. 65 – 74 %	42 % av grunnbeløpet
7. 75 – 84 %	52 % av grunnbeløpet
8. 85 – 100 %	63 % av grunnbeløpet
9. Skade som er betydelig større enn skade som gir grunnlag for invaliditetsgrad 100 %	75 % av grunnbeløpet

Ménerstatningen gis som en månedlig livsvarig ytelse. Dersom skadelidte ønsker det kan beløpet utbetales som et engangsbetrag, jf § 4 nr 3.¹¹⁰ Det årlige beløpet kapitaliseres med en kapitaliseringsrente på 6 % fra virkningstidspunktet.¹¹¹

---

¹¹⁰ Beregning av kapitalverdi av trygdeytelser skjer etter forskrift av 25. mars 1997 nr 273 om beregning av kapitalverdier av trygdeytelser. Som vi kommer tilbake til under avsnitt 10.4.1 benytter trygden 6% kapitaliseringsrente. Ved beregningen legges det til grunn dødelighetserfaringer fra 1956-1960.

Selv om den medisinske invaliditetsgrad fastsettes etter objektive kriterier og ménerstatning i utgangspunktet er standardisert, er det anledning til å gjøres individuelle tilpasninger dersom skadefølgen er vesentlig mer byrdefull enn normaltifelle, jf. forskriftens § 3 tredje ledd. Det kan gis opprykk på en eller to grupper. Det kan også gis opprykk fra laveste gruppe.

9.3 Utmåling etter alminnelig erstatningsrett

Ménerstatningen fastsettes under hensyn til menets medisinske art og størrelse, og det betydning for den personlige livsutfoldelse, jf. § 3-2 første ledd andre punktum.

Erstatningslovskomiteen ønsket at utmålingen skulle knyttes mot trygdens regler.¹¹² Forslaget fikk ikke medhold fra Stortinget som ønsket en friere vurdering av utmålingen. Det ble allikevel visst til at trygdens regler kunne være veiledende for utmålingen.¹¹³

Rettspraksis har lagt til grunn at nivået for ménerstatning bør ligge på nivå med ménerstatning etter folketrygden tillagt *en tredjedel*¹¹⁴, jf. Rt 1977 side 782 Pallasdommen, og Rt 1981 side 138 Sevaldsen-dommen. Denne linjen er konsekvent fulgt senere, og i praksis er derfor utmålingen av ménerstatningen tilnærmet standardisert. I Skoland-dommen blir dette uttrykt av ved at ”*ménerstatning utmåles etter standardiserte regler*”¹¹⁵

Det er allikevel flere viktige forskjeller mellom ménerstatning etter trygden og den alminnelig erstatningsrett.

---

¹¹¹ Virkningstidspunktet er skadetidspunktet, jf. forskriften § 4, nr 1jf. ftrl § 13-5. Virkningstidspunktet er allikevel ikke lenger tilbake enn tre år før søknadstidspunktet, jf. ftrl. § 22-13 fjerde ledd.

¹¹² Se Ot. prp. nr 4 (1972-73) side 21-22

¹¹³ Innst. O nr 32 (1972-1973) side 145

¹¹⁴ Trygdens ménerstatning blir i denne sammenheng ofte kalt for *sammenligningsbeløpet*,

¹¹⁵ Rt 1996 side 1548

Ved utmålingen bruker en G på oppgjørstidspunktet, og ikke på virkningstidspunktet som trygden gjør. Som et utgangspunkt skal erstatningen gis som et engangsbeløp, og kapitaliseres frem til antatt levealder med en rente på 5 %, mot trygdens 6 %.

Ved utmålingen skal det gjøres fradrag for tilsvarende ytelser fra trygden, jf. skl. § 3-2, jf. § 3-1 tredje ledd.

I tillegg til den skjematiske utgangspunktet med trygdens erstatning tillagt en tredjedel, kan det utmåles en individuelt tillegg.¹¹⁶ Dette tillegget vurderes i stor grad på samme måte som gruppeopprykk etter folketrygdens regler, jf. Rt 2000 side 441 Kåsa-dommen. Men tillegget er ikke på samme måte begrenset som ved vurdering av gruppeopprykk etter trygden. Det avgjørende etter skl. § 3-2 er ”*menets betydning for den personlige livsutfoldelse*”. Det er antatt at den øvre ramme for erstatningen vil ligge på i underkant av halvparten av den totale erstatningen.¹¹⁷

9.4 Utmåling etter standardforskriften

Ménerstatning etter standardforskriften skal dekke differansen mellom erstatning etter folketrygdloven og den alminnelig erstatningsrett¹¹⁸, som noe upresist kan sies å være den tillagte tredje del.¹¹⁹

---

¹¹⁶ I Rt. 2000 side 441, Kåsa-dommen uttalte førstvoterende at ”*utgangspunktet for vurderingen av tillegg må etter mitt syn være at det er behov for standardiserte regler om ménerstatning, og etter rettspraksis skal det da også atskillig til før man går nevneverdig utover det som følger av den nevnte matematiske utregning.*” Dette synet blir delvis imøtegått av Stig H. Solheim i Jussens Venner 2005 side 315 flg.

¹¹⁷ Stig H. Solheim i Jussens Venner 2005 side 315 flg. på side 326

¹¹⁸ NOU 1994:20 side 62 høyre spalte

¹¹⁹ NOU 1994:20 Vedlegg side 181 venstre spalte

Ménerstatningen fastsettes etter tilsvarende fremgangsmåte som ved tap fremtidig erverv. På bakgrunn av den medisinske invaliditet finnes en grunnerstatning, som deretter korrigeres for alder.

”§ 4-1 Grunnerstatning

Grunnerstatningen fastsettes slik:

Medisinsk invaliditet:	Grunnerstatning:
1. 15 - 24 %	0,75 G
2. 25 – 34 %	1 G
3. 34 – 44 %	1,5 G
4. 45 – 54 %	2 G
5. 55 – 64 %	2,5 G
6. 65 – 74 %	3 G
7. 75 – 84 %	3,75 G
8. 85 – 100 %	4,5 G
9. Skade som er betydelig større enn skade som gir grunnlag for invaliditetsgrad 100 %	5,5 G

I motsetning til trygdens tabell, jf. forskrift om ménerstatning § 3 nr 1, er ikke standardforskriftens satser gjennomgående progressive. Som tabellen over viser gjøres det kun fire progresjoner. Standardiserings utvalget gir ingen nærmere begrunnelse hvorfor det ikke er gitt progressive satser.

Grunnerstatningen korrigeres deretter for alder. Som for ervervserstatningen har en tatt utgangspunkt i en skadelidt på 45 eller 46 år. Yngre skadelidte gis en tillegg, men eldre skadelidte får en reduksjon i erstatningen.

”§ 4-2, skadelidtes alder.

Ménerstatningen beregnes slik i forhold til grunnerstatningen:

- a. Er skadelidte 45 eller 46 år, svarer erstatningen til grunnerstatningen.*
- b. For hvert år skadelidte er over 46 år, gjøres et fradrag som utgjør 2% av grunnerstatningen. Erstatningen skal likevel utgjøre minst 50% av grunnerstatningen.*
- c. For hvert år skadelidte er yngre enn 45 år, forhøyes erstatningen med 2% av grunnerstatningen.”*

Satsene er lavere enn ved alderskorrigering for ervervstapet, noe som skyldes at tapsperioden er lenger, jf. NOU 1994:20 vedlegg I side 181 høyrespalte.

Skadelidtes alder skal i relasjon til ménerstatningen vurderes etter alder på det tidspunktet skaden eller sykdommen ble konstatert etter yfl. § 5 annet ledd tredje punktum, jf. forskriftens § 1-4 andre punktum.

Dette vil i praksis si første gang skadelidte konsulterer lege for symptomene. Skårberg og Reusch hevder dette tidspunkt også må legges til grunn selv om ménet oppstår helt eller delvis på et senere tidspunkt, da reglene er sjablonmessig utformet.

9.4.1 Gruppeopprykk

På samme måten som etter trygden kan det foretas gruppeopprykk. I NOU 1994:20 side 63 venstre spalte uttaler utvalget at *”yrkesskedeforskriften må forstås slik at det også skal tas hensyn til eventuelt gruppeopprykk”*. Hvordan et gruppeopprykk skal skje er ikke nærmere beskrevet i standardiseringsutvalget innstilling. Sett hen til at forskriftens ménerstatning i stor grad tilsvare trygden, er det naturlig å ta utgangspunkt i trygdens bestemmelser om gruppeopprykk, jf. over i avsnitt 9.2.¹²⁰

---

¹²⁰ Jf. Skårberg og Reusch side 125

I forarbeidet til forskriften ble det som nevnt over uttrykt at det var differansen, *den tillagte tredjedelen*, som skulle erstattes via yrkesskadeforsikringen, jf NOU 1994:20 vedlegg I side 181. Dette er videre presisert i den senere NOU 1994:20 på side 62, hvor det heter at ”Erstatningen etter forskriften skal således dekke differansen mellom ménerstatning etter skl. § 3-2 og yrkesskadeerstatningen”. En målsetning med ménerstatningen er altså at ytelsen skal ligge på samme nivå som den alminnelig erstatningsretten.

Ved utmåling etter skl: § 3-2, tas det hensyn til individuelle tilpassninger. Tilpassningen trenger ikke å være begrenset til gruppeopprykk.

Når det nettopp er differansen mellom trygd og alminnelig erstatning, yrkesskadeforsikringen skal dekke, vil det bli skjevheter, hvis det ikke er anledning til å tilpasse yrkesskadedekningens utmåling med mer enn to grupperopprykk.

Etter min vurdering vil det ikke være til hinder for standardiseringen å foreta flere enn to gruppeopprykk. Skadelidte skal jo uansett ha sin skade medisinske invaliditet individuelt vurdert. Og det er gjør ikke beregningen mer komplisert om en bruker et større antall G.

9.4.2 Inngangsinvaliditet

At skadelidte skal tas som han er fremgår av yfl. § 11 tredje ledd, ” *skal det ses bort i fra arbeidstakerens særlige mottakelighet for skaden eller sykdommen, hvis ikke den særlig mottakeligheten må anses som den helt overveiende årsak.*” Og det er presisert i NOU 1994:20 på side 117 at en skal bygge på skadelidtes situasjon slik den var da den siste skaden ble voldt. Skadelidte skal derfor ikke gis noen økonomisk fordel ved at han på skadetidspunktet allerede hadde en skade, uavhengig om det var gitt erstatning for denne eller ikke.¹²¹

---

¹²¹ Jf. NOU 1994:20 side 117 høyre spalte.

Det er den totale del av invaliditeten som kan tilbakeføres til yrkesskaden som skal dekkes, jf. NOU 1994: 20 vedlegg I side 181. Det gjøres derfor fradrag for eventuell annen invaliditet, den såkalte inngangsinvaliditet, som skadelidte hadde på skadetidspunktet.

Satsene ved ménerstatningen er delvis progressive etter standardforskriften, og den eventuelle senere skade, må derfor plasseres over den første på skalaen, jf NOU 1994:20 side 117 venstre spalte. Dette gjelder uavhengig om det er utmålt erstatning for den tidligere skade eller ikke, jf. Skårberg og Reusch side 124.

Dette kalles gjerne for differanseprinsippet, og betyr for eksempel at en skadelidte med en inngangsinvaliditet på 25 % (gruppe 2 – 1G) som får ytterligere 45 % (Gruppe 4 – 2 G) invaliditet ved yrkesskaden gis erstatning etter gruppe 6 (65-74 %) med 3 G, fratrukket 1 G, som gir en total erstatning på 2G. Dersom yrkesskaden var blitt betraktet isolert, det såkalte separasjonsprinsippet, ville skadelidte fått 1,5 G.

Om de særlige tilfeller hvor skadelidte fra før allerede var 100 % invalid, uttrykte standardiseringsutvalget tvil og fremhevet behovet for supplerende regler.¹²² I Rt. 1997 side 771 Dani-dommen, ble det utmålt tilleggserstatning i et slikt tilfelle.

9.4.3 Kjønnforskjeller

Også ved utmålingen av ménerstatning vil det være kjønnforskjeller som forskriften ikke klarer å fange opp. Etter den alminnelig erstatningsretten blir dette tatt hensyn til ved fastsettelsen av tapsperiodens lengde, kapitaliseringsfaktoren. Den standardiserte kapitaliseringen som skjer via alderstillegget skiller ikke mellom kvinner og menn.

---

¹²² Slike regler er ikke gitt.

10 Sammenligning av erstatningsnivået mellom standardisert erstatning etter forskrift til yrkesskadeloven og den alminnelige erstatningsrett.

10.1 Generelt

Jeg vil nedenfor sammenligne erstatningsnivået ved å ta for meg de erstatningspostene som erstattes standardisert etter forskriften, tap i fremtidig erverv, fremtidige utgifter og ménerstatning.

Problemstillingen er enkel. Hva får en skadelidte i erstatning ved standardisert utmåling, og hva får han med individuell utmåling. Det forutsettes at det også ved den alminnelige erstatningsutmålingen er snakk om en yrkesskade slik at folketrygdens særfordeler, jf. ftrl. kapittel 13 kommer til anvendelse.

Gjennom analysen av disse beregningene søker jeg å finne og belyse ulike tendenser i erstatningsnivået, og forklare årsaken til disse. Jeg vil også vurdere hvilke utmålingsfaktorer som er utslagsvidende.¹²³

Forskriften bygger som nevnt på et netto prinsipp, og det forutsetter at en må se ytelsene etter yrkesskedeforsikringsloven i sammenheng med trygdeytelsene. Ved sammenligning må derfor trygdens ytelser tas med i beregningen for å få et mest mulig reelt bilde av forskjellen i erstatningsnivået mellom de to ordningene. Ved erstatning for fremtid erverv har jeg tatt med trygdens uførepensjon i beregninger av tapet etter den alminnelige erstatningsretten. Ved erstatning for fremtidige utgifter blir trygden tatt hensyn til allerede ved fastsettelsen av det årlige utgiftsnivå, ved at det kun er rimelige og nødvendige utgifter

---

¹²³ En full analyse av dette vil kreve kjennskap til alle forutsetninger standardiseringsutvalget har benyttet, som igjen i stor grad er tuftet på forsikringselskapenes trygghetsforsikrings fra begynnelsen av 80-tallet. De forutsetninger som disse i sin tid bygget på, er så vidt jeg vet, ikke tilgjengelige.

utover de offentlige ytelser som er erstatningsmessige. Ved vurderingen av ménerstatningen har jeg beregnet erstatning etter både standardforskriftens, alminnelig erstatningsrett og trygdens utmålingsregler.

Innledningsvis må det presiseres at skadelidtes bakgrunn, utdanning, økonomiske situasjon før skaden, geografisk betingede forhold, og dermed fremtidsutsikter både med og uten skaden vil være svært forskjellige fra sak til sak. Med standardisert utmåling unngår man slike hypotetiske og svært skjønnsmessige vurderinger. Ved beregningen etter den alminnelige erstatningsretten er man imidlertid nødt til å sette ulike forutsetninger. Dermed vil det selvsagt være konkrete erstatningsoppgjør som vil fravike sterkt fra det bilde mine beregninger og analyser viser. Av denne grunn mener jeg derfor en sammenligning av erstatningsnivået vurdert i forhold til enkelt dommer vil ha begrenset verdi.

I vurderingen av ulike forutsetninger, har et hovedhensyn vært å gjøre beregningene så enkle som mulig, i den forstand at skjønnsmessige forhold så vidt mulig er unngått. Forutsetningene som er valgt, er forsøkt lagt på nivå med gjennomsnittsbetraktninger, som trukket opp i rettspraksis.

Problemstillingen knyttet til valg av forutsetninger er først og fremst aktuell ved beregninger av den fremtidige ervervserstatningen. Ved erstatning for utgifter er det kun kapitaliseringen og skatteulempen som er mulige usikkerhetsfaktorer, og begge disse faktorene er tilnærmet standardisert i dag. Ménerstatningen egner seg godt for sammenligning av erstatningsnivået ved at det strengt tatt ikke er skjønnsmessig forhold som skal vurderes, dersom en sammenligner alle invaliditetsgruppene. Samtidig vanskeliggjøres analysen av hvilke utmålingsfaktorer som gjør utslag, ved at en her også må forholde seg til trygden som selvstendig faktor.

Jeg mener likevel at de parametere som er benyttet gir et godt grunnlag for å vise generelle tendenser ved utmålingen, og for å vise forskjellen mellom standardforskriften og den alminnelige erstatningsretten.

Oppgitt alder på skadelidte knytter seg til skadelidtes alder på oppgjørstidspunktet, jf utgangspunktet i forskriftens § 1-4 første punktum. Ved ménerstatningen vurderes skadelidte etter alder på konstateringstidspunktet jf. andre punktum.

Samtlige skadelidte er menn, da standardforskriften ikke gjør forskjell på kjønnene, om problemstillingen knyttet til kvinnelige skadelidte henviser jeg til redegjørelsen over.

Alle erstatningsberegninger er gjort ved hjelp av dataprogrammet Compensatio. Til sammen har jeg utført flere hundre beregninger. På grunn av dette omfanget, har jeg, i samråd med veiledere, ikke funnet det hensiktsmessig å vedlegge samtlige beregninger. Under analysen av de enkelte erstatningsposter er alle forutsetninger grundig beskrevet slik at alle beregninger skal være etterprøvbare. I vedlegg B er det inntatt utskrift av enkelte beregninger fra Compensatio av illustrasjonshensyn.

Utgangspunktet i beregningene og analysen vil hele tiden være standardforskriften, og hvordan utmåling etter standardiserte regler forholder seg til alminnelig utmåling. Positive differanser indikerer derfor overkompensasjon, mens negative differanser gir uttrykk for underkompensasjon ved standardisert utmåling.

10.2 Tap i fremtidig erverv

10.2.1 Utgangspunkt

Ved beregningene har jeg tatt utgangspunkt i én skadelidt helt i begynnelsen av sin karriere på 18 år, én skadelidt noe inn i sin karriere på 27 år, én skadelidt på 46 år, idealet for standardforskriften, og til slutt én skadelidt i som nærmer seg slutten av sin yrkesaktive karriere på 57 år.

Uføregradene er satt til 15, 30, 50 og 100 %.

Inntektsnivået er satt til 250 000, 500 000 og 750 000 kroner. 250 000 kroner havner i nederste inntektstrinn, opptil 7G, 500 000 er i det midterste trinnet (8 til 9G), mens 750 000 er over taket på 10G, og havner i øverste gruppe.

Sammenligningen har en åpenbar feilkilde. Beregningsgrunnlaget ved standardforskriften er året før skaden, jf § 3-1, mens basisåret i den alminnelige utmåling er skadelidtes gjennomsnittlige fremtidige inntekt. Basisåret skal også ta hensyn til inntektsutvikling, slik at forskjellen kanskje vil øke noe. Jeg har likevel valgt å benytte det samme inntektsnivået for begge utmålinger, da forsøk på mer nøyaktige utregninger vil gjøre sammenligningen for komplisert.

De ulike kombinasjoner av alder, uføregrader og inntekter gir totalt 48 casus. Fordeling av de ulike kriterier og kombinasjonen av disse, gir etter min mening et representativt utvalg for sammenligningen, og et godt grunnlag til å vurdere generelle tendenser i forskjellen mellom de to ulike utmålingene.

Tilsvarende aldersgrupper, inntektsgrupper og uførhetsgrader er lagt til grunn ved den alminnelig utmålingen. Her er det også tatt med beregninger av uførepensjon fra folketrygden ¹²⁴ Det er ikke tatt hensyn til individuelle forhold som ektefelle tillegg og barnetillegg.

Utmåling av det individuelle tapet er selvsagt forskjellig fra person til person, særlig fradragene, som for eksempel reiseutgifter vil variere sterk. Ved beregning av inntekt uten skaden er det tatt utgangspunkt i et generelt fradrag, utgifter skadelidte har ved å være i arbeid, på 15 000 kroner for reiseutgifter. Justert etter dagens pengeverdi¹²⁵ og ved at inntektsnivået er høyere, ligger dette på nivå med fradaget som ble gjort i Rt. 1993 side

---

¹²⁴ En stor takk rettes til Ola Tollefsrud ved Oslo Fylkestyregdekontor for hjelp til beregningene av uførepensjon. Disse beregningene er inntatt i vedlegg B.

¹²⁵ Jeg har benyttet meg av konsumprisindeks kalkulator på <http://www.ssb.no/vis/kpi/kpiregn.html>

1538 Horseng.¹²⁶ I denne sammenheng må nevnes at det ved uføregrader mindre enn 100 % likevel ikke er gjort fradrag for utgifter til arbeid, i vurdering av inntekt *med* skaden. Etter min vurdering vil en fastsettelse av utgifter til arbeid ved for eksempel 30 og 50 % uførhet vær svært usikkert. Av hensyn til enkelhet er dette derfor utelatt. I mange tilfelle vil derfor skadelidtes tap etter alminnelig utmåling være lavere enn det som fremgår av mine forutsetninger.

I vurdering av inntekt med skaden er det tatt høyde for at skadelidte gis særfradrag av likningsmyndighetene.¹²⁷ Ved 100 % uførhet er det beregnet fullt særfradrag, jf. sktl. § 6-81 nr 2. Ved uføregrader på 30 og 50 % er det beregnet halvt særfradrag, jf. sktl. § 6-81 nr 3, jf. ftrl kapittel 13. Skadelidte med 15 % uførhet er ikke gitt særfradrag.¹²⁸

Som nevnt under avnitt 7.2 er skatteulempen i stor grad standardisert, og for skadelidte på 18, 27 og 46 år er den satt til 25 %. Skadelidte på 57 år har så kort tapsperiode at jeg har funnet det mest riktig å sette skatteulempen til 10 %.

Etter begge regelsett er det tatt utgangspunkt i at skaden har skjedd 10. januar 2003, med oppgjør januar 2006. Første år fremtidstap er satt til 2006.¹²⁹

---

¹²⁶ På side 1544, Førstvoterende fant å sette et skjønsmessig fradrag på 10 000 kroner på en bruttoinntekt på 180 000 kroner når det ikke var holdepunkter for annet. Det var en viss uenighet mellom mine to veiledere på dette punktet. En ville at fradraget skulle settes til 7000 kr. på reise og 3000 kr for fagforeningskontingent. Med slike forutsetninger ville f.eks. differansen mellom standardforskriften og alminnelig erstatningsrett for en 100 % ufør 27 åring med 250 000 i inntekt, ha vært 100 000 kroner lavere. Årsaken til at jeg har valgt 15 000 kroner, er at dette kan forankres i høyesterettspraksis.

¹²⁷ Særfradrag for nedsatt ervervsevne, jf Skatteloven § 6-81 andre ledd.

¹²⁸ Også lavere uføregrader kan etter en samlet vurdering av skadelidtes økonomiske situasjon gis særfradrag, jf. sktl. § 6-82.

¹²⁹ Når første års fremtidstap er 2006, regnes dette fra 1. januar. I og med at oppgjør dato er satt til 10. januar vil Compensatio gjøre en justering for at tap for fremtidige poster blir betalt ut senere en forutsatt. Dette utgjør ubetydelige beløp og har ingen betydning for sammenligningen.

10.2.2 Beregninger

Alder	inntekt								
Uføregrad	250 000	250 000		500 000	500 000		750 000	750 000	
	Standard	Alm	Diff	Standard	Alm	Diff	Standard	Alm	Diff
18 år									
100	2 370 296	1 201 676	1 168 620	3 016 740	3 534 200	-517 460	3 232 222	6 226 623	-2 994 401
50	1 185 148	355 466	829 682	1 508 370	1 451 387	56 983	1 616 111	2 750 857	-1 134 746
30	711 088	46 570	664 518	905 022	661 077	243 945	969 667	1 490 853	-521 186
15	355 545	225 652	129 893	452 511	629 058	-176 547	484 833	1 111 053	-626 220
27 år									
100	2 069 836	1 134 898	934 938	2 634 337	3 337 804	-703 467	2 822 504	5 880 269	-3 057 765
50	1 034 918	335 711	699 207	1 317 168	1 370 732	-53 564	1 411 252	2 598 143	-1 186 891
30	620 950	43 983	576 967	790 301	624 381	165 920	846 751	1 408 005	-561 254
15	310 476	213 113	97 363	395 151	594 102	-198 951	423 375	1 049 311	-625 936
46 år									
100	1 335 378	819 630	515 748	1 699 572	2 275 745	-576 173	1 820 970	4 171 759	-2 350 789
50	667 689	236 433	431 256	849 786	918 316	-68 530	910 485	1 844 732	-934 247
30	400 613	25 238	375 375	509 872	411 093	98 779	546 291	994 260	-447 969
15	200 307	159 236	41 071	254 936	443 909	-188 973	273 145	784 039	-510 894
57 år									
100	600 920	424 104	176 816	764 807	1 276 015	-511 208	819 436	2 129 786	-1 310 350
50	300 460	120 159	180 301	382 404	521 520	-139 116	409 718	942 295	-532 577
30	180 276	10 632	169 644	229 443	236 131	-6 688	245 831	505 905	-260 074
15	90 138	84 394	5 744	114 721	235 269	-120 548	122 915	415 536	-292 621

Tabell 1: Sammenligning ervervsersättning standardisert og alminnelig utmåling.

10.2.3 Analyse

Beregningen i tabellen over viser flere interessante tendenser, som jeg vil ta for meg nedenfor under hver enkelt utmålingsfaktor, inntekt, alder og uføregrad, som vurderes isolert sett.

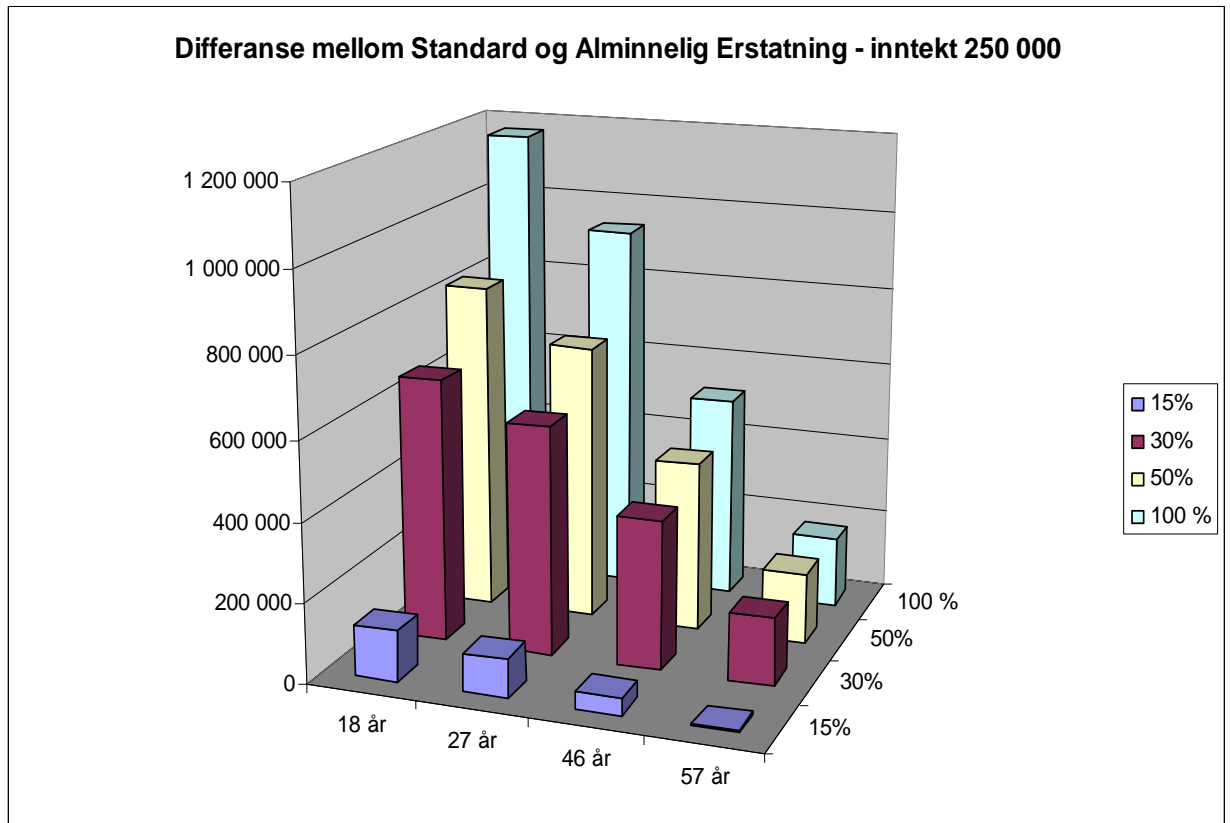
Det var Standardiseringsutvalget mål og i så stor grad som mulig sikre at standardsatsene ikke skulle medføre verken for mye overkompensasjon eller underkompensasjon, selv om en anså dette som en nødvendig følge av standardiserte satser. Beregningene over viser at utvalget jevnt over ikke har truffet med sine valg av satser.

10.2.3.1 Inntekt

At lavere inntekter gis overkompensasjon er forutsatt av standardiseringsutvalget, jf. NOU 1994:20 vedlegg I side 177, jf. NOU 1994:20 side 141. Det er derfor ingen stor overraskelse at beregningene viser at skadelidte med laveste inntektsnivå kommer vesentlig bedre ut med utmåling etter standardforskriften enn etter alminnelig utmåling. Her ser en tydelig virkningen av at inntektsgulvet er satt så høyt som 7 G. Tar en for seg skadelidte på 18 år med inntekt på 250 000 kroner og 100% uføregrad, vil en se at standardforskriften gir nesten 100 % overkompensasjon.

Tendensen er også tydelig for høy inntektsgruppene, og i tråd med den rådende oppfatning får disse en markant underkompensasjon ved standardisert utmåling.

Grafen under viser utviklingen av differansen mellom standardforskriften og alminnelig erstatningsrett med utgangspunkt i et inntektsnivå på 250 000 kroner.

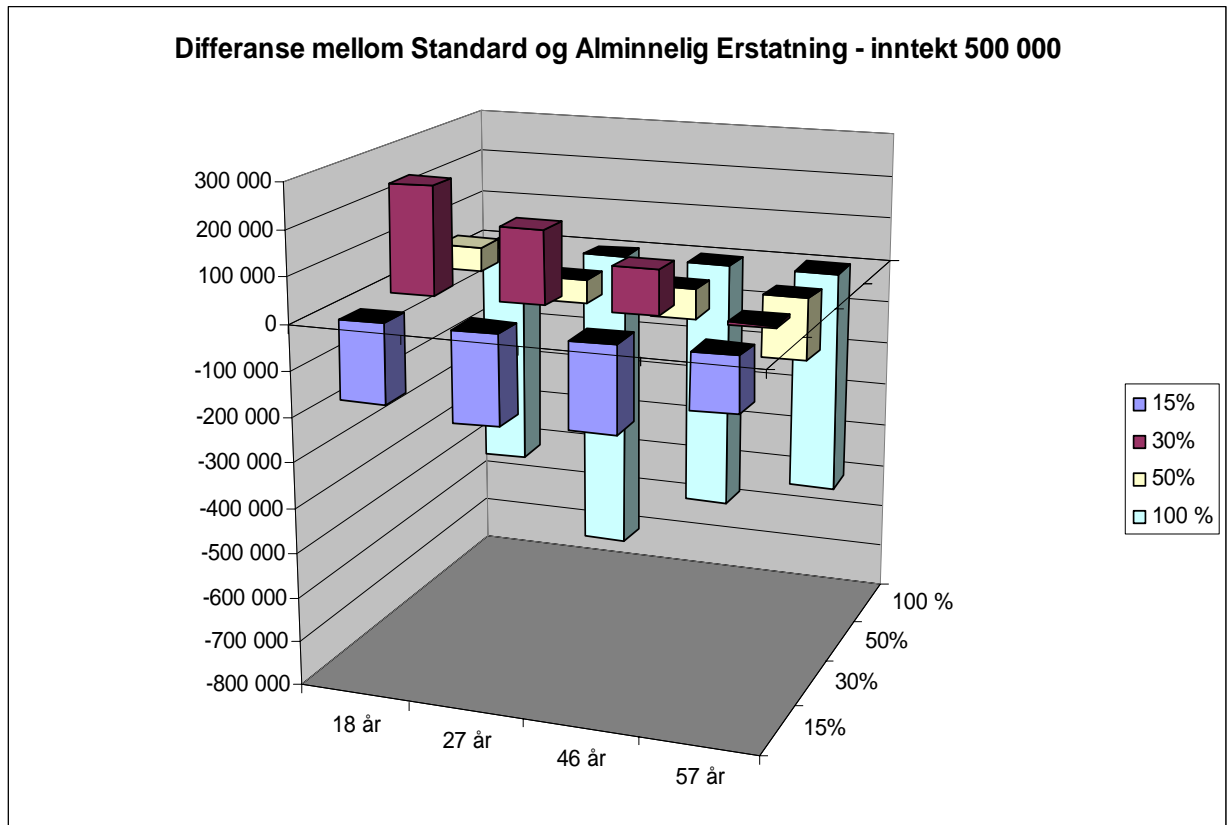
Graf 1.1 Differanse standardforskriften og alminnelig erstatning med utgangspunkt i inntekt 250 000 kroner fordelt etter alder og uføregrad.

Som grafen over viser, gis samtlige kombinasjoner av skadetilfeller overkompensasjon ved den laveste inntektsgruppen.

En interessant observasjon er at forskjellene blir markant mindre med lavere uføregrader og høy alder.

Grafen indikerer at hvilke grupper som gis henholdsvis over eller underkompensasjon, ikke alene må vurderes ut i fra inntekt. Særlig er det vært å merke seg at 30 % uføregrad gjennomgående for alle aldre gir overkompensasjon, mens 15 % og 100 % uføregrad gir gjennomgående underkompensasjon. Ved 50 % uførhet er forskjellen forholdsvis liten, og alder avgjør om skadelidte gis over eller underkompensasjon.

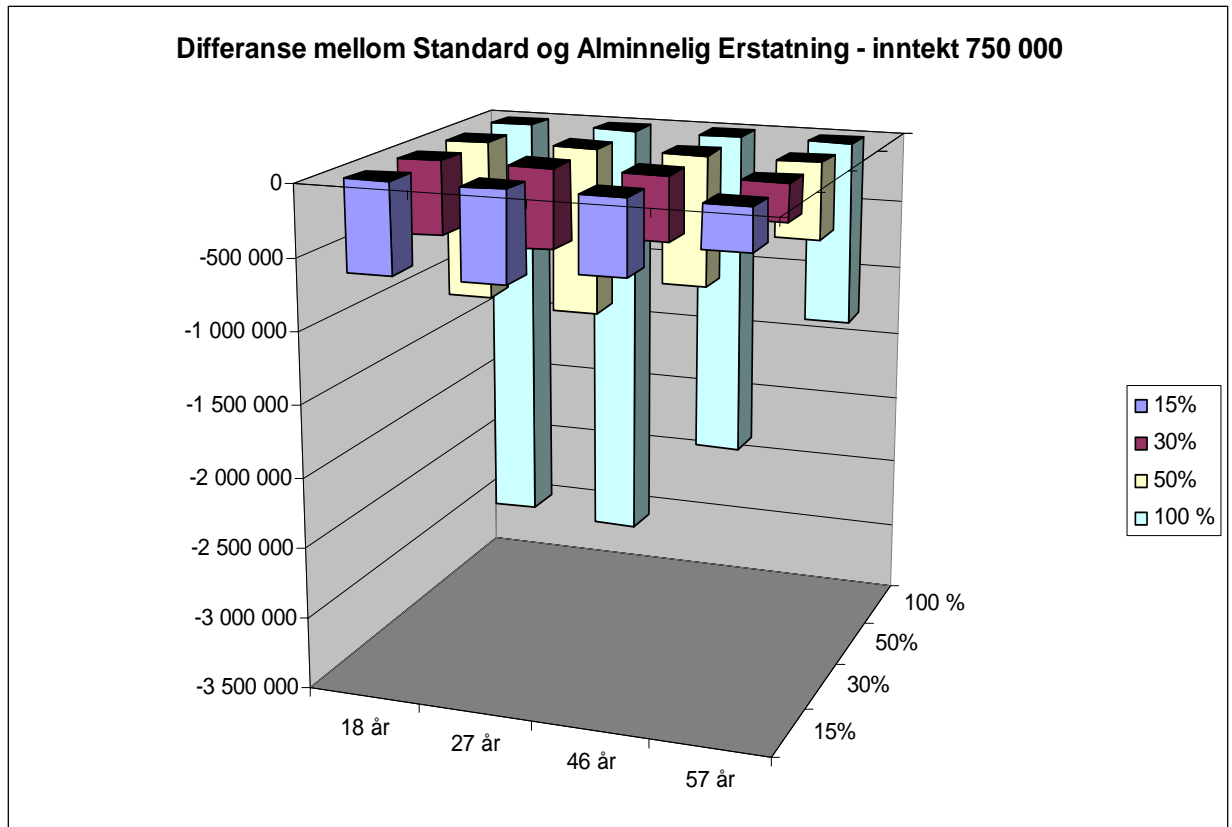

Graf 1.2 Differanse standardforskriften og alminnelig erstatning med utgangspunkt i inntekt 500 000 kroner fordelt etter alder og uføregrad.

At også disse to faktorene får vesentlig betydning ved erstatningsutmålingen viser grafen under som tar utgangspunkt i inntektsnivå 500 000 kroner.

For de høye inntekter, 750 000 kroner, som havner i den høyeste inntektsgruppen, viser grafen under at samtlige gis underkompensasjon.

Graf 1.3 Differanse standardforskriften og alminnelig erstatning med utgangspunkt i inntekt 750 000 kroner fordelt etter alder og uføregrad.

Men også her viser grafen interessante forskjeller mellom de ulike aldersgruppene og de ulike uføregradene.

Som en også vil se, er det ikke alltid det vil være noe tap overhodet, eksempel 57 år, 30 % ufør, inntekt 250 000, hvor det reelle tapet er på kun cirka 10 000 kroner. Gjennom standard erstatningen gis han en overkompensasjon på over hele 1500 %.

Beregningen og grafene viser forskjellen i erstatning når en tar utgangspunkt i skadelites inntekt, men som det fremgår, er tendensene langt mer nyansert enn den tradisjonelle vurderingen av standarderstatningen tilsier. Men skadelites inntektsnivå vil, vurdert isolert sett, gi overkompensasjon til lave inntektsgrupper, mens høye inntektsgrupper gir underkompensasjon.

10.2.3.2 Alder

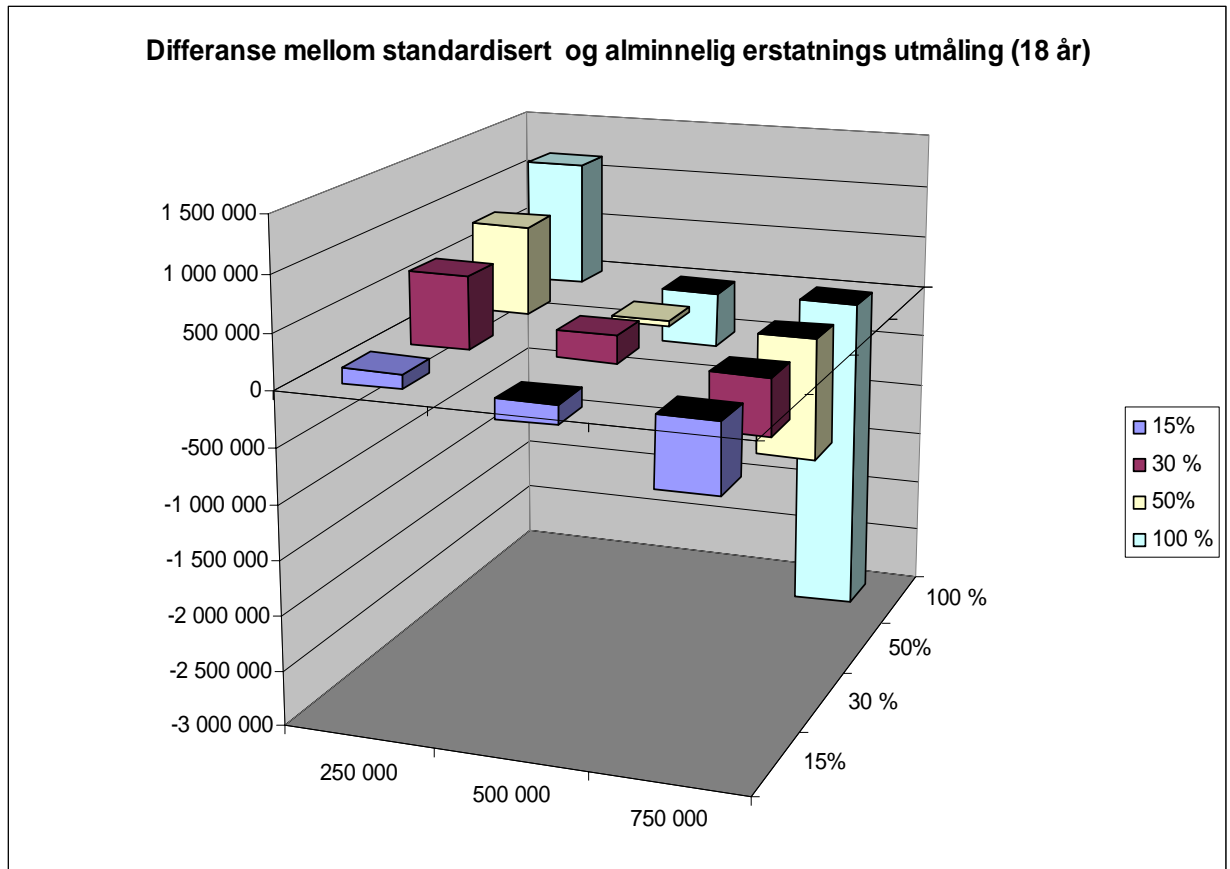
Under avsnitt 7.3.6.2 tok jeg opp problemstillinger knyttet til de yngre skadelidte, og virkningen av kapitalisering over økende tapsperioder.

Beregningene jeg har gjort viser etter min vurdering tydelig hvordan aldesreduksjonen for skadelidte over 46 år, og aldertillegget for skadelidte under 46 år, influerer på utmålingen.

Yngre skadelidte får et lineært tillegg etter forskriften, først 3,5 % for hver år skadelidte er yngre enn 35 år, og deretter tillegg på 2,5 % for hvert år. Kapitaliseringen vil som nevnt tidligere over lengre tapsperioder medføre marginale forskjeller ved økning av ett ekstra tapsår. Differansen mellom standard og alminnelig utmåling vil derfor øke jo lengre tapsperioden er.

Denne tendensen er meget tydelig når en ser på forskjellen mellom økningen av erstatning fra skadelidte på 27 år til skadelidte på 18 år. Utmålt etter standardforskriften økes erstatningen fra 2 069 836 kroner til 2 370 296 kroner, noe som gir en økning på nesten 15 %. Erstatningen etter alminnelig utmåling øker bare fra 1 134 898 kroner til 1 201 676 kroner, som er en økning på cirka 6 %. Se også forskjellen mellom skadelidte som er 50 % ufør med inntekt 500 000 kroner for alderene 27 og 18 år. Denne forskjellen viser etter min oppfatning hvor store konsekvenser alderstillegget etter standardforskriften får i skadelidtes favør.

Grafen under viser at en også for de høyere inntekter, 500 000 kroner, vil komme tilnært lik ut som ved alminnelig utmåling.

Graf 1.4 Differanse standardforskriften og alminnelig erstatning med utgangspunkt i alder 18 år, fordelt etter inntekt og uføregrad

Tendensen peker derfor i retning av at sett på som isolert utmålingsfaktor, vil yngre skadelidte være best tjent med å få utmålt erstatning etter standardforskriften.

Som nevnt over i avsnitt 7.3.6, var standardiseringsutvalgets motforestillinger mot å la yngre skadelidte få utmålt erstatning etter standardforskriften, at denne ikke var tilpasset disse. Mine beregninger viser tydelig at yngre skadelidte kommer godt ut med standardisert utmåling. Dette styrker etter min vurdering at også skadelidte yngre enn 16 år, skal vurderes etter standardforskriften.

For skadelidte eldre enn 46 år, vil standardens aldersreduksjon være høyere enn den tilsvarende effekt på kapitaliseringen etter alminnelige regler ved at tapsperioden blir

kortere. Dette vises blant annet ved at reduksjonen fra den 100 % uføre 46 åringen til 100 % uføre 57 åringen er 55 % etter forskriften, mens reduksjon for den alminnelig utmålingen er cirka 48 %.

Reduksjonen etter forskriften er konstant på 5 %, jf. forskriftens § 3-3 andre ledd bokstav b, mens etter den alminnelige kapitaliseringen er det tapsperiodens lengde som er avgjørende. Her vil det derfor bli økende forskjeller i forskriftens disfavør.

Som jeg vil komme nærmere tilbake til under avsnittet om utgifter, er det god grunn til å anta at standardiseringsutvalget gjorde sine beregninger og sammenligninger med en kapitaliseringsrente på 6 %.

Tendensen for eldre skadelidte er altså motsatt enn for de yngre skadelidte, og vurdert isolert sett vil eldre skadelidte komme bedre ut med alminnelig utmåling.

10.2.3.3 Uføregraden

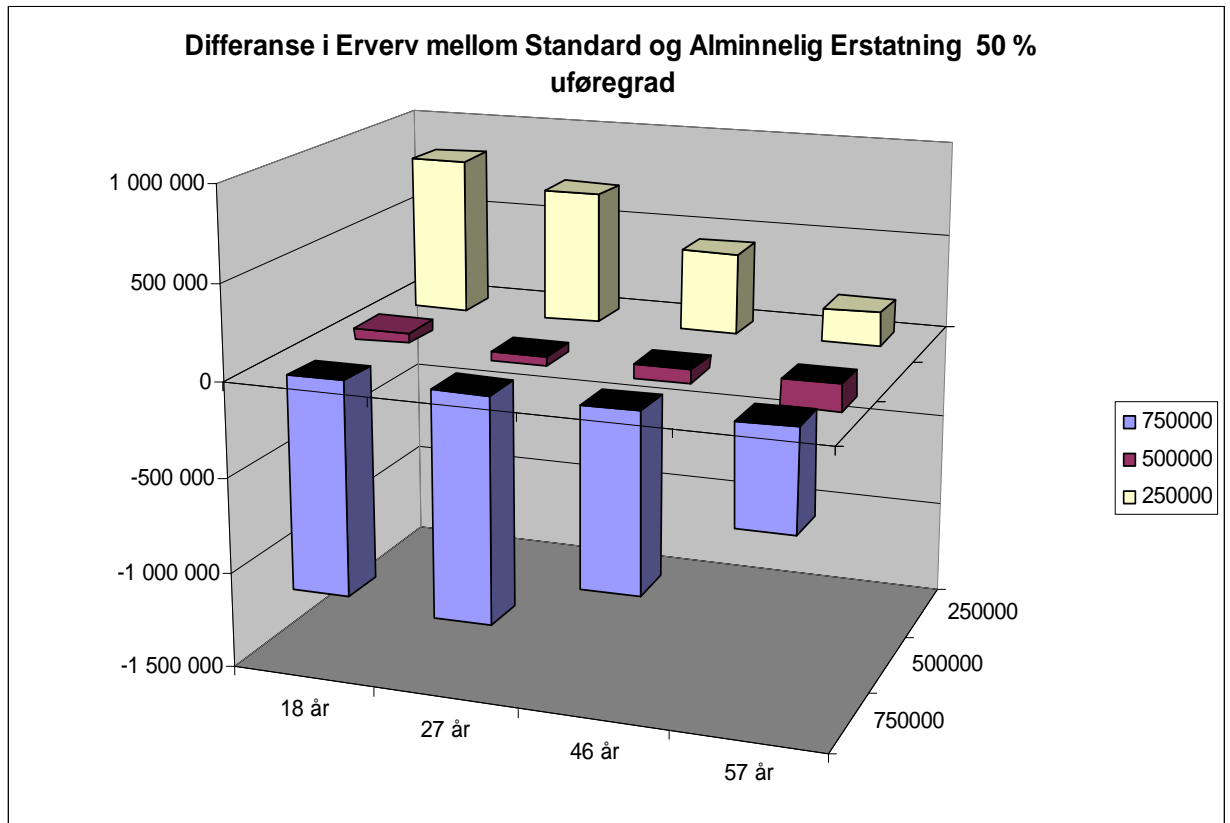
Skadelidtes uføregrad får stor betydningen i beregningen av det fremtidige tapet etter alminnelig erstatningsrett.¹³⁰

Beregningen over viser at også på de høyere inntektstgruppene vil standardforskriften gi overkompensasjon ved utmåling for uføregradene 30 og 50 %.

Årsaken er etter min mening at trygdens uførepensjon som går til fradrag ved den alminnelig utmåling klarer å dekke en så vidt stor del av skadelidtes tap, at netto tapet blir lite. Kombinert med det som er sagt over om tapsperiodens lengde, vil derfor yngre skadelidte med middels uføregrad komme bedre ut med utmåling enn etter standardforskriften.

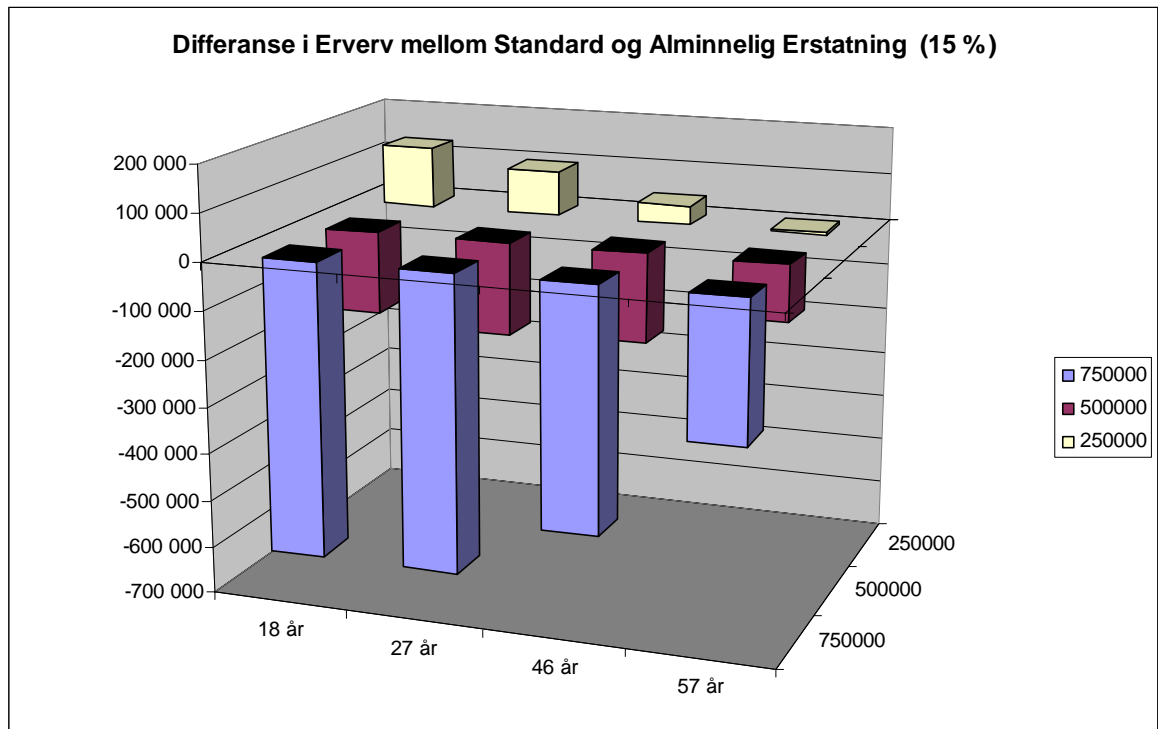
---

¹³⁰ Jeg presiserer at alminnelig utmåling baser seg på en vurdering av inntekt med og uten skaden, og at uføregraden som sådan er uinteressant.

Graf 1.5 Differanse standardforskriften og alminnelig erstatning med utgangspunkt i uføregrad 50 %, fordelt etter inntekt og alder.

Derimot, hvis vi ser på den laveste uføregraden på 15 %, og skadelidte som ikke får uførepensjon, ser vi en sterk underdekning for de fleste skadelidte. Men overkompensasjonen ved de lavere inntekter er så betydelig at også disse skadelidte vil komme bedre ut med standardisert utmåling.

Graf 1.6 Differanse standardforskriften og alminnelig erstatning med utgangspunkt i uføregrad 15 %, fordelt etter inntekt og alder.

10.2.4 Tjenestepensjon

10.2.4.1 Betydningen

En rekke arbeidsgivere har tegnet tjenestepensjonsordninger¹³¹ for sine ansatte. Dette gjelder særlig i stat og kommunesektoren, men er også utbredt i den private sektoren.

Fra Finansnæringens Hovedorganisasjons (FNH) statistikkavdeling har jeg muntlig fått opplyst at av en total arbeidsstokk på cirka 2,4 millioner arbeidstakere i Norge, er det cirka 800 000 som ikke er omfattet av en slik ordning. Det vil si at hele 2/3 av arbeidsstokken har

¹³¹ Ved Lov av 21. desember 2005 nr 124 om Obligatorisk tjenestepensjon, ble det innført krav til alle arbeidsgivere om å tegne tjenestepensjon (OTP) for sine ansatte. Fristen for å tegne pensjonsordning er 1. juli 2006. Denne pensjonsordninger er et rent tillegg til alderspensjonen fra trygden og gir ingen utbetalinger ved uførhet. Mange av dagens tjenestepensjonsordninger tilfredsstillter de minimumskrav som loven krever.

en tjenestepensjonsordning. Arbeidsstokken inkluderer personer i arbeid, arbeidsledige, sykemeldte, og personer under rehabilitering og attføring.

Det finnes ikke nøyaktige tall over hvor mange av de yrkesskadde som i tillegg er omfattet av en tjenestepensjonsordning. I følge opplysninger jeg har fått muntlig fra FNH har ikke Datatilsynet gitt konsesjon til å sammenkoble statistikk over yrkesskader med statistikk for tjenestepensjoner. Ei heller finnes det statistikk som viser inntektsnivået til de som har en slik tjenestepensjon.¹³² Det er allikevel anslått at mellom 50 og 60 % av yrkesskade etter yrkesskadeforsikringsloven også er omfattet av en tjenestepensjonsordning.¹³³

Fra Storebrand, en av Norges største aktører på tjenestepensjon, har jeg muntlig fått opplyst at cirka 80 % av tjenestepensjonene som tilbys også inneholder uføredekninger.¹³⁴

Offentlig tjenestepensjonsordninger gir dekning ned til 1 % uførhet, mens normale private ordninger gir dekning ned til 20 % uførhet. Tjenestepensjonene gir sammen med trygdens uførepensjon en dekning på mellom 60-66 % av skadelidtes lønn.¹³⁵

Tjenestepensjonsordningene får betydning ved at standardforskriften som nevnt bygger på et netto-prinsipp. Utbetalinger etter tjenestepensjonsordninger går derfor ikke til fradrag i erstatningsutmålingen etter forskriften, slik den gjør etter den alminnelig erstatningsretten, jf skl. § 3-1 tredje ledd, jf. NOU 1994: vedlegg I side 167 venstre spalte.

---

¹³² I NOU 1994:20 side 138 blir det antatt at det særlig er middels og høyinntektsgruppene som har gode pensjonsordninger.

¹³³ Anslag gjort av FNH med bakgrunn i omfanget av de ulike næringsgruppene, og hvordan en vet tjenestepensjonsdekningen er blant ulike næringer.

¹³⁴ I samtale med senior konsulent Jarle Garden

¹³⁵ Slike tjenestepensjoner kalles for ytelsespensjoner. En betaler premie for å få en nærmere bestemt andel av lønnen i pensjonsytelse. En annen mulighet er innskuddspensjon, hvor arbeidstaker/arbeidsgiver selv bestemmer hvor mye som skal innbetales årlig, og til hvilken risiko pengene skal forvaltes. Ytelsen vil derfor være innskudd samt eventuelt avkastning dette har gitt. Obligatorisk Tjenestepensjon er en innskuddsbasert ordning, jf Lov av 21. desember 2005, om Obligatorisk tjenestepensjon.

Utvalget i NOU 1994:20 tok opp spørsmålet om betydningen av tjenstepensjon i vurderingen av erstatningsnivået etter yrkesskadeforsikringsloven.¹³⁶ Etter flertallets syn viste de konkrete eksemplene de hadde til rådighet en markant forskjell mot den alminnelige erstatningsretten, når en tok med tjenstepensjon i grunnlaget for sammenligningen av det totale erstatningsnivået. Utvalget fant det tvilsomt om de totale ytelsene etter yrkesskader burde ligge over nivået ellers for personskade og flertallet mente at det måtte gjøres fradrag for tjenstepensjoner.

Standardiseringsutvalget hadde forutsatt at innføringen av standardforskriften ville føre til andre ytelser ble tilpasset den. Hvor slike tilpassninger ikke var skjedd ville skadelidte gis en betydelig fordel, jf. NOU 1994:20 side 137. I praksis visste det seg vanskelig å endre og tilpasse andre ytelser, da mange av disse var basert på ansettelsesavtaler og tariffavtaler. Resultatet var at skadelidte med tjenstepensjonsordninger blir gitt en betydelig overkompensasjon som ikke var tilsiktet fra standardiseringsutvalget.

Utvalgets mindretall, ved representanten for LO, fant flere tungveiende hensyn for at en samordning ikke skulle skje. Det ble blant annet pekt på at ytelsen tildels er finansiert av arbeidstaker selv, og at det ville være urimelig å gjøre fratrukk for ytelser skadelidte selv bidrar til. Videre at pensjoner, gjerne var ytelser som var fremforhandlet i stedet for økt lønn. Det ble også vist til at innføringen av standardforskriften innebar at sikrede ble gitt en forutberegnlig stilling ved at det ikke skjedde noen form for samordning. Eventuelt fradrag for pensjonsytelser ville i så måte være et tilbakesteg. Oppgjørsteknisk ville det også bli vanskelig å gjennomføre, og skattemessig medførte tjenstepensjon flere kompliserte problemstillinger.¹³⁷

Et annet mindretall, representanten til NHO, ville innføre krone for krone fradrag for tjenstepensjonen.¹³⁸

---

¹³⁶ NOU 1994:20 side 137.

¹³⁷ NOU 1994:20 side 139

¹³⁸ NOU 1994:20 side 139.

Flertallet fremmet ingen direkte forslag om fradrag, gav klart uttrykk for at det ikke burde være forskjell mellom den alminnelige erstatningsretten og yrkesskadeforsikringen på dette punktet. Krone for krone fradrag jf skl. § 3-1 tredje ledd, var derfor nærliggende.

Dette må i alle fall ses som et klart signal til lovgiver om at det her var grunn til å se nærmere på problemstillingen.

Når en såpass stor andel av arbeidstakere er omfattet av tjenstepensjonsordning, er det etter min oppfatning derfor interessant å se hvilke utslag det gjør i erstatningsutmålingen for å få et mest mulig bilde av den reelle situasjon for skadelidte. Selv om det er all grunn til å vektlegge de hensyn som er representanten fra LO viser til.

10.2.4.2 Utgangspunkt

Det finnes ulike tjenstepensjonsordninger, og de tegnes på ulike vilkår. Et viktig skille går mellom offentlige og private tjenstepensjoner, og mellom innskuddspensjoner og ytelsespensjoner.

Offentlig tjenstepensjoner vil normalt garantere for 66 % av lønn, mens ved private ordninger vil tjenstepensjonen utgjøre differansen mellom trygdens pensjon og 66 % av lønnen. Selskapet som tilbyr tjenstepensjonen beregner selv trygdens pensjon, men tar kun utgangspunkt i fastlønn. Trygden tar også ved variable tillegg i sin beregning.

Tjenstepensjonenes andel av 66 % av lønnen blir derfor større enn den reelt sett skulle ha vært. Skadelidte kan derfor samlet sett med folketrygdens uførepensjon i flere tilfeller få mer enn 66 % av lønnen i pensjonsytelse.

Ved beregningene har jeg tatt utgangspunkt i at tjenstepensjonen svarer til forskjellen mellom trygdens uførepensjon, og 66 % av lønnen.¹³⁹ Den samlede pensjonsytelse er ført i

---

¹³⁹ De fleste ordninger har 12 G som en øvre begrensning på hvilke inntekter som medregnes. Det er tatt høyde for de i beregningen av uførepensjonens andel.

feltet for pensjon i Compensatio. Det er ikke utmålt tjenstepensjon for skadelidte med 15 % uføregrad. Ut over det, er forutsetningene identiske med beregningene som er gjort over i avsnitt 10.2.2. Utregning av tjenstepensjonen er inntatt i vedlegg B.

For ordens skyld presiseres at beregningene kun er ment som en illustrasjon på betydningen av at tjenstepensjon ikke går til fradrag ved utmåling av erstatning etter standard forskriften.

10.2.4.3 Beregninger

Alder	Inntekt								
Uføregrad	250 000	250 000		500 000	500 000		750 000	750 000	
	Standard	Alm	Diff	Standard	Alm	Diff	Standard	Alm	Diff
18 år									
100	2 370 296	764 966	1 605 330	3 016 740	1 554 115	1 462 625	3 232 222	2 527 138	705 084
50	1 185 148	144 948	1 040 200	1 508 370	509 936	998 434	1 616 111	1 063 179	552 932
30	711 088	0	711 088	905 022	146 691	758 331	969 667	478 785	490 882
15	355 545	225 652	129 893	452 511	629 058	-176 547	484 833	1 111 053	-626 220
27 år									
100	2 069 836	722 485	1 347 351	2 634 337	1 841 763	792 574	2 822 504	2 386 705	435 799
50	1 034 918	136 892	898 026	1 370 732	481 597	889 135	1 411 252	1 004 098	407 154
30	620 950	0	620 950	790 301	138 541	651 760	846 751	452 178	394 573
15	310 476	397 471	-86 995	395 151	594 102	-198 951	423 375	1 049 311	-625 936
46 år									
100	1 335 378	539 836	795 542	1 699 572	1 096 695	602 877	1 820 970	1 783 328	37 642
50	667 689	102 285	565 404	849 786	359 847	489 939	910 485	750 255	160 230
30	400 613	0	400 613	509 872	103 517	406 355	546 291	337 862	208 429
15	200 307	159 236	41 071	254 936	443 909	-188 973	273 145	784 039	-510 894
57 år									
100	600 920	286 109	314 811	764 807	581 241	183 566	819 436	945 153	-125 717
50	300 460	54 210	246 250	382 404	190 717	191 687	409 718	397 630	12 088
30	180 276	0	180 276	229 443	54 863	174 580	245 831	179 064	66 767
15	90 138	84 394	5 744	114 721	235 269	-120 548	122 915	415 536	-292 621

Tabell 2: Sammenligning ervervsersättning standardisert og alminnelig utmåling inkludert tjenestepensjon.

10.2.4.4 Analyse

Beregningene viser at inkluderingen av tjenstepensjon får betydelig innvirkning på erstatningsnivået etter alminnelig erstatningsrett. Skadelidtes reelle tap blir vesentlig redusert og det årlige netto tapet så lite at selv for de lengre tapsperioder vil tapene bli små.

Hvis en for eksempel sammenligner skadelidte på 18 år, inntekt 750 000 kroner, uførgrad 100 %, med tilsvarende skadelidte i tabell 1 over, ser vi at forskjellen går fra nesten 3 millioner underkompensasjon til cirka 700 000 kroner overkompensasjon.

Det er lite tvilsomt at skadelidte med gode tjenstepensjonsordninger vil få en betydelig overkompensasjon etter standardforskriften.

10.3 Utgifter

10.3.1 Utgangspunkt

Jeg har tatt utgangspunkt i de samme fire skadelidte som ved vurderingen av ervervstapet. Da forskriften har egne aldersnivåer for skadelidte mellom 60 og 69 år, og over 70 år, er det også tatt med beregninger for disse, med en skadelidte på 64 år og en skadelidte på 72 år. Det vil i praksis sjelden oppstå yrkesskader med skadelidte arbeidstakere over 70 år.

Ved utgiftserstatningen er det kun valg av kapitaliseringsfaktor som er standardisert, det må også presiseres at den standardiserte kapitaliseringsfaktoren omfatter skatteulempen. Når det kun er kapitaliseringen som er standardisert, ville det strengt tatt være nok å vurdere et utgiftsnivå for å belyse forskjellene. Jeg har likevel valgt å gjøre beregninger etter 4 ulike utgiftsnivåer, og jeg beregnet etter 10 000, 20 000, 30 000 og 175 000 kroner¹⁴⁰, for å ha et tilstrekkelig bredt grunnlag å gjøre analysen.

---

¹⁴⁰ Årlige utgifter på 175 000 kroner ble tilkjent i Bråtane-dommen. Dette er det høyeste nivået som er blitt tilkjent i Norsk rett.

Jeg presiserer at spørsmål om uføregrad ikke har noen betydning i selve utmålingen av tap av fremtidige utgifter. Uføregraden vil på den annen side naturlig nok ha innvirkning på vurdering av hvilke merutgifter skaden har gitt og omfanget at disse.

Ved beregning etter den alminnelig erstatningsretten er det gjort skattepåslag på 25 % for skadelidte på 18, 27, 46 og 57 år. Begrunnelsen for å sette skattepåslaget til skadelidte på 57 år til 10 % ved vurderingen av ervervstapet over, skyldes den korte tapsperioden frem til pensjonsalder. Utgiftstapet skal erstattes frem til antatt levealder, slik at tapsperioden også for denne skadelidte, er av en slik lengde at det er naturlig å bruke en sats på 25 %. Skadelidte på 64 og 72 år, har blitt gitt en skatteulempe på 10 %. Disse har en så kort tapsperiode, at en kan begrunne avvik fra det tilnærmede standardiserte utgangspunkt på 25 % skatteulempe.

10.3.2 Beregninger

Utgift						
Alder	10 000	10 000		20 000	20 000	
	Standard	Alm	Diff	Standard	Alm	Diff
18 år	210 000	242 388	-32 388	420 000	484 775	-64 775
27 år	210 000	232 648	-22 648	420 000	465 296	-45 296
46 år	190 000	204 910	-14 910	380 000	409 821	-29 821
57 år	160 000	168 550	-8 550	320 000	337 101	-17 101
64 år	140 000	127 040	12 960	280 000	254079	25 921
72 år	80 000	93 599	-13 599	160000	187198	-27 198
Utgift						
Alder	30 000	30 000		175 000	175 000	
	Standard	Alm	Diff	Standard	Alm	Diff
18 år	630 000	727 163	-97 163	3 675 000	4 241 778	-566 778
27 år	630 000	697 945	-67 945	3 675 000	4 071 344	-396 344
46 år	570 000	614 731	-44 731	3 325 000	3 585 938	-260 938

57 år	480 000	505 651	-25 651	2 800 000	2 949 636	-149 636
64 år	420 000	381 118	38 882	2 450 000	2 223 191	226 809
72 år	240 000	280 797	-40 797	1 400 000	1 637 984	-237 984

Tabell 3: Sammenligning av utgiftserstatningen, standardiser og alminnelig utmåling.

10.3.3 Analyse

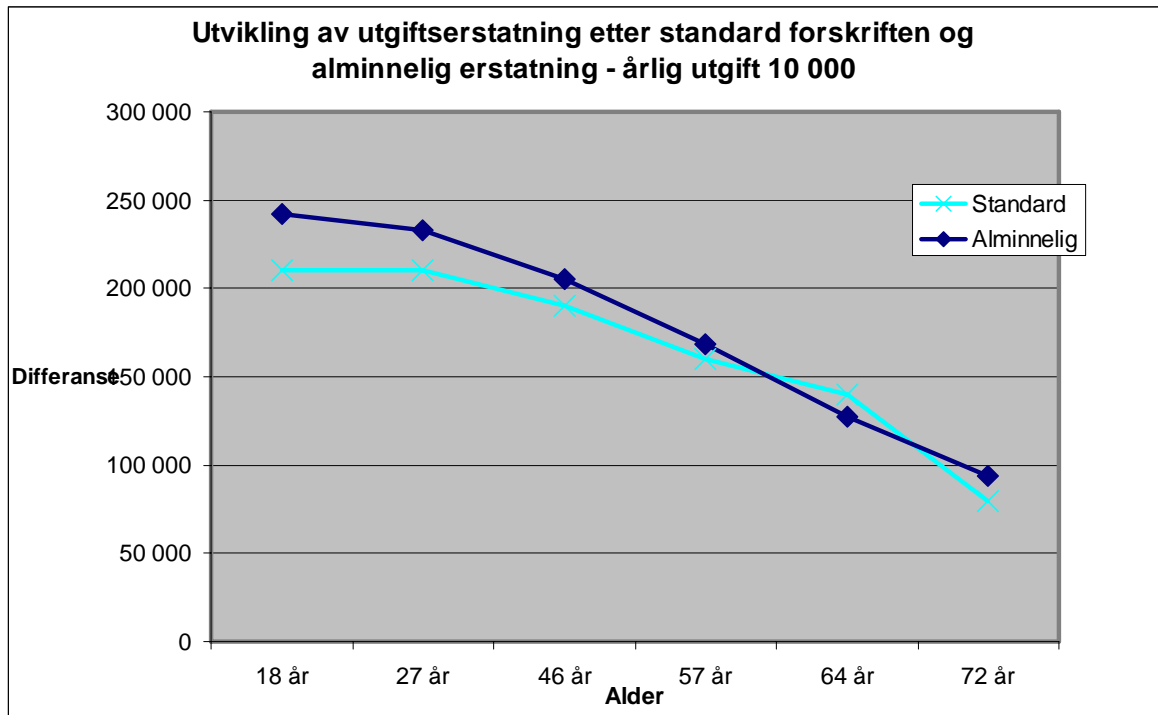
Analysen viser at en gjennomgående kommer dårligere ut etter standardforskriften enn etter den alminnelig erstatningsrett. Størst er differansen ved den yngste skadelidte på 18 år, for deretter å bli mindre og mindre, frem til skadelidte på 64 år som kommer bedre ut med standardisert utmåling, før forskjellen utvikler seg i disfavør av forskriften og den eldste skadelidte kommer dårligere ut med forskriften.

At en generelt sett kommer bedre ut med alminnelig utmåling er ikke overraskende, den standardiserte kapitaliseringsfaktoren, er så grovt inndelt, og utmåler lik erstatning til vidt spredte aldre, at den er naturlig nok ikke kan holde tritt med den mer tilpassede kapitaliseringen etter alminnelig erstatningsrett.

Utviklingen er illustrert med utgangspunkt i en årlig utgift på 10 000 kroner.¹⁴¹

---

¹⁴¹ Høyere utgiftsnivå viser tilsvarende utvikling bare med andre relative tall.

Graf 2.1. Differanse mellom standardisert og alminnelig utmåling av utgifter.

Dersom en ser på sammenligningen grafisk, er likevel forskjellene ikke er så markante som en først skulle anta. Som grafen viser, har erstatning etter standardforskriften og den alminnelige erstatningsretten i stor grad sammenfallende kurve. Det ser derfor ut til standardiseringsutvalget tilsynelatende har truffet forholdsvis godt ved fastsettelsen av kapitaliseringsfaktoren.

Dersom en ser på utviklingen for skadelidte på 18 og 27 år, ser en tydelig virkningen av den grovt inndelte kapitaliseringsfaktoren standardforskriften benytter. Forskriften gjør ingen forskjell på disse to skadelidte. Etter alminnelig utmåling har den yngre skadelidte en lengre tapsperiode, og dermed får høyere erstatning.¹⁴²

¹⁴² Det er verdt og merke seg at den økte tapsperioden til 18 åringen, ikke vil være forskjellen mellom 18 og 27 år. Yngre skadelidte vil ha en gjennomsnittlig kortere levetid ved at de blir skadet i ung alder, sammenlignet med de som skader seg når de er eldre.

Selv om tapet fra 27 til 18 år etter standardforskriften dermed reelt sett ikke blir kompensert, vil det på grunn av kapitaliseringseffekten etter alminnelig utmåling likevel ikke bli en voldsom økning i forskjellen, selv om den absolutt er markant. Grafen viser tydelig hvordan økningen i erstatningen vil gradvis avta og flate ut jo lenge tapsperioden er. Se for eksempel forskjellen i utviklingen for skadelidte på 46 til 27 år og 27 til 18 år etter den alminnelige utmålingen. Selv om forskjellene ikke er så store, vil det relative tall likevel være beløp i størrelsesorden flere tusen kroner, avhengig av utgiftsnivået.

Årsaken til at skadelidte på 64 år kommer bedre ut med standardisert utmåling enn alminnelig, og således er gjort et avvik i den generelle tendensen, er at det her er gjort skattepåslog på 10 %. Standardforskriften synes derfor å bygge på en gjennomgående skattesats uavhengig av skadelidtes alder.

Skadelidte på 72 år, har også fått beregnet skatteulempen til 10 %, men kommer likevel dårligere ut med standardisert utmåling. Forklaringen på dette må etter min vurdering forklares i standardforskriftens reduksjon av kapitaliseringsfaktor, fra 14 til 8 ganger årlig utgift for de eldste skadelidte. Denne reduksjonen er høyere enn den tilsvarende effekten normal kapitalisering har ved kortere tapsperioder. Uten at jeg har gjort videre beregninger som kan bekrefte det, synes kurven å vise at denne tendens er økende, og at den vil fortsette ved aldre over 70 år.

Ved valget av aldersgrupper ser det ut til at utvalget har fulgt den samme tankegang som er gjort ved alderskorrigeringen for ervervstapet.

Den stort sett sammenfallende utvikling av erstatningsnivået mellom standardforskriften og den alminnelig utmåling, gir grunn til å se nærmere på de to forholdene som den standardiserte utgiftserstatningen bygger på. I tillegg til valg av kapitaliseringsrente, vil også valg av skatteulempen ha betydning for erstatningsnivået. Selv om det kun er kapitaliseringsfaktoren som er standardisert ved utmåling etter standardisert, er

skatteulempen innbakt i kapitaliseringsfaktoren.¹⁴³ I vurderingen av i hvilken grad standardiseringsutvalget har lyktes med å fastsette satsene, er det derfor interessant å se nærmere på hvilke forutsetninger utvalget la til grunn ved sine beregninger.

I standardiseringsutvalgets forslag, er det ikke presisert hvilket nivå en har brukt verken av kapitaliseringsfaktor eller skatteulempe, det er likevel antatt at det er brukt 6 % kapitaliseringsrente, som var vanlig på den tiden, jf. Rt. 1981 side 138, Sevaldsen-dommen og senere rettspraksis¹⁴⁴.

Hvis en så vurderer utgiftene etter den alminnelig erstatningsrett med en kapitaliseringsrente på 6 %, får enn et annet resultat enn over.

6 %	Utgift					
Alder	10 000	10 000		20 000	20 000	
	Standard	Alm	Diff	Standard	Alm	Diff
18 år	210 000	207 901	2 099	420 000	415 804	4 196
27 år	210 000	202 064	7 936	420 000	404 126	15 874
46 år	190 000	183 588	6 412	380 000	366 118	13 882
57 år	160 000	154 904	5 096	320 000	309 809	10 191
64 år	140 000	127 040	12 960	280 000	254079	25 921
72 år	80 000	93 599	-13 599	160000	187198	-27 198

6 %	Utgift					
Alder	30 000	30 000		175 000	175 000	
	Standard	Alm	Diff	Standard	Alm	Diff
18 år	630 000	623 706	6 294	3 675 000	3 638 283	36 717
27 år	630 000	606 190	23 810	3 675 000	3 536 110	138 890

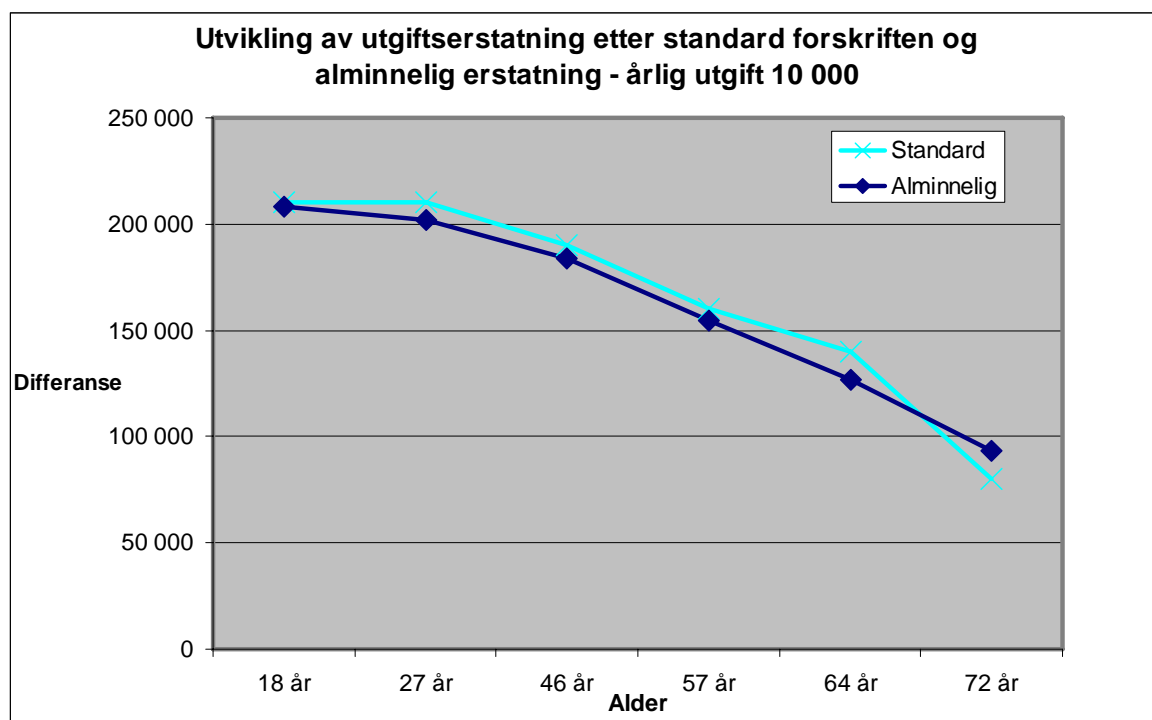
¹⁴³ Jf. NOU 1994:20 Vedlegg I side 174 venstre spalte.

¹⁴⁴ Jf. NOU 2004:3 side 278 venstre spalte.

46 år	570 000	549 176	20 824	3 325 000	3 203 529	121 471
57 år	480 000	464 711	15 289	2 800 000	2 710 818	89 182
64 år	420 000	381 118	38 882	2 450 000	2 223 191	226 809
72 år	240 000	280 797	-40 797	1 400 000	1 637 984	-237 984

Tabell4: Sammenligning av utgiftserstatningen, standardiser og alminnelig utmåling 6 % kapitaliseringsrente.

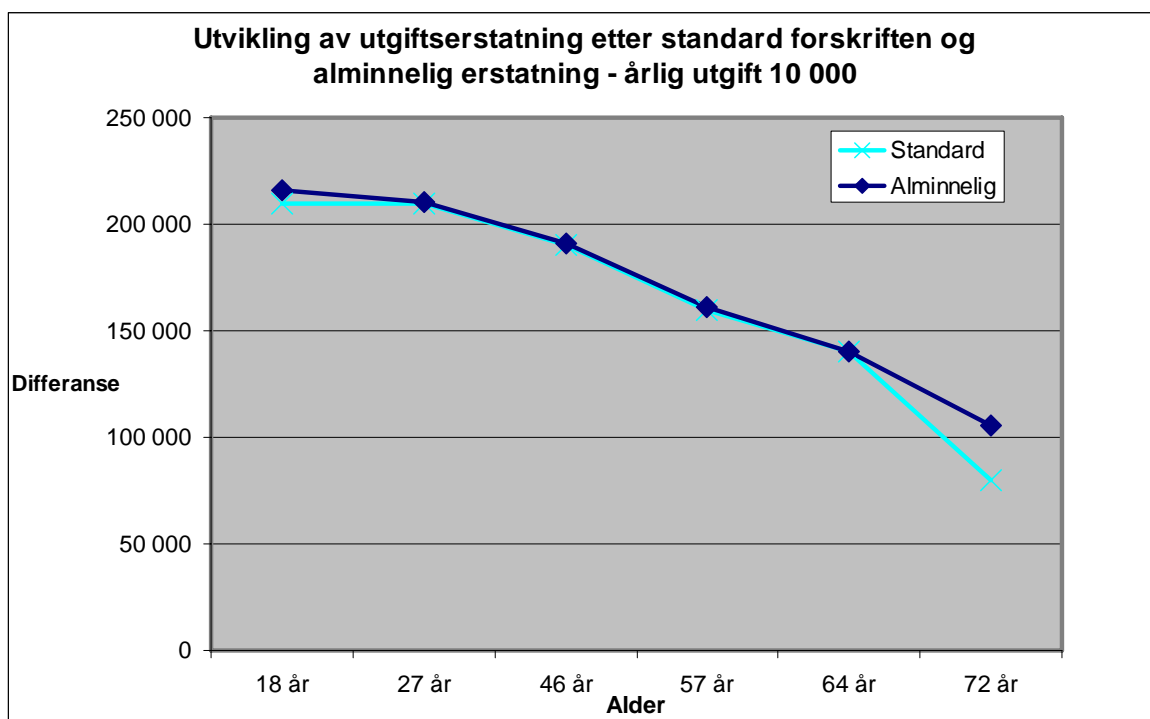
Sammenligningen illustreres grafisk.

Graf 2.2. Differanse mellom standardisert og alminnelig utmåling av utgifter 6 % kapitaliseringsrente.

Som det fremgår vil forskjellene i stor grad forsvinne, og utmåling etter standardforskriften vil faktisk gi overkompensasjon for de fleste. Det er neppe tilfeldig at resultatet blir såpass likt, og etter min mening liten tvil om at standardiseringsutvalget har benyttet 6 % kapitaliseringsrente i sine vurderinger.

Når forskjellene blir så vidt små, og standardsatsene gir en liten overkompensasjon, kan det være grunn til å anta at utvalget benyttet en skatteulempe som er litt høyere enn hva jeg har brukt i mine beregninger. Dersom en beregner utgiftene med 6 % kapitalisering og setter 30 % skatteulempe, vil utmålingen etter forskriften være tilnærmet identisk som ved alminnelig utmåling. Se grafen under.

Graf 2.3. Differanse mellom standardisert og alminnelig utmåling av utgifter 6 % kapitaliseringsrente og 30 % skatteulempe.

Med utgangspunkt i gjeldende rett på den tiden utvalget fremla forslag til forskrift, viser disse beregningene, at utvalget faktisk har truffet veldig godt ved fastsettelsen av satsene.

Det avviket som redegjort for over, ved sammenligningen med dagens erstatningsnivå er et resultat av at forskriften senere ikke har vært revidert og tilpasset endringene som har skjedd på den alminnelige erstatningsrettens område.

Samtidig er det nærliggende å reise spørsmålet om behovet for standardisering på dette området. Da forskriften kom i 1990 var valget av kapitaliseringsrente et tilbakevendende

stridstema, og valget av skatteulempe var ikke avklart, og det var ingen tilgjengelige beregningsprogrammer på markedet.

I dag er kapitaliseringen standardisert til 5 %, skatteulempen er tilnærmet standardisert på 25 %, og en kan enkelt gjøre beregninger ved hjelp av dataprogrammer.

Et hensyn bak standardiseringen er raske oppgjør, forutberegnelighet, og reduksjon av tvister. En i så måte stor fordel med den standardiserte ervervsstatningen, er som vi har sett over at inntektsnivå vurderes bakover, slik at vurdering av hypotetiske forhold i stor grad unngås¹⁴⁵. Ved utgiftsstatningen, må en uansett gjøres fremtidsvurderingen, da det er antatte fremtidige årlige utgifter som skal erstattes. Både hvilke utgifter som er erstatningsmessige og omfanget utmåles individuelt. Og i samme grad som ved den alminnelig erstatningsutmåling vil disse spørsmål ofte være grunnlag for tvist, uten at standardisering, i den form vi har i dag, kan bøte på det. Standardiseringsutvalget fant det som nevnt umulig å standardisere utgiftene, da dette var så individuelt.

Hensynet til forutberegnelighet er etter min vurdering heller ikke til hinder for å utmåle utgiftsstatningen individuelt. At det kanskje for skadelidte er lettere og kunne forholde seg til at hans årlige utgifter ganges med en faktor, enn å forholde seg til at årlig tap kapitaliseres med en rente på 5 % og tillegges 25 % skatteulempe, endrer ikke det forhold at utgiftene like gjerne og kanskje helst burde være utmålt individuelt for å fange opp den enkelte skadelidtes tapsperiode. Dette ville også bety en bedre erstatningsrettslig stilling for kvinner.

---

¹⁴⁵ Ved beregning av uføregraden må en se på skadelidtes situasjon fremover.

10.4 Menerstatning

10.4.1 Kritikk av sammenligningen i NOU 2004:3

I NOU 2004:3 side 282 er det gjort en sammenligning av ménerstatning etter folketrygden, yrkesskadedeforsikringsloven og det alminnelig erstatningsrett. Sammenligningen konkluderer med at yrkesskadedekningen i snitt ligger langt høyere enn tredjedelen av folketrygdens erstatning. Med andre ord gir yrkesskadedekningen, som skal dekke forskjellen mellom trygden og den alminnelig erstatningsrett, overkompensasjon.¹⁴⁶

På flere punkter mener jeg sammenligningen er ukorrekt, og lider av svakheter, selv om utvalgets konklusjon om at utmåling standardforskriften gir overkompensasjon til en viss grad stemmer.

For det første kan det rettes flere innvendinger mot forutsetningene som er benyttet for utvalget beregninger, i tillegg er enkelte av beregningene feil.

Som nevnt under avsnitt 9.3 er det forskjeller i utmålingen etter de ulike regelsettene, selv om de isolert sett er små, vil de få betydning når beløpene øker og kapitaliseringsperioden er lang.

Utvalget har tatt utgangspunkt i at skadelidte er 45 år. Alderen er 45 år på skadetidspunktet ved trygdeutmålingen, og etter den alminnelig erstatningsrett, mens den er 45 år på oppgjørstidspunktet ved utmåling etter standardforskriften.

For å sammenligne utmåling etter ulike regelsett må en som nevnt innledningsvis i kapittelet ta for seg en skadelidt og stille følgende spørsmål. Hva vil skadelidte få i erstatning hvis jeg i dag utmåler erstatning etter standardforskriften, og hva ville andre utmålingen gitt. Skadedato og oppgjør dato må derfor være lik for begge beregninger.

---

¹⁴⁶ Se NOU 1994:20 side 181 venstre spalte

Utvalget ser ut til å ha oversett at det ved utmåling etter standardforskriften legges til grunn skadelidtes alder på konstateringstidspunktet, jf § 1-4 andre punktum og G på oppgjørstidspunktet. Trygden benytter G på virkningstidspunktet, som praktisk sett er skadetidspunktet. I beregningen har de likevel benyttet G på oppgjørstidspunktet, som medfører at trygdens beløp blir større enn det reelt sett er.

Ved kontroll av utvalgets utmåling ser en også at de har vurdert den *tillagte tredjedelen* av trygdens mén, mens den alminnelig erstatning utmåler trygdens del med 5 % kapitaliseringsrente, samt G på oppgjørstidspunktet.¹⁴⁷ Noe som medfører at den tillagte tredjedelen etter alminnelig erstatningsutmåling er langt større enn trygdens tredjedel.

Videre oppdager en ved kontrollregning av utvalgets beregninger at de har brukt den erstatningsrettslige forventbare levealder, som bygger mot nyere statistikk fra SSB. Trygden baseres sine beregninger på dødelighetsbetraktninger på rikstrygdeverkets undersøkelser fra 1956-1960.¹⁴⁸ Fra Jussystemer AS har jeg fått opplyst at forskjellen i levetidsbetraktninger mellom disse to tabellene er cirka 4 år.¹⁴⁹ Reelt sett er derfor trygden utmåling enda lavere, og differansen mot den alminnelig erstatningsrett, og det tapet som standardforskriften skal dekke, enda større.

Beregning for gruppe 7, 8 og 9 for kvinner etter skadeserstatningsloven er feil. De korrekte tallene skal være 627 236, 759 904 og 904 664

Videre er det en svakhet med grunnlaget for utvalgets konklusjon at de ikke har vurdert flere aldersgrupper. Kapitalisering etter den alminnelige erstatningsrett og standardforskriften alderskorreksjon er meget forskjellige, noe som kan gi utslag både for yngre og eldre skadelidte. Det er også en svakhet at en i vurderingen synes å ha oversett at det kan gjøres individuelle tilpassning etter de alminnelig utmålingsregler. Selv om denne

---

¹⁴⁷ Alminnelig utmåling utgjør trygdens erstatning tillagt en tredjedel, jf. avsnitt 9.3

¹⁴⁸ Se forskrift av 25. mars 1997 nr 273 om beregning av kapitalverdier av trygdeytelser § 3.

¹⁴⁹ Baserer seg på informasjon gitt muntlig av Tom Grinaker hos Jussystemer AS, medio juni 2006.

tilpassningen i noe grad samsvarer med vurderingen av gruppeoppsykk etter forskrift om ménerstatning, er den ikke begrenset til to gruppeoppsykk.¹⁵⁰ Differansen kan derfor bli enda større.¹⁵¹

Selv om standarderstatning, som jeg kommer tilbake til i analysen nedenfor, i flere tilfelle vil gi overkompensasjon, er det ikke grunnlag for å si at dette gjelder generelt slik utvalget gjør.

10.4.2 Utgangspunkt

Jeg tar utgangspunkt i de fire skadelidte på 18, 27, 46 og 57 år. Skadedato er satt til 10.01.2003, med oppgjør dato 10.01.2006, ved utmåling etter standardforskriften og den alminnelig erstatningsrett. Trygdens virkningstidspunkt er satt lik skadedato og er vurdert med 6 % kapitaliseringsrente¹⁵².

Sammenligningen er gjort ved å se på hva skadelidte får samlet av trygd og standard utmåling kontra alminnelig utmåling.¹⁵³

Compensatio levetidsbetraktninger ligger fastlåst for beregning av ménerstatning. Som nevnt over er forskjellen omtrent 4 år, slik at mine beregninger av trygden er høyere enn den reelt sett er.

---

¹⁵⁰ Se artikkel "Utmåling av ménerstatning", Stig H. Solheim, i Jussens Venner 2005 side 315

¹⁵¹ For oppgaven her finner jeg ikke grunn til å gå nærmere inn på individuelle tillegg.

¹⁵² For å få G på virkningstidspunktet er oppgjørstidspunktet satt til 18.04.2003 ved beregning av trygdens erstatning.

¹⁵³ Forutsetningen er at skadelidte mottar ytelser etter samme invaliditetsgrad fra forsikringsselskapet og fra trygden, dette er også normalt ved at den medisinske invaliditetsgraden vurderes ut i fra objektive kriterier. Forsikringsselskapene er likevel ikke bundet av trygdens vedtak.

10.4.3 Beregninger

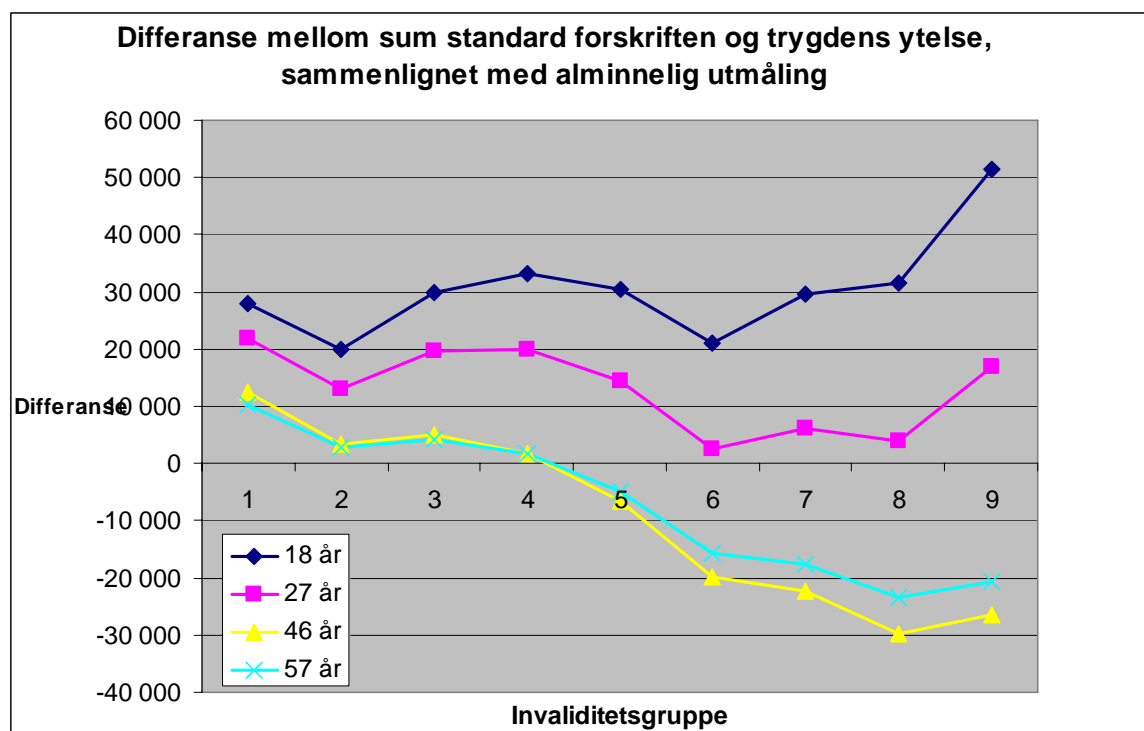
Alder	18 år				27 år			
Invaliditets gruppe	Trygd	Standard	Alminnelig	Diff	Trygd	Standard	Alminnelig	Diff
1	61 506	72 893	106 565	27 834	59 534	64 664	102 203	21 995
2	105 430	97 118	182 683	19 865	102 050	86 193	175 204	13 039
3	158 161	145 678	274 024	29 815	153 091	129 289	262 807	19 573
4	219 667	194 237	380 589	33 315	212 625	172 385	365 009	20 001
5	289 949	242 797	502 377	30 369	280 653	215 482	481 812	14 323
6	369 021	291 355	639 389	20 987	357 191	258 578	613 216	2 553
7	456 885	364 194	791 600	29 479	442 238	323 222	759 196	6 264
8	553 540	437 033	959 059	31 514	535 794	387 867	919 800	3 861
9	658 986	534 152	1 141 741	51 397	637 860	474 060	1 095 004	16 916
Alder	46 år				57 år			
Invaliditets gruppe	Trygd	Standard	Alminnelig	Diff	Trygd	Standard	Alminnelig	Diff
1	52 026	47 345	86 907	12 464	44 139	38 240	72 233	10 146
2	89 180	63 127	148 983	3 324	75 660	50 987	123 828	2 819
3	133 784	94 691	223 473	5 002	113 502	76 481	185 743	4 240
4	185 810	126 254	310 380	1 684	157 641	101 974	257 975	1 640
5	245 259	157 818	409 701	-6 624	208 077	127 468	340 527	-4 982
6	312 144	189 381	521 437	-19 912	264 822	152 961	433 399	-15 616
7	386 465	236 726	645 568	-22 377	327 876	191 202	536 571	-17 493
8	468 222	284 072	782 136	-29 842	397 238	229 443	650 080	-23 399
9	557 416	347 199	931 117	-26 502	472 910	280 430	773 908	-20 568

Tabell 3 viser utmåling av ménerstatning etter folketrygden, standardforskriften og alminnelig erstatningsrett. Differansen utgjør sum kolonne trygd og standard sammenlignet med alminnelig.

10.4.4 Analyse

Sammenligningen av denne erstatningsposten er vanskeligere enn de to foregående fordi, trygdens utmåling får direkte betydning som selvstendig faktor, og ikke kun som en forutsetning i den alminnelige utmålingen, som for eksempel uførepensjonen som del av den individuelle ervervsutmålingen.

Jeg vil derfor forsøke å vise forskjellene ved å illustrere beregningene grafisk. Grafen nedenfor viser differansen mellom sum standard forskrift og trygd med utmåling etter alminnelig erstatningsrett etter alder og invaliditetsgruppe.

Graf 3.1. Differanse mellom sum standardforskriften og trygdens ytelse, sammenlignet med alminnelig utmåling.

Beregningene og grafen over viser to klare tendenser. For det første kommer yngre skadelidte isolert sett bedre ut med utmåling etter standardforskriften, mens eldre skadelidte generelt kommer bedre ut med alminnelig utmåling. For det andre viser beregningen en markant forskjell avhengig av skadelidtes medisinske invaliditet og hvilken invaliditetsgruppe han plasseres i. Isolert sett vises en generell tendens om at skadelidte i de lavere invaliditetsgruppene får høyere erstatning ved standardforskriften, mens alminnelig utmåling vil gi mer ved de høyere invaliditetsgruppene, selv om en tydelig kan se at utviklingen går i bølger. Den dominerende faktor i utmålingen er derfor etter min vurdering skadelidtes alder.

Årsaken til disse to tendensene ligger, etter min vurdering i standardforskriftens alders tillegg og alders reduksjon, samt i forskriftens delvise progresjon ved økning av invaliditetsgruppe.

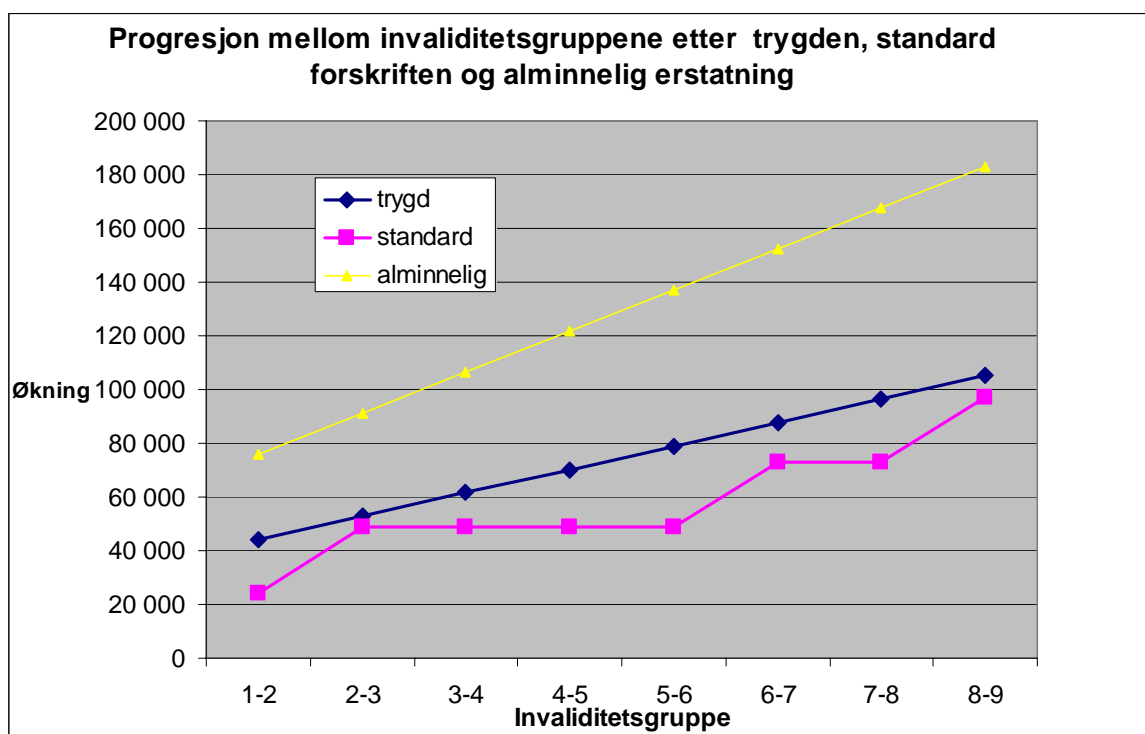
At yngre skadelidte kommer best ut med forskriften, skyldes at forskriftens kapitalisering, gjennom alderstillegget på 2 % årlig for skadelidte som er yngre enn 46 år. Selv om satsene er langt lavere enn de tilsvarende alderstillegget ved ervervserstatningen som nevnt over, vil en få den samme konsekvensen her, ved at tillegget er konstant, hver år. I denne sammenligningen må en også huske på at tapsperioden er lenger, ved at ménerstatningen skal gis frem til antatt levealder. Derfor vil forskjellen øke i favør av standardforskriften som utmåler et lineært tillegg, mens økningen ved alminnelig utmåling som vist tidligere, vil være marginal etter hvert som tapsperioden øker. Trygdens utmåling, med 6 % kapitaliseringsrente, har samme utvikling som den alminnelig utmåling.

Motsatt er effekten for den eldre skadelidte med kortere tapsperiode. Her vil de årlige reduksjonene etter standardforskriften være større enn betydningen av korte tapsperioder etter den alminnelig kapitaliseringen. Effekten er altså den samme som for

erhvervsstatningen, selv om reduksjonen er 2 %, mot ervervsreduksjonens 5 %, som skyldes at tapsperioden her er lenger.¹⁵⁴

Differansen ved økende invaliditetsgrupper er et resultatet er at satsene etter trygden og den alminnelige erstatningsrett er progressive, mens den etter standardforskriften kun er delvis progressiv, ved at den økes i fire trinn, jf. forskriftens § 4-1. Dette innebærer at økningen etter forskriften ikke holder følge med utviklingen ved alminnelig utmåling.

Progresjonen for standardforskriften, trygden og den alminnelig erstatningsretten vises i grafen nedenfor med utgangspunkt i en skadelidt på 18 år. De relative tall er selvsagt annerledes for andre aldersgrupper, men utviklingen er den samme.

Graf 3.2. Progresjon mellom invaliditetsgrupper etter de ulike utmålingsreglene.

¹⁵⁴ Standardiseringsutvalget pekte også på betydningen av det ikke ble beregnet skatteulempe på ménerstatningen, jf NOU 1994:20 vedlegg I side 181 høyre spalte.

Grafen viser tydelig trygdens og den alminnelig erstatningsutmålingens konstante progresjon, mens forskriftens har en trinnvis utvikling. Fra gruppe 1-2 øker satsen med 0,25 G, deretter økes satsen med 0,5 G fra gruppe 2-3. Økningen er flat opp til gruppe 6, før økningen til de neste to gruppene er 0,75 G, og til slutt 1 G økning opp til siste gruppe.

Hvorfor standardiseringsutvalget har lagt seg på en slik progresjon er ikke nærmere forklart i utkastet. Utvalget synes å ha lagt til grunn trygghetsforsikringen til Storebrand og Vesta, som hadde en enda mindre progresjon, men det ser ikke ut til at utvalget gjør noen bevisst vurdering valget av progresjonssatsene.

Samtidig viser det seg at når forskriften øker, så er progresjonen større enn etter trygden og den alminnelige erstatningsrett, og i disse tilfeller vil standardforskriften, øke overkompensasjonen eller minske underkompensasjonen, jf. grafen 3.1.

Skårberg og Reusch skriver at ”*man vet at ménerstatning fra folketrygden utgjør omkring samme beløp som utmåling etter yrkesskedeforsikringsloven*”.¹⁵⁵ Tilsvarende blir også lagt til grunn i NOU 2004:3 på side 284 høyrespalte.

Etter min vurdering, er det på bakgrunn av de funnene jeg har gjort ikke grunnlag for en slik påstand.

---

¹⁵⁵ Det er ikke presisert på hvilket grunnlag denne påstanden bygger på.

11 Kasuistikk

11.1 Generelt

Utmåling av erstatning etter yrkesskedeforsikringsloven med forskrifter reiser mange praktiske og prinsipielle spørsmål, for eksempel betydningen av å knytte erstatningen til folketrygdens grunnbeløp, rentespørsmål, forholdet til skatt osv. Nedenfor vil jeg ta for meg de særlige problemstillinger jeg mener er mest interessante, som har direkte betydning for erstatningsutmålingen. Ingen av disse problemstillingene vil være aktuelle ved utmåling etter alminnelige regler.

Jeg vil først se nærmere på situasjoner hvor tapsperioden for ervervstapet fraviker standardforskriftens normale utgangspunkt. Deretter tar jeg for meg på erstatning av tap av hjemmearbeidsevne etter standardforskriften, før jeg drøfter problemstillinger knyttet til uføregrader under 30 %, som ikke gis uførepensjon etter folketrygden. Til slutt vil jeg se nærmere på betydningen av oppgjørstidspunktet, og hvordan skadelidte og forsikringsselskapene kan påvirke dette tidspunktet.

11.2 Tapsperioder som fraviker forskriftens utgangspunkt

Standardforskriften legger opp til at det fremtidige ervervstapet gjelder fra oppgjørstidspunktet og frem til pensjonsalder som er satt ved 67 år. Gjennom korreksjonen for alder tilpasses ulike tapsperioder til ulik alder.

Normalt vil det også være slik at når skaden har stabilisert seg, vil skadelidte ha et varig tap frem til pensjonsalder.

Det oppstår imidlertid to problemstillinger som standardforskriften ikke løser direkte. Den ene er ved tap som er tidsbegrensede, og den andre er ved tap som først oppstår noe frem i tid.

11.2.1 De tidsbegrensede tap

Yrkesskaden trenger ikke å ha medført varig skade. Den nedsatte ervervsuførheten kan være av kortvarig karakter, og det kan tenkes at skadelidte med behandling og trening vil kunne komme tilbake til arbeidet igjen, eventuelt etter noen år med omskolering. Et tidsbegrenset tap kan også oppstå fordi skadelidte må bytte arbeid som følge av skaden, og ikke får arbeid med tilsvarende lønnsnivå før etter en viss tid. Endelig nevnes idrettsstjerner og andre liknende yrker med kortvarige karriere, hvor det gjerne også er høy lønn.

Utgangspunktet er helt klart. Skadelidte kan kreve erstatning også for dette tidsbegrensede ervervstapet,¹⁵⁶ i motsetning til ménerstatningen hvor det kreves at skaden er varig. Problemstillingen blir hvordan erstatning for denne kortvarige inntektsreduksjonen skal beregnes, i og med at forskriften ikke løser spørsmålet direkte.

Som nevnt anses standardforskriften å uttømmende regulere erstatningsutmålingen ved yrkesskader, slik at løsningen må søkes innen forskriftens rammer. Av ulike alternativer må en velge den utmålingsregel som i størst mulig grad samsvarer med forskriftens systematikk med standardiseringen av fremtidstapet.

Det kan tenkes ulike måter å beregne erstatningen på. Tapet kan eventuelt utmåles etter den alminnelige erstatningsrett. Da tidsbegrensede tap forutsettes å være skattepliktig,¹⁵⁷ må beregningen skje på samme måte som ved lidt inntektstap. Det blir derfor det årlige nettotapet tillagt skatt, altså det bruttofiserte beløpet, som kapitaliseres i den aktuelle tapsperioden. Det tidsbegrensede tapet har altså flere likhetstrekk med lidt inntektstap, som allerede utmåles etter skl. § 3-1, jf. forskriftens § 2-3.

---

¹⁵⁶ jf. yfl. § 12 første ledd.

¹⁵⁷ Skårberg og Reusch side 158 med videre henvisninger

En annen mulighet som ligger nærmere utgangspunktet i standardforskriften, er å omregne uføregraden for den tidsbegrensede perioden til en uføregrad som varer helt frem til pensjonsalder. Skårberg og Reusch nevner for eksempel at 100 % uføregrad over 5 år, vil utgjøre en uføregrad på 20 % over en 25 års periode.¹⁵⁸

Spørsmålet var oppe for Høyesterett i Rt 2004 side 8 Stakkeland-dommen.¹⁵⁹

Problemstillingen her gjaldt en fotballspiller som måtte avbryte karrieren etter en skade i beinet. Partene var enige om at skadelidte ville hatt en årlig inntekt som fotballspiller på 700 000 kroner i fem år fremover uten skaden. Etter de fem årene ville ikke skaden ha betydning, og partene var enige om at skadelidte med skaden ville ha en årlig inntekt på 300 000 kroner som regnskapsfører. For de fem årene med tap, utgjorde inntektsnedgangen isolert sett en uføregrad på 57 %.

Forsikringsselskapet utmålte erstatning etter en uføregrad på 16 %, som tilsvarte den prosentvise inntektsreduksjon fra første tapsår og frem til pensjonsalder. Skadelidte på sin side hevdet prinsipielt for Høyesterett at forskriften ikke kunne anvendes, og at erstatningen måtte utmåles etter alminnelig utmålingsregler. Subsidiært ble det anført at dersom standardforskriften skulle benyttes måtte uføregraden settes til 57 %.

Høyesterett delte seg i et flertall på tre og mindretall på to dommere. Flertallet fant at standardforskriften var ment å være uttømmende, jf. dommens avsnitt 28. Uten at det sies uttrykkelig må en forstå førstvoterende slik at han mente løsningen derfor måtte finnes innen forskriftens rammer.

Flertallet mente løsningen lå i forskriftens § 3-4, som omhandler erstatning ved tap av deler av ervervsevnen, jf. over i avsnitt 7.3.8.

---

¹⁵⁸ Jf. side 158. Formelen synes å være den tidsbegrensede uføregraden ganger med antall år tapet forekommer delt på antall år til pensjonsalder, $100 * 5 / 25 = 20$.

¹⁵⁹ Saken ble fremmet direkte for Høyesterett, jf. Lov av 13. august 1915 nr. 6 Tvistemålsloven, § 6 annet ledd. Da saken ble ansett for å ha prinsipiell betydning.

Førstvoterende pekte på at Lødrup-utvalget fremmet forslag til løsning for tilfeller hvor det forelå en særskilt yrkesmessig uførhet, men at dette forslaget var blitt forkastet av justisdepartementet.¹⁶⁰ Departementet la vekt på at tapet ville bli reflektert i den ervervsmessige uføregraden. Når departementet eksplisitt hadde vurdert og forkastet utvalgets forslag måtte det være den forutsetning at spørsmålet skulle løses etter bestemmelsen i forskriftens § 3-4, og ikke etter den alminnelig erstatningsrett, jf dommens avsnitt 39.

Selskapets beregning av uføregraden er gjort ved å fordele fem års årlig tap på 400 000 utover hele perioden frem til pensjonsalder. Dette gir et årlig tap på cirka 50 000 kr. Uføregraden, ble i forhold til skadelidtes inntekt på 300 000 kroner, cirka 16 %. Om dette uttaler førstvoterende at ”*Selskapets standpunkt er i samsvar med utgangspunktet for hvordan uføregraden skal beregnes, som et uttrykk for reduksjonen i inntektsnivået på grunn av skaden, vurdert frem til pensjonsalderen*”, jf. avsnitt 43.¹⁶¹

Førstvoterende viste videre til at det ikke er påfallende at standardregler kan slå uheldig ut i enkelte tilfeller. Han oppfatter Justisdepartementets endringer av standardiseringsutvalgets forslag, som at en her forutsatte at det kunne oppstå et tap, men at disse som regel ville være dekket av forsikringer, jf. drøftelsen i avsnitt 7.3.8.1.¹⁶²

Annenvoterende fant at standardforskriften ikke kunne benyttes på dette konkrete tilfelle, og bestemmelsen i § 3-4 ikke var egnet til å løse problemstillingen. Ordlyden omhandler ”*tapt deler av sin ervervsevne*” og at det syntes kunstig å bruke forskriftens § 3-4 på tilfeller med tidsbegrensede tap. Videre pekte han på at den beregningsmåten som selskapet hadde lagt til grunn, og som førstvoterende støttet oppom ville medføre systematisk

---

¹⁶⁰ Se drøftelsen om uførebegrepet 7.3.8.1

¹⁶¹ Med Skårberg og Reuschs forslag til utregning ville det blitt en uføregrad på 7,3 %, jf. fotnote 159.

¹⁶² Det fremforhandles i disse dager en karriereavbruddsforsikrings for fotballspillere som vil fange opp en del av dette tapet.

urimelig resultater i disfavør av skadelidte, jf. avsnitt 61. Slik også Skårberg og Reusch side 158.¹⁶³

Annenvoterende mener at det i den formelen som standardforskriften benytter ligger en neddiskonteringseffekt, og ved å fordele tapet utover hele skadelidtes yrkesaktive karriere, vil erstatningen for tap i fremtidig erverv bli vesentlig mindre enn det tap han faktisk har lidt, jf. avsnitt 55. Annenvoterende fant at dersom en lov eller forskrifts bestemmelse skulle anvendes på forhold som lovgiver ikke hadde hatt i tankene ved utformingen av bestemmelsen, måtte det *”forusette at bestemmelsen er egnet til å bli anvendt på forholdet. I særlig grad gjelder dette når forholdet ikke dekkes av en naturlig språklig forståelse av bestemmelsens ordlyd”*, jf. avsnitt 58.

Annenvoterende fant derfor at forskriften måtte settes til side, og at tapet derfor måtte utmåles etter alminnelige utmålingsregler, jf. yfl. § 13 som sier at skadeserstatningsloven kapittel 3 gjelder om ikke annet er bestemt i eller i medhold av loven.

Etter Stakkeland-dommen det helt klart at de tidsbegrensede tap skal fordels ut over skadelidtes gjenværende yrkesaktive år, frem til pensjonsalder.

11.2.2 Tap som oppstår i fremtiden

Tilsvarende problemer får en dersom tapet først oppstår noe inn i fremtiden. Skårberg og Reusch nevner for eksempel situasjoner hvor det er tariffestet nedtrapping av tillegg dersom en av helsemessige årsaker må omplasseres.¹⁶⁴ Eventuelt at skaden først manifesterer seg etter noe tid. Tilsvarende problemstillinger reiser seg for utgifter som først begynner å løpe en tid etter oppgjørstidspunktet.

---

¹⁶³ Synspunktet er hevdet før Stakkeland-dommen, men etter at saken var behandlet i tingretten.

¹⁶⁴ Jf. side 158.

Også her kan det tenkes ulike beregningsmåter. Beregningen kan skje etter alminnelige regler ved å finne basisåret frem i tid, kapitalisere til pensjonsalder, og neddiskontere fra det året tapet oppstår og til oppgjørstidspunktet. Et annet alternativ er å bruke det samme prinsippet som for de tidsbegrensede tapene og korrigere uføregraden ved å spre tapet utover hele perioden fra oppgjørstidspunkt til pensjonsalder.

I forskriften er det de fremtidige postene som er standardisert. Formålsbetraktninger og harmoniseringshensyn tilsier at det også i denne situasjonen bør velges den løsning som ligger nærmest utgangspunktet om standardisert utmåling, jf. Stakkeland-dommen.

En kan derfor se for seg at en legger til grunn et fremtidig inntektsnivå, og korrigerer for den alder skadelidte har på tidspunktet når tapet oppstår.¹⁶⁵ En slik løsning reiser imidlertid en annen problemstilling, nemlig hvilken G som skal benyttes for å finne frem til riktig inntektsgruppe, jf. forskriftens § 3-2 andre ledd.¹⁶⁶

Utviklingen av G er det vanskelig å uttale seg om, og ulike vurderinger av mulig utvikling med bakgrunn i den historiske utvikling medfører at en beveger seg for langt bort fra standardiseringen. Forskriften ser bakover i tid, og kjernen i standardiseringen er at en hindrer spekulasjoner om skadelidtes fremtidige hypotetiske inntektsnivå. Samtidig har en jo allerede beveget seg bort fra forskriftens utgangspunkt ved at en uansett må vurdere inntektsnivå på et nærmere tidspunkt i fremtiden.

En løsning vil være å benytte G på oppgjørstidspunktet. Dette vil være en stor fordel for skadelidte, da skadelidtes inntekt i fremtiden mest sannsynlig vil være høyere. Skadelidte vil dermed bli plassert i en høyere inntektsgruppe. Rettsteknisk ville dette være en enkel regel, og således skape en større grad av forutberegnelighet.

---

¹⁶⁵ Skårberg og Reusch side 158.

¹⁶⁶ Skårberg og Reusch tar ikke opp denne problemstillingen

Når riktig grunnerstatning er funnet og korrigert for alder på tapstidspunktet og for uføregrad, må beløpet deretter neddiskonteres. Hvis ikke gis skadelidte en økonomisk gevinst ved å få utbetalt erstatning for tap som først oppstår om noen år.

Skårberg og Reusch hevder at en ikke skal neddiskontere i disse tilfellene, da det mest riktige vil være å holde fast ved yrkesskadeforskriftens forenklete utmålingssystem. De peker videre på at feilmarginen på grunn av manglende neddiskontering i de fleste tilfeller vil være moderate, jf. side 159.

Det vil i første rekke være avhengig av hvor langt inn i fremtiden tapet oppstår. Hvis vi tar for oss skadelidte på 27 år, som vil få ervervstap på 50 % av en inntekt på 250 000 kroner 5 år frem i tid, vil for eksempel forskjellen mellom å neddiskontere kontra og ikke neddiskontere utgjøre kroner 224 148.¹⁶⁷ Etter min mening utgjør dette et langt større beløp enn hva en kan akseptere som moderat avvik.

Det er riktig at en skal holde fast på forskriftens standardiseringssystem. Som nevnt innledningsvis er et sentralt poeng å hindre tvister i oppgjøret. En neddiskontering er imidlertid en meget enkel operasjon, enten en bruker beregningsprogram, eller en diskonteringsstabell.¹⁶⁸ En finner diskonteringsraten og multipliserer med erstatningsbeløpet. All den tid en nødvendigvis må være enige om størrelsen på beløpet og når tapet vil oppstå, kan neddiskontering derfor skje uten at det skulle være årsak til mye diskusjon.

Hensyn til skadelidtes forutberegnlighet er heller ikke til hinder for dette. Skadelidte kan i alle tilfelle ikke ha noen berettiget forventning av å få overkompensasjon ved å kunne disponere erstatning i dag for et tap som først oppstår frem i tid.

---

¹⁶⁷ Tapet er funnet ved å ta laveste inntektsgruppe, alderskorrigert som om skadelidte var 32 år. Det er mulig at Skårberg og Reusch ikke anser det som praktisk at tapet oppstår mer enn kun et par år frem i tid.

¹⁶⁸ Neddiskontering skjer ved bruk av samme rentefot som ved kapitalisering.

Den tilsvarende løsning må etter min vurdering også legges til grunn for utgiftene ved at den årlig utgiften multipliseres med forskriftens kapitaliseringsfaktor for skadelidtes alder på det tidspunkt utgiften starter. Beløpet bør etter min vurdering deretter neddiskonteres til oppgjørstidspunktet.¹⁶⁹

---

¹⁶⁹ Skårberg og Reusch hevder det mest nærliggende er å beregne ut i fra alder da utgiften ville oppstått, uten ytterligere tilpassninger, jf. side 139.

11.3 Arbeid i hjemmet

11.3.1 Innledning

Verken yrkesskedeforsikringsloven eller standardforskriften omtaler tap av arbeid i hjemmet særskilt, men det kan ikke være tvilsomt at også dette tapet i prinsippet skal dekkes. Lovens utgangspunkt er som kjent at skadelidte skal få dekket sitt fulle tap, jf. yfl. § 3, jf. § 12.

I og med at det påførte tapet både når det gjelder utgifter og inntekt erstattes individuelt etter skl. § 3-1, reises det ingen særlige spørsmål etter standardforskriften for det lidte hjemmearbeidstapet. Problemstillingene nedenfor omhandler derfor utelukkende det fremtidige tapet.

11.3.2 Ervervstap eller utgift.

Utmåling av erstatning for fremtidig ervervstap erstattes standardisert, mens utgiftserstatningen erstattes ved å fastsette utgiftsnivået individuelt og bruke en standardisert kapitaliseringsfaktor. Om en anser erstatning for tap av arbeid i hjemmet som ervervserstatning eller utgiftserstatning får dermed stor betydning for erstatningsnivået. Dersom det anses som en utgift, vil det tas med i vurderingen av det årlige utgiftsnivået, og dersom det anses som erverv, vil det være innbakt i den standardiserte erstatningen for det fremtidige ervervstapet.

Den særlige problemstillingen, rubriseringen av hjemmearbeidstapet får ved erstatningsutmåling etter standardforskriften synes å være oversett av Lødrup, hvor han på side 395 om hva arbeid i hjemmet skal kategoriseres som skriver: *”Som regel har denne grensdragningen mindre praktisk betydning, idet det som ikke anses som inntekt, skal erstattes som merutgift som følge av skaden.”*

Heller ikke i forarbeidet til forskriften er temaet berørt i særlig grad. Spørsmål om hjemme arbeidsevne er nevnt under kommentarene til de enkelte av utvalget forslag til bestemmelser. Standardiseringsutvalget peker på regelen i skl. § 3-1 annet ledd om at verdien av arbeid i hjemmet er likestilt med inntekt, og uttaler:

”Ved å sette laveste inntektstrinn legges relativt høyt, må det også kunne sies at forslaget tar hensyn til dette prinsippet og kompenserer for tapet.”

Selv om uttalelsen kun er rettet direkte mot det laveste inntektstrinnet, må en tolke uttalelsen slik at hjemmearbeidstapet er tatt hensyn til ved utformingen av satsene i grunnerstatningen for ervervstapet. I utvalgets senere innstilling heter det at utgifter til vanlig husarbeid erstattes som ervervstap, jf. NOU 1994:20 side 44 høyre spalte.

Spørsmål om tap av arbeid i hjemmet er å anse som utgift eller erverv ble vurdert av Høyesterett i Rt. 1998 side 1916 Martinsen-dommen.

Saken gjaldt en yrkesskade som var dekket etter de såkalte trygghetsforsikringene, som standardforskriften som nevnt innledningsvis bygger på. Dommen er derfor relevant for forståelsen av forskriften selv om tvisten ikke direkte angår tolkning av forskriften.

Skadelidte krevde her dekket utgifter til vedlikehold av bolig som utgift, mens forsikringsselskapet hevdet at dette var omfattet av den standardiserte erstatning for tap av fremtidig erverv.

Førstvoterende uttalte at en ved vurdering av verdien i arbeid i hjemmet måtte trekke et skille mellom personlig utgifter til hjelp, pleie og tilsyn, som ikke blir dekket av ménerstatningen eller av andre offentlige ytelser, og utgifter som i virkeligheten er en tap av erverv.

”Utgifter til leie av arbeidshjelp for å utføre oppgaver som skadelidte ikke lenger maker, må normalt anses som en merutgift knyttet til tap av arbeidsevnen.”

Erstatning for hjemmearbeidstap må derfor klart anses som kategorisert under erstatningsposten erverv, selv om Kjelland viser at Høyesterett ikke har vært konsekvent med å henføre tapet til noen bestemt kategori, jf. side 90. Uttalelsen fra Martinsen-dommen, ble senere fulgt opp i Rt. 1999 side 1967 Rott-dommen, og Rt. 2000 side 441 Kåsa-dommen, hvor retten uttaler ”[...] tap som følge av redusert evne til arbeid i hjemmet i prinsippet er et ervervstap” Senest i NOU 2004:3 side 270 høyre spalte, er det forutsatt at de standardiserte satsene for tap av fremtidig erverv også omfatter arbeid i heimen.

Førstvoterende i Martinsen-dommen presiserte så det nærmere innholdet av arbeid i hjemmet.

Fra skadelidte var det anført at tap av arbeid i hjemmet kun tok sikte på det tradisjonelle husmorarbeidet og at vedlikehold av egen bolig falt utenom. Fra selskapet ble det anført at arbeid i hjemmet er en del av skadelidtes produktive funksjonsevne, og at oppgjørspraksis viste at vedlikehold av egen bolig var ansett dekket gjennom ervervstapet.

Førstvoterende fant verken i skadeserstatningsloven ord eller forarbeider grunnlag for å begrense arbeid i hjemmet til visse arbeidsoppgaver. Det ble presisert at forarbeidene til skadeserstatningsloven påpekte at arbeid i hjemmet, erstatningsrettslig måtte bedømmes som et annet yrke. Dersom visse merutgifter til vedlikehold skulle erstattes særskilt, ville det medføre forskjellsbehandling av skadelidte av ulike kjønn, og mellom de som jobbet hjemme og utearbeidene, jf. side 1923.

En kan derfor legge til grunn at tap av arbeid i hjemmet, i tillegg til det typiske husmorarbeidet, omsorg for barn osv, også omfatter egeninnsats til arbeid på og vedlikehold av egen bolig, så som hagearbeid, snømåking, og annet normalt vedlikehold.

11.3.3 Kan Martinsen-dommen fravikes

I kjølevannet av Martinsen-dommen har det vært reist spørsmål om dommens riktighet.¹⁷⁰ Fra skadelidte siden er det hevdet at dommen er både er gal og urimelig, mens forsikringsselskapene anser dommen som gjeldende rett.

Problemstillingen i det følgende er derfor hvor langt prinsippet fra Martinsen-dommen rekker, og om det er anledning til å fravike dommen.

Forsøkt på å omgå Martinsen-dommen ved å kjøpe hjelpemidler for å sette seg selv i stand til å utføre hjemmearbeidsoppgavene, i stedet for å leie hjelp, har blitt avvist av domstolene, jf. Kjelstrup-dommen.¹⁷¹

Kjelland hevder at Martinsen-dommen selv åpner for unntak fra regelen om at tap av arbeid i hjemmet er ervervstap. Dette begrunnes med at førstvoterende i sine premisser benytter ordene ” *normalt anses som merutgift knyttet til tap av ervervsevnen*” og ” *utgangspunktet anses som en utmåling av erstatning for tap i fremtidig erverv*” Videre hevdes at forskriftens § 3-1 tredje ledd som åpner for unntak fra forskriften. Endelig hevdes at en kan ta hensyn til hjemmearbeidstapet ved fastsettelsen av uføregraden.¹⁷² Denne siste problemstillingen kommer jeg tilbake til under 11.3.4.

Kjelland trekker frem særlig to hensyn som taler for en fravikelse av Martinsen-dommen. Det ene er at forskriften bør tolkes ut i fra et forsiktighetsprinsipp da ikke alle konsekvenser av standardiseringen er vurdert fullt ut. Slik jeg forstår ham innbærer det at en skal legge til grunn den tolkning som er mest gunstig for skadelidte. Det andre er prosessøkonomiske hensyn. Ved at tap frem til oppgjørstidspunktet erstattes individuelt, vil konsekvensen av å la hjemmearbeidstapet blir konsumert av ervervstapet være at skadelidte gis et incitament

---

¹⁷⁰ Jf. Kjelland side 82.

¹⁷¹ Publisert LG 2000 side 1291.

¹⁷² Jf. Side 82 i fotnote 163.

til å trenere oppgjøret for å få mest mulig dekket som lidt tap. Denne problemstillingen vil jeg komme tilbake til nedenfor i avsnitt 11.5

Kjelland baserer sine synspunkter på den forståelsen at standardforskriftens struktur er å ta utgangspunkt i regler som normalt gir overkompensasjon, for deretter å sikre full erstatning gjennom unntaksregler, jf. forskriftens §§ 1-2 og 3-1 (3) side 83.¹⁷³

Etter min vurdering er det ikke riktig å legge til grunn en slik forståelse av standardforskriften. Det er ikke grunnlag for å si at forskriften generelt tar utgangspunkt i at skadelidte skal gis overkompensasjon. At en bevisst har valgt å sette inntektsgulvet forholdsvis høyt endrer etter min mening dette. Standardiseringsutvalget har med mer eller mindre hell forsøkt å fastsette standardiserte satser som så langt mulig gir samme erstatningsnivå som alminnelig utmåling. Samtidig med den anerkjennelse av at over og underkompensasjon er uunngåelig ved standardiserte utmålingsregler, jf. NOU 1994 vedlegg I side 165 venstre spalte. De sikkerhetsventilene som Kjelland sikter til kan heller ikke forstås som generelle unntaksregler. Standardiseringsutvalgets utkast og justisdepartements merknader viser at de nevnte bestemmelsene er ment for særlige problemstillinger, og kun kan benyttes som sikkerhetsventil i disse tilfellene.¹⁷⁴

Jeg er allikevel vel enig i tolkningen at Martinsen dommen selv uttrykker en viss reservasjon for hvor langt en kan strekke begrepet arbeid i hjemmet, og at et eventuelt unntak må være snevert.¹⁷⁵ Slik jeg forstår Kjelland mener han at unntaket må skje etter en konkret bedømmelse i den enkelte tilfelle, basert på en interesse avveining.

Spørsmålet om fravikelse av prinsippet i Martinsen-dommen er særlig gjeldende for de nevenyttige personer, typisk snekkere, rørleggere, elektrikere, bilmekanikere. Disse kan legge ned en betydelig fagmessig egeninnsats i eget hjem, og dermed spare store utgifter.

---

¹⁷³ Kjelland side 83

¹⁷⁴ NOU 1994:20 vedlegg I side 171 høyre spalte, jf. 176 høyre spalte, jf. Vedlegg II side 192.

¹⁷⁵ Jf. Kjelland side 83.

Lødrup anser den egeninnsats som skadelidte i fremtiden ikke lengre kan utføre som følge av skaden, evnen til å spare utgifter, som erstatningsmessig. Han viser allikevel til at dette må avgjøres i en konkret vurdering, jf. side 362.

Det kan for det første stilles spørsmål om større vedlikehold eller oppføring av bolig kan omfattes av begrepet arbeid i hjemmet. Selv om Martinsen-dommen pekte på at det ikke bare kunne omfatte det tradisjonelle husmortapet, men også snømåking med mer, vil en i disse tilfellene bevege seg langt bort fra hva en normalt forstår som arbeid i hjemmet. Det finnes eksempler fra underrettspraksis som etter en konkret vurdering fraviker Martinsen dommen i disse tilfellene.¹⁷⁶

Et av hensynene med standardiseringen er nettopp å hindre diskusjonen mellom deg og meg. Det er også en nødvendig konsekvens av standardiserte regler, at den individuelle tilpasningen til den konkrete skadelidte ikke kan gjøres i større utstrekning enn det forskriften selv åpner for.

Forsikringskadenemnda har i FNS 4748 uttalt at ekstra utgifter til omfattende vedlikehold av boligen faller inn under tap i fremtidig erverv og dermed konsumert av den standardiserte ervervsutmålingen.

Etter min vurdering er allikevel disse skadelidtes tap evne til å spare utgifter, å regne som tap av sin produktive funksjonsevne, og dette må anses som tap av ervervsevnen, som er innbakt i standardsatsen for ervervstap.

I den sammenheng må også vurderes at skadelidte i slike yrker, som regel vil plasseres i de lavere inntektsgruppene, og som beregningene i avsnitt 10 viser, vil disse i mange tilfeller få en betydelig overkompensasjon.

---

¹⁷⁶ Se for eksempel Sunnfjord Tingretts dom 23.02.2004 sak nr 02-00425 A. I denne saken synes allikevel retten og ha misforstått forskriften og betydningen av skille mellom påført og lidt tap.

11.3.4 Kan uføregraden justeres for å dekke mer tapt evne til arbeid i heimen

Etter Martinsen-dommen skal tap av hjemmearbeidsevne anses erstattet via den standardiserte erstatning for tap i fremtidig erverv. Det er derfor anført at flere ikke får dekket sitt hjemmearbeidstap fullt ut.

Kjelland hevder at alle heltids utearbeidende med høyere inntektstap enn 7G¹⁷⁷, ikke får noe overkompensasjon etter standardforskriften, og derfor er det ikke noe ”igjen av” erstatningen for ervervstapet som kan dekke hjemmearbeidstapet.

En måte å fravike prinsippet i Martinsen-dommen, slik at det gis erstatning for tap av hjemmearbeidsevnen er i følge Kjelland at det tas hensyn til dette tapet ved fastsettelsen av ervervsuførheten. Kjelland hevder at verken lovtekst eller forarbeider hindrer en slik fortolkning. På denne måten vil skadelidte også få kompensert sitt hjemmearbeidstap.¹⁷⁸

Problemstillingen i det følgende er om det er anledning til å justere uføregraden for å hensyn ta skadelidte tap av arbeid i hjemmet.

Kjelland gir ingen nærmere redegjørelse for hvordan dette skal hensynstas ved fastsettelsen av uføregraden.

En tankegang om å tilpasse uføregraden for å dekke hjemmearbeidstap vil eventuelt bare kunne skje for skadelidte med uføregrad lavere enn 100 %. Noe mer enn full erstatning kan ikke kreves. Verken loven, forskriften, forarbeidene, eller rettspraksis gir grunnlag for at det skal være mulig å få mer enn 100 % erstatning.

Selv om det her vil være snakk om å heve noen opp og ikke redusere erstatningen for andre, må en ta i betraktning at sannsynligheten er større for at det er de som er 100 %

---

¹⁷⁷ Han mener formodentlig skadelidte med inntekt opp til 7G.

¹⁷⁸ Kjelland side 82 fotnote 163. Skårberg og Reusch synes også å støtte dette, se side 152 fotnote 72.

utføre som vil ha et hjemmearbeidstap. Ved de lavere uføregrader, vil en som regel kunne utføre de fleste arbeidsoppgaver.

Som nevnt innledningsvis i kapitlet forutsatt standardiseringsutvalget at ved å sette gulvet så høyt som 7 G ble det tatt en viss høyde for at ervervserstatningen skulle dekke tap i arbeid i hjemmet, jf. NOU 1994:20 vedlegg I side 177.

I den senere innstilling, ble det pekt på at en meget stor andel av de som havnet i laveste inntektsgruppe fikk overkompensasjon ved standardisert utmåling, jf. NOU 1994:20 side 141. Utvalget tok imidlertid i betraktning at også hjemme arbeidstapet skulle erstattes men uttalte at *”dette er imidlertid neppe tilstrekkelig til å bringe erstatningen opp i et tilnærmet utgangspunkt på 7 G”*. Også når en tok høyde for kompensasjon for fremtidig lønnsutvikling og fall i pengeverdi, vil det etter utvalgets syn ikke være tilstrekkelig for å eliminere den overkompensasjon som fant sted.

11.3.5 Kun tap av evne til arbeid i hjemmet

Kjelland reiser også spørsmålet om skadelidte som kun påføres hjemmearbeidstap, men ikke noe egentlig ervervstap. Kan en i disse tilfeller gi erstatning etter standardforskriften.

Frem til oppgjørstidspunktet må hjemmearbeidstapet kunne dekkes, jf. forskriftens § 2-1 første ledd.

Men også for det fremtidige tapet må det etter min vurdering kunne gis erstatning i et slikt tilfelle. Skadelidte skal ha erstattet de utgifter som skaden antas å påføre skadelidte i framtiden, jf. yfl. § 12. Hvor det ikke utmåles noe erstatning for fremtidig ervervstap vil det heller ikke være noe erstatning som kan konsumere det hjemmearbeidstapet. En slik tap bør etter min mening derfor erstattes som en utgift, jf. forskriftens § 2-2 annet ledd.

11.4 Erstatning for ervervstap ved de lavere uføregrader

11.4.1 Problemstilling

Standardforskriften bygger som nevnt på et netto prinsipp, og forutsetter at trygdens ytelser ligger i bunn, jf. for eksempel NOU 1994:20 vedlegg I side 167. Erstatningen etter standardforskriften må derfor ses i sammenheng med trygdeytelsene.

Dersom disse trygdeytelsene ikke gis, faller en vesentlig forutsetning for erstatningen bort. Forskriften inneholder som nevnt en bestemmelse i § 1-2 som skal fange opp de tilfeller hvor forskriftens forutsetninger ikke inntreffer.

Skadelidte med lavere uføregrad enn 30 % tilstås ikke uførepensjon, jf ftrl. § 12-18.

Yrkesskadeforsikringsloven med forskrift inneholder ingen tilsvarende begrensinger, og ytelser gis derfor i prinsippet til uføregrader ned til 1 %.

Skårberg og Reusch hevder at disse skadelidte derfor kan kreve individuelt utmålt tilleggserstatning etter forskriftens § 1-2 for å hindre enn betydelig underdekning.¹⁷⁹

Skårberg og Reusch peker på at det er naturlig å anvende bestemmelsen ved manglende yrkesskadepensjon, siden standarderstatningen etter yrkesskadeforskriften utmåles lineært etter uføregrad, og at det ellers ville oppstå en vesentlig utilsiktet underkompensasjon når uføregraden er lavere enn 30 %. Et mindretall i NOU 2004:3 betegner også gjeldende rett slik at skadelidte har krav på tilleggserstatning i disse tilfellene.¹⁸⁰

---

¹⁷⁹ Skårberg og Reusch side 152. Se nærmere om underkompensasjon for disse under analysen i avsnitt 10.2.3.3.

¹⁸⁰ NOU 2004:3 side 277 høyre spalte. Mindretallet hevder at satsene i forskriften er fastsatt som et 40 % tillegg til uførepensjonen.

Problemstillingen er således om forskriften åpner for at det gis tilleggserstatning for skadelidte med lavere uføregrad enn 30 %.¹⁸¹

I den tidligere nevnte Rt. 2004 side 8 Stakkeland-dommen¹⁸² var skadelidtes subsidiære anførsel krav om tilleggserstatning dersom selskapet fikk medhold i sin beregning av fremtidstapet.¹⁸³

Uten å ta opp spørsmålet i full bredde avslår Høyesterett å gi tilleggserstatning i slike tilfeller.

Med henvisning til standardiseringsutvalgets innstilling viser førstvoterende til at krav om tilleggserstatning er begrenset til de få tilfeller hvor yrkesskedeforsikringsloven har et større dekningsområde enn folketrygdloven. *”Bestemmelsen tar sikte på de relativt sjeldne tilfeller der yrkesskedeforsikringsloven omfatter skader og sykdommer som ikke faller inn under folketrygdlovens yrkesskadekapittel, eller der personkretsen ikke er sammenfallende”* jf. avsnitt 49.

Når skadelidte hadde fått sin skade godkjent som en yrkesskade etter folketrygdloven, *”Selv om han ikke skulle være berettiget til uførepensjon, er han ikke i den situasjon som § 1-2 regulerer”*.

Dommen var som nevnt avsagt under sterk dissens. Annenvoterende tar allikevel ikke stilling til spørsmålet om tilleggserstatning, og på dette punkt er altså dommen enstemmig.

---

¹⁸¹ Tilsvarende spørsmål er reist for skadelidte som er mellom 16-18 år, og som heller ikke gis uførepensjon. Denne situasjonen er lite praktisk, men det prinsipielle spørsmål er det samme her, som for skadelidte med lavere uføregrad enn 30 %.

¹⁸² Det prinsipielle i Stakkeland dommen var spørsmål om standardforskriften kunne brukes på tilfeller med fremtidig inntektstap kun gjaldt noen år, noe Høyesterett besvarte bekreftende.

Bestemmelsen om tilleggserstatning må på bakgrunn av Stakkeland-dommen forstås slik at det avgjørende er om en faller inn under folketrygdlovens yrkesskadekapittel, uavhengig av hvilke ytelser som faktisk tilstås.

11.4.2 Er Stakkeland-dommen riktig – er det grunn for å endre rettstilstanden

Høyesterett foretok ingen grundig drøftelse av spørsmålet om tilleggserstatning for skadelidte med lavere uføregrad enn 30 %, og det er grunn til å tro at Høyesterett ikke fullt ut forstod den prinsipielle betydningen av dette spørsmålet.

Jeg mener problemstillingen må gis en bredere drøftelse, og vil derfor i det følgende drøfte spørsmålet med bakgrunn i folketrygdens regler om uførepensjon og standardforskriftens bestemmelse om tilleggserstatning.

Innledningsvis er det grunn til å presisere at selv om standardforskriften bygger på at trygdeytelsene ligger i bunn, så er ikke forsikringsselskapene bundet av trygdens vedtak, ei heller er trygden på noen måte bundet av forsikringsselskapenes avgjørelse. Selv om skadelidte etter standardforskriften får en uføregrad under 30 %, er det ikke gitt at trygden vil komme til samme resultat. Fra 1. januar 2004 ble ytelsen tidsbegrenset uførestønad innført, jf. ftrl. 12-9 første ledd. Etter min vurdering ville man i tilfeller tilsvarende Stakkeland i dag kunne bli innvilget en tidsbegrenset uførestønad, jf. ftrl. § 12-9.

For den videre drøftelse forutsettes at uføregraden etter både trygden og standardforskriften er den samme.

Standardforskriftens bestemmelse om tilleggserstatning lyder:¹⁸⁴

---

¹⁸⁴ Henvisningen til kapittel 11, ble ved en inkurie ikke endret til kapittel 13.

” § 1-2 Tilleggserstatning

Skadelidte som ikke fyller vilkårene for ytelser ved yrkesskade etter folketrygdloven kapittel 11, kan kreve tilleggserstatning. Tilleggserstatningen skal fastsettes lik at skadelidte så langt det er mulig settes i samme stilling som om slike ytelser hadde vært tilstått. Ved fastsettelsen av tilleggserstatning skal det gjøres fradrag for trygdeytelser og andre ytelser som gir tilsvarende kompensasjon.”

Bakgrunnen for denne bestemmelsen er i standardiseringsutvalgets innstilling begrunnet med¹⁸⁵

”[...] erstatningssatsene som foreslås i forskriften er fastsatt med sikte på å dekke den delen av skadelidtes økonomiske tap som ikke kompenseres gjennom folketrygdens ytelser ved yrkesskade. I de tilfeller hvor skadelidte ikke oppnår slike trygdeytelser, vil således en viktig forutsetning for standardiseringsreglene ikke slå til”

Standardiseringsutvalget pekte på at situasjonen hvor skadelidte var omfattet av yrkesskadeforsikringsloven men ikke ble gitt ytelser etter trygden, sjeldent ville oppstå i praksis. Yrkesskadeforsikringsloven § 11 første ledd c, innebar allikevel en viss utvidelse av området for yrkesskadeforsikringsloven i forhold til trygdloven. Tilsvarende kunne det være forskjeller i anvendelsesområdet for arbeidstakere som arbeidet i utlandet.

Særregelen om tilleggserstatning skal derfor sørge for at skadelidte som ikke er berettiget ytelser etter folketrygdlovens kapittel 11 (nå kapittel 13), kommer i samme stilling som om slike ytelser blir gitt.

---

¹⁸⁵ NOU 1994:20 vedlegg 1 side 172 høyre spalte

Tilleggserstatningen utmåles på samme måte som alminnelig erstatning for tap av fremtidig erverv. Verdien av den manglende ytelsen/ytelsene beregnes og kapitaliseres frem til pensjonsalder.¹⁸⁶

Frem til innføringen av folketrygdloven av 1997 ble det gitt uførepensjon for uføregrader ned til 15 %. Hevingen av grensen til 30 % var etter forarbeidene begrunnet med behovet med lovtekniske og administrative forenklinger. Det ble ansett som lite hensiktsmessig å gi kompensasjon for slike småskader, da fastsettelsen av uføregrad var vanskelig, samt at det gikk med mye tid. Det ble videre pekt på at yrkesskadeforsikringen vil dekke tapet for disse skadene.¹⁸⁷

I prinsippet stod en likt etter hevingen. Fra standardforskriften trådte i kraft i 1991 og frem til innføringen av den nye Folketrygdloven, er det så vidt jeg kan se ikke hevdet noe sted at det skulle utmåles tilleggserstatning for dem med uføregrad under 15 %.

På tidspunktet for standardiseringsutvalgets innstilling var det ennå ikke fremmet forslag til ny folketrygdlov. Forslaget om å heve nedre grense for uførepensjon fra 15 % til 30 % ble fremsatt i NOU 1990:20.

Da utvalgets andre innstilling kom, ble forslaget fra trygdlovsutvalget innstilling tatt opp. I den innledende vurdering av standardiseringsreglene ble forslaget til avviklingen av uførepensjon til skadelidte under 30 % kommentert. Utvalget presiserte her at dersom en viktig forutsetning for standardforskriften ble fjernet, måtte en gjøre en ny vurdering av forskriften.¹⁸⁸

---

¹⁸⁶ NOU 1994:20 side 172

¹⁸⁷ Ot.prp. nr 29 1995-96 side 129

¹⁸⁸ Side 133 høyre spalte

”Idet folketrygdens ytelser ligger i bunn ved utformingen av yrkesskadeforskriftens regelsett, vil fjerning av disse kreve en fornyet gjennomgang av disse reglene også hva gjelder beregning av inntektstap”

Både ordlyden i forskriftens § 1-2 og bestemmelsens forarbeid er klar. Det avgjørende for om tilleggserstatning kan gis er om yrkesskaden som sådan faller inn under folketrygdlovens yrkesskadekapittel eller ikke.

Dette fremgår etter min mening også uttrykkelig av tilleggserstatningens utmålingsregel. Tilleggserstatning skal utmåles som om slike ytelser var blitt gitt. Skadelidte med lavere uføregrad enn 30 % vil ikke under noen omstendighet bli gitt en slik ytelse etter trygdens regler. Det skjer ingen forskjellsbehandling av disse skadelidte.

Det samme gjelder tilsvarende for skadelidte mellom 16 og 18 år.

Problemstillingen knyttet til endring i folketrygdlovens regler om uførepensjon, kan etter min vurdering ikke løses ved en utvidet tolkning av bestemmelsen om tilleggserstatning. Årsaken til problemet er etter min mening det faktum at standardforskriften bygger på forutsetninger som ikke lenger har noen realitet. Som vi skal komme tilbake til under vurderingen av om forskriften er gyldig, er tiden moden for en full revidering av forskriften.

11.5 Oppgjørstidspunktet betydning på erstatningsutmålingen

11.5.1 Problemstilling - betydningen av grensedragningen mellom lidt og fremtidig tap

Ved erstatningsutmåling etter standardforskriften får som vi har sett overfor under redegjørelsen av gjeldende rett skillet mellom lidt tap og fremtidig erverv stor praktisk betydning. Lidt tap skal dekkes individuelt etter den alminnelig erstatningsretten, mens fremtidig tap dekkes etter standardisert utmåling. Som redegjort for tidligere vil fremtidig tap av arbeid i hjemmet være innbakt i det fremtidige ervervstapet, mens det lidte tapet vil erstattes individuelt.

Det er derfor i begge parter interesse å kunne påvirke oppgjørstidspunktet til for sin del det gunstigste tidspunktet. Begge parter kan etter forholdene være interessert i raske oppgjør eller å trenere dette.

Selskapene vil få et incitament til å komme med et rask oppgjør, for å hindre at skadelidte med høye inntekter får et stort påført inntektstap, eller at skadelidte pådrar seg store utgifter. Skadelidte på den annen side vil ønske å forskyve oppgjørstidspunktet slik at så mye som mulig kan dekkes som påført tap.

Motsatt kan det tenkes situasjoner der selskapet ønsker å vente med oppgjøret, slik at det for eksempel gjøres aldersfradrag av grunnerstatningen eller at erstatning for fremtidige utgifter utmåles med en lavere kapitaliseringsfaktor.

Problemstillingen er hvilke plikter som påhviler partene i et oppgjør og hvorvidt partene har anledning til å styre oppgjørstidspunktet i sin favør.

Innledningsvis nevnes at denne problemstillingen sjelden kommer på spissen, og så vidt jeg vet er det ikke rettspraksis som direkte tar opp spørsmålet. Fra Forsikringskadenemnda

finnes det noen uttalelser. Problemstillinger knyttet til oppgjørstidspunkt oppstår ikke ofte i praksis, og partene vil som regel være innstilt på å få til rimelige og gode oppgjør. Ved at skillet mellom lidt og fremtidig tap i mange sammenhenger blir et avgjørende skille, mener jeg problemstillingen er prinsipielt viktig.

11.5.2 Generelt om oppgjørstidspunktet

Hva som skal anses for å være oppgjørstidspunktet er ikke definert i verken standardforskriften eller yrkesskadeforsikringsloven. Skadeserstatningsloven har heller ingen nærmere presisering av dette begrepet. Ei heller regulerer noen av lovene nærmere hvordan erstatningsoppgjøret skal gjennomføres. Forsikringsavtaleloven inneholder heller ingen generelle bestemmelser om erstatningsoppgjøret, men har som jeg kommer til nedenfor en bestemmelse om selskapets betalingsplikt av erstatningen, som også stiler krav til saksbehandlingens progresjon.

I teorien er oppgjørstidspunktet som oftest definert som domstidspunktet, jf. Nygaard side 89. Dersom saken behandles av domstolene vil oppgjørstidspunktet være dato for domsavsigelse. Dersom det er ankebehandling vil oppgjørstidspunktet forskyves til det nye domstidspunktet.¹⁸⁹ Utover de tilfeller at rettes avgjør saken, vil oppgjørstidspunktet være det tidspunktet partene blir enig om. Erstatningsoppgjøret kan ses på som en tilbud og aksept-situasjon hvor selskapet tilbyr et oppgjør som skadelidte aksepterer. Hvor partene på denne måten forhandler seg frem til enighet om erstatningsoppgjøret er den avtaleloven¹⁹⁰ og den alminnelig avtalerett som regulerer når oppgjørstidspunktet inntreffer. Som oftest vil dette være det tidspunktet selskapet faktisk utbetaler erstatning til skadelidte, etter at partene er enige om erstatningens størrelse. Men oppgjørstidspunktet kan også avtales å være et tidligere eller senere tidspunkt.

---

¹⁸⁹ Det avhenger av hvilke poster det er anket over, og hvilket resultat ankeinstansen kommer til. Ofte vil for eksempel Lagmannsretten stadfeste Tingrettens dom, og da vil ikke oppgjørstidspunktet endres.

¹⁹⁰ Lov av 31. mai 1918 nr 4

Skårberg og Reusch hevder at det ikke kan være rettslig grunnlag for å avtale skjæringstidspunktet slik at det lidte tapet dekkes frem til årsskifte, dersom oppgjøret først finner sted noe ut i det påfølgende året. Det følger uttrykkelig at det lidte tapet skal dekkes frem til skjæringstidspunktet, jf. forskriften § 2-3.¹⁹¹ For eksempel at lidet tap blir dekket frem til 31.12.2005, mens oppgjøret først finner sted i mars 2006.

En min vurdering er det ikke grunnlag for en slik påstand. Så lenge verken yrkesskadeforsikringsloven eller standardforskriften selv gir nærmere bestemmelser om gjennomføringen av oppgjøret, må det være full avtalefrihet til å foreta slike oppgjør. Det vil ofte være praktisk å sette skjæringstidspunktet til 1. januar.

En kan se for seg ulike oppgjørstidspunkt for erverv og utgifter, men ved at for eksempel utgifter til arbeid i hjemmet anses som ervervstap, settes oppgjørstidspunktet i praksis ved forlik om den fremtidige ervervserstatningen.

11.5.3 Partenes kontroll med oppgjørstidspunktet

Et riktig erstatningsoppgjør kan kun komme i stand dersom begge partene, skadelidte og selskapet opptrer lojalt overfor hverandre. Selskapet plikter å sørge for en forsvarlig saksbehandling innen rimelig tid, og plikter å foreta et korrekt erstatningsoppgjør. Skadelidte på sin side plikter å fremskaffe den nødvendige dokumentasjon for at selskapet skal kunne vurdere sitt ansvar og beregne erstatningen.

Selv om oppgjørstidspunktet enten er domstidspunktet eller det tidspunkt partene blir enige om, vil forsikringsselskapet i stor grad være den part som avgjør oppgjørstidspunktet ved at det er de som sitter på pengesekken.

---

¹⁹¹ Skårberg og Reusch side 159.

Yrkesskadeforsikring er arbeidsgivers ansvarsforsikring og er derfor underlagt bestemmelsene i forsikringsavtaleloven del A¹⁹², jf. yfl. § 18.¹⁹³

Fal § 8-2 pålegger forsikringsselskapet å utbetale erstatning så snart selskapet har hatt rimelig tid til å klarlegge ansvarsforholdet og beregne erstatningen, jf. første ledd.

Fal § 8-4 1. ledd gir sikrede krav på renter når det er gått to måneder etter at melding om forsikringstilfelle er sendt selskapet. En må da som et utgangspunkt kunne si at to måneder i alle fall er rimelig tid, forutsatt at selskapet har fått tilgang til tilstrekkelig dokumentasjon. Som tidligere nevnt er i praksis den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden 3 år.

Når fal. 8-2, pålegger selskapene betalingsplikt så snart selskapet har hatt anledning til å beregne erstatning, må det være klart at selskapet ikke kan trenere oppgjøret, for eksempel for at skadelidte skal bli ett år eldre før oppgjørstidspunktet, jf. Skårberg og Reusch side 159. Brynhildsen mfl. påpeker at *”selskapet ikke kan utskyte forfallstidspunktet ved å vise til stor saksmengde, dårlig bemanning eller mye sykefravær.”*¹⁹⁴

Tilsvarende vil skadelidte generelle tapsbegrensningsplikt, jf. skl. § 3-1 annet ledd, jf. § 5-1 nr 2, hindre forsøk på å trenere forsikringsoppgjøret for å få en større andel utgifter og inntekt erstattet individuelt som påført tap, jf. FSN 4748 som uttaler at det ikke er anledning for skadelidte å motsette seg oppgjør og dermed skyve oppgjørstidspunktet og få flere forhold som påført tap.

At verken selskapet eller skadelidte kan trenere oppgjøret fremgår etter min vurdering av rene lojalitetshensyn.

Videre blir spørsmålet om selskapet kan stanse det lidte tapet ved ensidig å fastsette skjæringstidspunktet.

---

¹⁹² Jf. fal § 1-1, jf § 1-2.

¹⁹³ Dette er også forutsatt i NOU 1994:20 vedlegg 1 side 166 første spalte.

¹⁹⁴ Jf. Brynhildsen, Lid og Nygård, *Forsikringsavtaleloven med kommentarer*, Oslo 2001.

Som regel vil det lidte tapet være beskjedent, men særlig for høytlønnede kan tapene allikevel bli betydelige, og selskapene vil her få et incitament til å foreta raske oppgjør, og betale ut erstatning for fremtidig tap av erverv for å avskjære det påførte tapet. Den samme situasjonen vil oppstå for skadelidte som påføres store utgifter for tap av arbeid i hjemmet. I praksis vil selskapene derfor ofte betale ut 100 % ervervserstatning for å stanse det lidte tapet. Når selskapet på denne måten utbetaler maksimal erstatning, kan ikke erstatningen bli større, og det foreligger ingen berettiget grunn for skadelidte til å motsette seg oppgjør. Skadelidte blir på denne måten utsatt for en *frivillig tvang* situasjon.

Når selskapet ensidig fastsetter skjæringstidspunktet på denne måte, beveger en seg bort fra den normale definisjonen av oppgjørstidspunktet, enten domstidspunktet eller det tidspunktet partene blir enige om. Dette er allikevel en nødvendig konsekvens av standardforskriftens utmålingsregler. At selskapet har anledning til dette er derfor neppe tvilsomt.¹⁹⁵

Etter min vurdering kan dette allikevel ikke selskapet i alle tilfelle ensidig fastsette oppgjørstidspunktet. I *beregne erstatningen* i fal § 8-2, må det innfortolkes et krav om *korrekt* erstatning. Dersom selskapet utbetaler ervervserstatning etter en uføregrad på 100 % må det derfor kreves at denne uføregraden bygger på en forsvarlig og reell beregning av uføregraden, slik som redegjort for i avsnitt 7.3.8.1.

Etter min vurdering behøver ikke skadelidte å godta oppgjør dersom selskapet kun utbetaler 100 % erstatning for å stanse det lidte tapet. På den annen side har skadelidte en selvstendig tapsbegrensningsplikt, og kan ikke i den hensikt å påføre seg større lidet tap nekte å motta selskapet erstatningsoppgjør.

---

195 Det synes å være en oppfatning fra selskapenes side at de kan fri seg fra ansvar ved å utbetale til skadelidtes advokats klientkonto. Utover hva en kan avtale partene i mellom, kan en debitor kun frigjøre seg ved deponering i Norges Bank, jf. lov av 17. februar 1939 nr. 2 om deponering i Gjeldshøve § 1.

Hvis selskapet tilbyr erstatning etter en uførgrad som er lavere enn 100 % må skadelidte i alle tilfelle kunne nekte å godta oppgjøret.

11.5.4 Fastsettelsen av oppgjørstidspunktet ved delvise utbetaling

Et særskilt problem oppstår i de tilfellene hvor det foretas deloppgjør for den fremtidige ervervserstatningen. På grunn av usikkerhet om skadelidtes uføregrad, betaler for eksempel forsikringsselskapet en erstatning basert på 50 % uførhet, hvor uføregraden endres til 100 %, og det foretas endelig oppgjør.¹⁹⁶

Problemstillingen blir her hvilket av de tidspunkt som skal anses for å være oppgjørstidspunktet, og så ledes hvordan erstatningen ved sluttoppgjøret skal beregnes. Løsningen må også her finnes innen forskriftens rammer, jf. Stakkeland-dommen.

Partene må i utgangspunktet ha full frihet til avtale seg i mellom hvordan et slik oppgjør skal skje. De kan for eksempel avtale at den første utbetalingen skal anses som en a-konto utbetaling dersom uføregraden senere øker. Og det er ikke helt upraktisk at en blir enige om deloppgjør, og avventer sluttoppgjøret til skaden har stabilisert seg.

Et alternativ er å utmåle erstatning for 50 % lidet tap frem til sluttoppgjøret, og utmåle 50 % standard erstatning for det fremtidige ervervstapet, jf. Skårberg og Reusch side 160. Det vil da være sluttoppgjøret som anses som oppgjørstidspunktet.

Eventuelt kan forskriftens bestemmelse om etteroppgjør i § 5-1, kan benyttes analogisk. Utmåling etter denne bestemmelsen skjer ved å beregne differansen mellom det skadelidte fikk i det første oppgjøret, med den erstatning skadelidte ville ha fått med den nye uføregrade. Differansen blir deretter korrigert for eventuell ny G.

---

¹⁹⁶ Dersom uføregraden blir fastsatt til 100 % ved dom, vil domstidspunktet være avgjørende.

Skårberg og Reusch hevder at det første alternative må legges til grunn som gjeldende rett, da forskriftens prinsipp om at lidt tap skal erstattes frem til oppgjørstidspunktet må slå igjennom. En slik utmåling vil etter min vurdering være lite egnet til å utmåle som lidt tap. Skadelidte vil på denne måten få utmålt sitt lidte tap, delvis individuelt og delvis standardisert.

Når forskriften allerede har en bestemmelse om etteroppgjør som omhandler endring av utføregraden, er det etter min vurdering mest riktig å benytte denne bestemmelsen.

12 Kravet til full erstatning

12.1 Hva er full erstatning

Begrepet full erstatning blir brukt i en rekke sammenhenger, og vi har alle en rent intuitivt forståelse av hva det innebærer. I erstatningsrettslig sammenheng, tenker vi oss at skadelidte skal settes i samme situasjon som om skaden ikke var skjedd. Denne tankeoperasjonen er den samme om en utmåler erstatning for påført tap eller fremtidig utgifter. Dessverre er det ikke slik at erstatning for personskade er en ren matematisk operasjon. Regnestykke og formlene en bruker er en stort sett enige om, det som er problematisk er å finne de verdier som skal sette inn.

Erstatning for personskade består av en rekke usikre forutsetninger om hva fremtiden vil bringe. Noen eksakt svar på det, er det selvsagt umulig få.¹⁹⁷

Holgensen hevder at full erstatning mer er et juridisk begrep enn et økonomisk begrep, på grunn av de usikkerhetsfaktorene som er tilstede ved erstatningsberegningene.¹⁹⁸

Begrepet kunne derfor tenktes nærmere juridisk definert, for eksempel at en standardisert erstatning tilfredsstilte full erstatning. Holgensen mener allikevel at full erstatning er det som samsvarer med det *faktiske individuelle* tapet.

Om begrepet full erstatning uttalte førstvoterende i Ølberg-dommen:

”Selv om en kan si at begrepet full erstatning først og fremst er et juridisk begrep, ikke et eksakt økonomisk begrep, og at utmålingen nødvendigvis må skje

---

¹⁹⁷ Undersøkelser av Torgeir Magnussen i Lov og Rett 1993 side 354 viste for eksempel at 7 av 27 skadelidte var tilbake i full jobb etter 5-6 år. To av disse var erklært 100 varig ervervsmessig ufør.

¹⁹⁸ Jf. Lov og rett 1991 side 515, ”Standardisert erstatning ved personskader – lik erstatning for ulikt tap?”

skjønnsmessig er kjernen i erstatningsretten at skadelidte ikke skal komme dårlige ut med skaden enn om denne ikke var skjedd.”

I NOU 1994:20 ble det forsøkt gitt en definisjon av begrepet ”full erstatning”¹⁹⁹

”Med full erstatning mener Utvalget det erstatningsnivå som norsk rett i dag ligger på, slik erstatningen utmåles etter de prinsipper som rettspraksis har utviklet med utgangspunkt i skl. § 3-1.”

I den tidligere avgitte innstilling²⁰⁰ ble også begrepet full erstatning drøftet. Utvalget pekte der på at et vesentlig kjennetegn ved utmåling av den alminnelige erstatningsrett er at den er forbundet med atskillig usikkerhet. Uttrykket full erstatning var derfor mer et juridisk begrep enn et økonomisk begrep.

På denne bakgrunn er det klart at full erstatning er et juridisk og ikke et økonomisk begrep. Full erstatning blir et spørsmål om hvilke poster domstolene anser som erstatningsrettslig vernet til enhver tid, og hvordan domstolen utmåler erstatning for disse tapene.

Dette gjør selvsagt at *full erstatning* er et dynamisk begrep, som kan utvikle seg i tråd med samfunnets øvrig utvikling. I Ot. prp. nr. 44 1988-89 på side 27, ble for eksempel fremtidige utgiftserstatning på 300.000 kroner ansett for å være et betydelig beløp. I Bråtane-dommen i 2002, ble det tilkjent erstatning av utgifter med nesten 4,5 millioner kroner.

---

¹⁹⁹ Side 94

²⁰⁰ NOU 1994:20 vedlegg I side 165.

12.2 Utgjør standarderstatningen full erstatning

Spørsmålet om erstatning etter standardforskriften utgjør full erstatning, blir et spørsmål om hvilket erstatningsnivå utmåling etter forskriften har i forhold til beregning etter den alminnelig erstatning.

Som beregningene mine i avsnitt 110 har vist, vil en rekke skadelidte bli underkompensert og ikke oppnå full erstatning ved den standardiserte utmålingen. Ved ervervserstatningen gjelder dette særlig høyinntektsgruppene, skadelidte med høy uføregrad eller uføregrader lavere enn 30 %. Utgiftsdekningen etter forskriften ligger gjennomgående lavere enn alminnelig utmåling. Avhengig av skatteulempen og tapsperiodens lengde, vil skadelidte ikke være sikret full erstatning. Kvinner kommer flere steder dårligere ut enn menn. Flere grupper skadelidte vil heller ikke være sikret full ménerstatning.

I tillegg vil flere skadelidte kunne få et udekket fremtidig hjemmearbeidstap ved at dette tapet konsumeres i den standardiserte ervervserstatningen. Skadelidte med tap av erverv i begrensede perioder vil også få underkompensasjon i forhold til alminnelig utmålingsregler.

Dette gjelder vel og merke når en ser på erstatningspostene isolert sett. I vurderingen av om standardforskriften gir fullerstatning må en se på dens samlede resultat. For enkelte, særlig yngre skadelidte med lav inntekt, vil ervervserstatningen gi så stor overkompensasjonen at det vil oppveie for underdekninger ved de andre erstatningspostene.

Det er gjerne for de høyere inntektsgruppene en hevder at standard erstatningen ikke gir fullerstatning. Som vi har sett i avsnitt 10 over, gjelder ikke dette unntaksfritt.

Standardiseringsutvalgets målsetning var i størst mulig grad hindre underkompensasjon i forhold til gjeldende rett, jf. NOU 1994:20 vedlegg I side 165. Ved innføringen av taket på

10 G,²⁰¹ viste beregninger utvalget gjorde at satsene lå for lavt i forhold til den alminnelig erstatningsretten, jf. side 178. For disse er det altså bevisst at forskriften ikke skal gi full erstatning. Men det ble pekt på at skadelidte i disse høyinntektsgruppene som regel var godt forsikret, og at forskriften gav forutberegnlighet, slik at arbeidstakere selv kunne vurdere behovet for tileggsforsikringer.

At det på generelt grunnlag ikke oppnås full erstatning, er også forutsatt i teorien. Lødrup uttaler i sin lærebok på side 369 at ” *at det er satt et tak på inntekter over 10 G, gjør det nok tvilsomt om forskriften her helt er i overensstemmelse med forutsetningene om at de standardiserte satser skal sikre full erstatning*”

Tilsvarende uttaler førstvoterende i Stakkeland-dommen, ”*jeg legger til at taket på 10 G kan synes å stride mot utgangspunktet om at skadelidte skal ha full erstatning.*”

Selv om underkompensasjonen er klarest når det gjelder høy inntektsgruppene, må det nevnes at det ikke er mange yrkesskader i yrkes hvor inntekter over 10 G er aktuelle. Dertil må nevnes at NOU 1994:20 pekte på at problemstillingen med skadelidte med inntekt over 10 G ikke hadde stor praktiske betydning, da disse utgjorde et forsvinnende mindretall. Tre år etter forskriften var det ingen kjente tilfeller av grunnerstatning i øverste inntekts nivå.

12.3 Er forskriften om standarderstatning ved yrkesskader ugyldig

Spørsmålet om forskriften er ugyldig ble tatt opp allerede kort tid etter at forskriften ble gitt. Holgersen reise problemstillingen ” *Det kan nok på denne bakgrunn stilles et spørsmålsteget ved forholdet mellom de forskriftene som er vedtatt og lovhjemmelen [...]* *Derved kan det være grunnlag for en nærme drøftelse av muligheten for at forskriftene må*

---

²⁰¹ Jeg bemerker at utvalgets forslag var 12G, mens Justisdepartementet med samme begrunnelse som utvalget fastsatte taket til 10G.

(delvis) underkjennes med den begrunnelse at Kongen har gått utover sin fullmakt, slik at en kan se bort fra forskriftene hvis de ikke gir full erstatning i det konkrete tilfelle”²⁰²

Spørsmålet har i første rekke vært reist med bakgrunn i to forhold. Det ene er underkompensasjonen for skadelidte med høye inntekter, det andre er situasjonen er skadelidte med lavere uføregrad enn 30 % som ikke tilståes uførepensjon etter folketrygden. Selv om jeg er av den oppfatning at standard forskriften må vurderes som en helhet, så er det allikevel riktig å reise det prinsipielle spørsmålet atskilt for disse to tilfellene.

Om en forskrift kan fravikes eller settes til side som ugyldig, beror i utgangspunktet på en tolkning av hjemmelsloven. I tillegg er særlig forarbeidene viktige.²⁰³ Som vi har sett over kan ikke være tvilsomt at både yrkesskadeforsikringsloven, dens forarbeider, og standardforskriftens forarbeider krever full erstatning.

Uten at problemstillingen ble satt på spissen, drøftet førstvoterende i Stakkeland-dommen spørsmålet om høytlønnedes stilling etter standardforskriften. Problemstillingen var etter min vurdering hvorvidt tilfelle skulle reguleres etter standardforskriften, og ikke hvorvidt

Førstvoterende uttrykker i avsnitt 31: ”Jeg legger til at «taket» på 10 G kan synes å stride mot utgangspunktet om at skadelidte skal ha full erstatning” for videre å vurdere om forskriften dermed er ugyldig. I avsnitt 45 ”Etter mitt syn kan da underkompensasjon av A ikke være en tilstrekkelig begrunnelse for å sette forskriften til side, for isteden å anvende de alminnelige erstatningsrettslige utmålingsregler. Jeg legger til at det i og for seg ikke er påfallende at standardregler kan slå uheldig ut i enkelte typetilfeller. Dertil synes det å ha vært departementets forutsetning at man nettopp i situasjoner som dette kan ha blitt underkompensert, men at dette ofte vil være dekket opp av forsikringer, som – som tidligere nevnt – ikke hensynstas ved en utmåling etter denne problemstillingen.”

---

²⁰² Jf. Lov og Rett 1991 s 515 *Standardisert erstatning ved personskade – lik erstatning for ulikt tap?*

²⁰³ Jf. Johs. Andenæs, Statsforfatningen i Norge, 8 utgave side 199.

At standardisering vil slå uheldig ut, begge veier, er en nødvendig konsekvens av standardiserte regler. Problemstilling er etter min mening ikke det prinsipielle knyttet til bruk av standardisert utmåling eller ikke.

Slik jeg tolker dommen, gir førstvoterende allikevel gode holdepunkter for å si hvilke vurderingskriterier som må legges til grunn ved vurdering av om standardforskriften kan settes til side eller er ugyldig. Det må for det første være stilles krav om et vesentlig avvik. For det andre er det et vesentlig element lovgivers egen vurdering, og for det tredje er det spørsmålet er hvilke forsikringsmuligheter det er for å dekke tapet.

Standardiseringsutvalget forutsatte at også skadelidte med høy inntekt i de fleste tilfeller ville få en erstatning som ikke var lavere enn den alminnelig erstatningsretten, jf. NOU 1994:20 vedlegg I side 178, i tillegg til at det ble lagt vekt på standard forskriftens forutberegnelighet, slik at disse kunne tegne de forsikringer de fant nødvendig. Justisdepartementet fant at disse hensyn kunne strekkes så langt at de begrunnet et tak på 10 G, og ikke 12 G, slik utvalget foreslo, jf. NOU 1994:20 vedlegg II side 193.

Med bakgrunn i Høyesteretts uttalelse i Stakkeland saken er det klart at forskriften ikke kan settes til side som ugyldig for disse skadelidte.

Problemstillingen for skadelidte med lavere uføregrad enn 30 % er litt annerledes enn for de høytlønnede.²⁰⁴ Årsaken til dette er at denne problemstillingen ikke er vurdert av standardiseringsutvalget.

Selv om den lavere inntektsgruppen også for disse skadelidte vil gi overkompensasjon vil de rent de fleste med lavere uføregrader gis en større eller mindre grad av underkompensasjon ved at de ikke gis uførepensjon.

---

²⁰⁴ Et særlig spørsmål reiser seg for de skadelidte med høy inntekt og lav uføregrad.

Grunnen til at standardiseringsutvalget ikke vurderte denne problemstillingen særskilt var at forslaget om å øke den nedre grense for uførepensjon til 30 %, først kom etter at standardforskriften var vedtatt. En kan stille spørsmål med hvorfor en ikke drøftet tilsvarende spørsmål for den nedre grense som var på 15 %, når forskriften skulle forutse av trygdens ytelser lå i bunn. Sannsynligvis var ikke spørsmålet aktuelt da det for skadelidte med uføregrad lavere enn 15 % uansett er snakk om små tap.

I utvalget andre innstilling, NOU 1994:20, ble derimot forslaget om å øke uførepensjonsgrensen kommentert. Det ble her presisert at dersom forslaget ble en realitet ville det kreve en ny gjennomgang av standardsatsene, jf. side 133.

Selv om utvalget her ser at det kan oppstå en underdekning fordi en av forskriftens forutsetninger faller bort, er det ikke dermed gitt at forskriften av den grunn må settes til side. Det må i tilfelle bero på en konkret vurdering i det enkelte tilfelle hvor blant annet størrelsen på underkompensasjon vil være avgjørende.

13 Vurderinger

13.1 Oppsummering

Som beregningene og analysen i avsnitt 10 har vist, må den enkle forestillingen om at lav inntekt gir overkompensasjon og høy inntekt underkompensasjon, fravikes for en langt mer sammensatt og nyansert bilde av forskjellene mellom erstatning utmålt etter standardforskriften og erstatning utmålt etter alminnelig erstatningsrett.

At de ulike utmålingsfaktorene så som alder, uføregrad, og inntekt har betydning for erstatningsutmålingen er neppe uventet, og funnene jeg har gjort kan heller ikke sies å være oppsiktsvekkende på noen måte, da de er nødvendige følger at de betingelser som ligger til grunn for forskriften. Det er ingen skjulte faktorer som gir plutselige utslag. Men som analysen viser, har standardiseringsutvalget neppe vært fullt ut klar over konsekvensen av de satser en har valgt. En rekke av de faktorer som er vist over er heller ikke direkte tatt opp til vurdering, annet enn alderstillegget for yngre skadelidte. Men også denne problemstillingen er ikke fullt ut vurdert.

Som vi har sett over vil mange av erstatningspostene, dersom vurdert isolert sett, gi mange underkompensasjon ved standardisert utmåling. I første rekke de med høy inntekt ved ervervsstatningen, høy alder og høy invaliditet ved ménerstatningen, og stort sett gjennomgående ved utgiftserstatningen, avhengig av skattenivå. På den annen side gis det overkompensasjon for en rekke skadelidte med middels og lavere inntekt, yngre skadelidte med lav medisinsk invaliditet, og de mindre uføregrader.

Når en skal vurdere skadelidtes situasjon, om erstatning etter standardforskriften sammenlignet med alminnelige utmåling gir over eller underkompensasjon, er det samlede

resultat som er avgjørende. Dette viser seg ikke minst for den skadelidte gruppe som en har hevdet kommer dårligst ut, nemlig skadelidte som har lavere uføregrad enn 30 %, og som derfor ikke gis uførepensjon. For de lavere inntekter vil overkompensasjonen være såpass betydelig at disse skadelidte faktisk også får overkompensasjon.

Det ville for omfattende å vise samlet vurdering av alle de tilfellene jeg har beregnet. En vil da selvsagt sette sammen skadetilfeller som viser skadelidte som kommer særdeles dårlig ut med standardisert erstatning, og motsatt enkelte som kommer særdeles heldig ut.

Som vi har sett har standardiseringsutvalget på enkelte punkter truffet veldig bra men sin fastsettelse av satser. Vel og merke hvis en vurderer ut fra gjeldende rett på det tidspunktet forskriften ble gitt. Men beregningene og analysen har også vist at utvalget har bommet grovt flere steder. Noe som i første rekke beror på en manglende bevissthet om betydning av ulike matematiske konsekvenser.

13.2 Vurdering

Nygaard har uttalt at ”å verdsette personskader økonomisk kan noen ganger minne om å måle avstand med litermål”, jf. side 86.

Det kan ikke være særlig tvilsomt at alminnelig erstatningsutmåling medfører så mye skjønnsmessige vurderinger, at en ikke kan uttale seg med sikkerhet, og skadelidte faktisk får dekket sitt fulle tap. Standardiseringsutvalget pekte på at ”*et grunnleggende problem ved utmåling av erstatning ved personskader: Det knytter seg vesentlig usikkerhetsmomenter til fastsettelsen av erstatningsbeløpet.*”

I en artikkel inntatt i Lov og Rett 20003 side 129, fremmer Lødrup behovet for reformer på personskadeerstatningen, og peker på flere uheldig sider ved dagens utmålingsregler.

Til tross for at en gjennom rettspraksis og teori har utviklet vurderingstemaer, og avveininger for vurderingen av hypotetiske forhold, er allikevel erstatningsoppgjørene

forbundet med så mye usikkerhet en aldri kan være sikker på om skadelidte får dekket sitt fulle tap.

Det må påpekes at en rekke erstatningsrettslige problemstillinger i stor grad allerede er standardisert. Dette gjelder særlig valg av kapitaliseringsrente, tapsperiodens lengde, skatteulempe, menerstatning. Disse er allikevel bare utgangspunkt og kan fravikes i konkrete tilfeller for å komme frem til rimelig resultat.

Selv om en også ved standardisert utmåling til en viss grad må vurdere hypotetiske forhold, vil en kunne redusere de usikkerhetsmomentene som alminnelig utmåling medfører betraktelig. Forutberegnelighet, mulighet for skadelidte selv å forstå beregningene og tilrettelegging for raske oppgjør er i seg selv et gode.

Det ble presisert i Ot. prp. nr. 44 1988-89 at det ikke var aktuelt å gå inn på regler som tok sikte på et borgerlig jevnmaal.²⁰⁵ Dette ble gjentatt i standardiseringsutvalgets mandat, men utvalget synes i sin senere innstilling å ha gått vekk fra dette når det på side 93 venstre spalte, synes å forutsette av standardforskriften nettopp er tuftet på en slik tanke, ” *I yrkesskedeforskriften er standardreglene kombinert med regler som bygger på en borgerlig jevnmaalstanke*”.²⁰⁶

En slik forståelse er lagt til grunn i NOU 2004:3 ” *Siden standardiseringen innebærer overkompensasjon for de lavest lønnede og underkompensasjon for de høyest lønnede kan det sies at standardiseringen på yrkesskadesektoren innebærer et slags borgerlig jevnmaal.*” og tilsvarende tanker i Skårberg og Reusch side 31.

Etter min vurdering er det heller ikke grunnlag for å si at standardiseringen har medført noe borgerlig jevnmaal. Selv om det skjer en viss utjevning når de laveste inntektene gis et løft og de høyeste inntektene ikke får dekket tapt fullt ut. Når inntekter helt opp til 7G (424 893

---

²⁰⁵ Side 61

²⁰⁶ Det er mulig at utvalget er sikter til folketrygdens regler.

kroner) gis samme erstatning, kan en ikke si at det bare er de lavlønnede som gis et løft. Gjennomsnittlig industriarbeider lønn for 2005 er til sammenligning 341 300.²⁰⁷ I den sammenheng er det grunn til å nevne at de fleste stønader etter folketrygdloven ikke tar med inntekt over 6 G i beregningen av ytelsen. Dette gjelder for eksempel sykepengen, attføringspengen, rehabiliteringspengen. I den pågående diskusjon om pensjonsreformen er det fra flere holdt uttrykt at inntekt over 7 G er høy inntektsgruppe.

Som vi har sett over vil standardforskriften i flere tilfeller føre til underkompensasjon og en rekke tilfeller overkompensasjon. Problemet med forskriften er at den er tilpasset en annen virkelighet enn den vi har i dag. En rekke av de forutsetninger som standardiseringsutvalget bygget sine satser på er derfor ikke lenger aktuelle i dag. For eksempel endringen i kapitaliseringsrente til 5 %, standardisert skatteulempe på 20 – 25 %.

I yrkesskadeforsikringslovens forarbeider, Ot. prp. nr. 44 1988-89, ble akkurat denne problemstillingen tatt opp. Justisdepartementet presiserte at *”Standard satser må eventuelt ta utgangspunkt i dagens erstatningsnivå og skadelidte faktiske inntekt”*²⁰⁸ Som vi har sett over er det akkurat det standardiseringsutvalget gjorde, og satsene er tilpasser erstatningsnivået etter gjeldende rett i 1990. Videre presiserte departementet at *” Satsene bør være graderte for å avspeile forskjeller i lønnsnivå og de bør kunne revideres hyppig ved endringer i det alminnelige erstatningsnivået. Både lovtekniske og reelle hensyn tilsier da at eventuelle regler om standardisert erstatning gis i forskrift [...] Bruk av forskrift skaper derfor større tilpasningsevne og fleksibilitet[...]*”

Justisdepartementet forutsatt altså at forskrift om standardisert erstatning skulle gjøres revideres i tråd med utviklingen av den generelle erstatningsretten. Etter min vurdering er forskriften overmoden for revidering.

---

²⁰⁷ Jf. www.ssb.no/emner/06/05/lonnind/tab-2006-02-17-01.html

²⁰⁸ På side 62

Men til tross for disse klare uttalelsene i forarbeidet, de klare uttalelser om behovet for revurdering av forskriften ved endring av trygdens bestemmelser om uførepensjon, har til nå forskriften ikke blitt endret en eneste gang.

Kanskje lovgiver har slått seg til ro med Skårberg og Reusch beskrivelse av situasjonen ”anvendelsen av yrkesskadeforskriften er imidlertid så vidt festnet og alminnelig akseptert at forskriften ikke i noe tilfelle kan påregnes tilsidesatt som lovstridig.”²⁰⁹

13.3 Forslag til nye arbeidsskadeforsikring NOU 2004:3 - ferenda betraktninger

13.3.1 Utvalgets mandat og forslag

Utvalget ble nedsatt i 2001, og fikk som mandat og fremme forslag om organisering av yrkesskadesystemet i fremtiden. Muligheter for forenkling og ressursbesparelse var sentrale momenter utvalget skulle se på. Utvalget skulle ikke forslå materielle endring i reglene om yrkesskader, eller erstatningsnivået. Det var også forutsatt at erstatningsnivået ble opprettholdt på samme nivå som i dag, jf NOU 2004:3 side19. Utvalget skulle allikevel vurderes hvordan ytelsene etter yrkesskadeforsikringen skulle tilpasses en omorganisering.

Utvalgets flertall foreslår og fjerne folketrygdens særfordeler ved yrkesskade og i stedet opprett en egen arbeidsskadeforsikring. Utvalget foreslår at arbeidsskadeforsikringsordningen, skal forvaltes av forsikringsselskapene, og at saksbehandlingen i betydelig utstrekning skal følge reglene i forvaltningsloven.

Utvalget foreslår at det i stor grad opprettholdes dagens standardiserte utmålingsregler. Nivået vil selvsagt måtte endres betraktelig, ved at folketrygdens særfordeler faller bort, slik at en ikke får en tilsvarende netto ordning som vi har med standardforskriften i dag. Utvalget foreslår derfor reduksjon i trygdens refusjonsavgift.

---

²⁰⁹ jf. side 155.

Det påførte utgiftstapet foreslås erstattet individuelt i tråd med gjeldende praksis fra skl. § 3-1, jf. NOU 2004:3 side 257. Ved at særfordelene etter trygden blir borte må selskapet dekke en større andel av utgiftene. For de framtidige utgiftene foreslår utvalget at dagens ordning fra standardforskriften videreføres i sin helhet, jf. side 261.

Det påførte inntektstapet vil bli erstattes individuelt, men ved at yrkesskadenes særfordeler forsvinner, vil en større del av erstatningen henføres til selskapene, jf. kapittel 12.4.

Dagens regler om standardisert utmåling av det fremtidige ervervstapet foreslås videreført i den nye arbeidsskedeforsikringen, jf. side 273. Grunnerstatningen foreslås økt med en G. Utvalget legger til grunn at skadelidte skal ha tilsvarende kompensasjon som etter den nye ordningen som sammenlagt trygdens ytelser og yrkesskedeforsikringsloven i dag. En viktig materiell endring foreslås allikevel innført ved at uføregrader under 50 % ikke gir uførepensjon. Dette skal fanges opp av økningen av grunnerstatningen. For enkelte andre skadelidte foreslås det tilleggserstatning for å sikre at disse får full opptjening av pensjonsrettigheter etter folketrygdloven, jf. side 275.

Ménerstatningen foreslås i stor grad videreført i den nye ordningen, men satsene er justert til det dobbelte. Utvalget bygger dette på at tall de har fått presentert viser at ménerstatning etter trygden er tilnærmet lik den utbetaling som gis etter standardforskriften.

13.3.2 Ferenda betrakning

Til tross for utvalgets mandat, som presiserer at utvalget ikke å foreslå materielle endringer for yrkesskadene herunder erstatningsnivået, er det i mine øyne skuffende at utvalgets flertall ikke større grad vurdere de prinsipielle problemstillinger standardforskriften reiser.

Når utvalget har anledning til, og i stor grad faktisk foretar en vurdering av dagens erstatningsnivå, er det stor grunn til å stille spørsmål om hvorfor disse spørsmålene ikke blir tatt opp i full bredde. Erstatningsnivået vil jo være av stor betydning for den nye

arbeidsskadeforsikringsloven, og utvalget burde av eget initiativ ha vurdert spørsmålene, eventuelt anmodet om en nytt mandat fra sosialdepartementet.

Utvalget begrunnelse for ikke å ta tak i disse problemstillingene er tilsynelatende at det i utvalgets mandat fremgår av arbeidstakernes *etablerte rettigheter* skal ivaretas. Utvalget synes dermed å mene at det skal være en rettighet at enkelte skadelidte gis en betydelig overkompensasjon, men andre skadelidte gis en betydelig underkompensasjon.

Utvalget mindretall, representanten for LO, var den eneste som forsøkte å drøfte spørsmålet om standard erstatning i et litt bredere perspektiv, og på en litt mer prinsipielt grunnlag. Han pekte på standardforskriften synes å bygge på 6 % kapitaliseringsrente, og at dette ikke er i samsvar med gjeldende Høyesterettspraksis. Videre vektla han at forskriften gir betydelig underkompensasjon i flere tilfeller. Blant annet at fremtidige utgifter som erstattes individuelt etter den alminnelig erstatningsrett er å regne som innbakt i erstatning for fremtidig erverv etter standardforskriften.

Det kan etter min vurdering ikke være riktig å opprettholde erstatningsordning som bygger på forutsetninger som ikke lenger er en realitet, og en forskrift som for lengst har utspilt sin rolle. Utvalget har jo vært kjent med den kritikk som har vært reist omkring den standardiserte utmåling, og kjent med at en rekke av standardiseringsutvalgets forutsetninger ikke slo til. Dette ble jo allerede påpekt i NOU 1994:20, selv om heller ikke dette utvalget så på alle konsekvensene av den endrete rettstilstanden.

I Justisdepartementets forslag til yrkesskadeforsikringsloven, ble det gitt som en forutsetning at regler om standardiserte utmålingsregler måtte kunne revideres hyppig. Dette var hovedårsaken til at reglene ble gitt i forskrift og ikke inntatt direkte i loven, jf. Ot. prp. nr. 44 side 62. Det er påfallende at utvalget ikke en gang tar opp problemet at forskriften ikke har vært revidert en eneste gang.

Etter min vurdering et dette spørsmål utvalget burde ha vært langt nærmere til å vite og uttale seg om, enn sin oppdragsgiver, Sosialdepartementet.

Til slutt må en bemerke at NOU 1994:20 ble en sovepute, og resulterte aldri i noe konkrete lovforslag. Så lenge det ikke finnes vilje hos lovgiver til endringer, blir utredning som NOU 1994:20 og NOU 2004:3 stort sett ikke mer enn lesestoff for jurister.

Det er i grunn til å tro at utvalget forslag om ny arbeidsskadelov ikke blir noe realitet så lenge den sittende regjeringen har makten. Å røkke ved folketrygden, selve grunnpilaren i det norske velferdssamfunnet, er det per i dag ingen politisk vilje til.

14 Avsluttende kommentarer

Smertene og plagene en skadelidte får, er den samme enten skaden skyldes et trafikkuhell, en yrkesskade, hendelig uhell, eller at han har blitt utsatt for vold.

Skadelidte erstatningsrettslige vern, vil allikevel for den enkelte skadelidte være svært forskjellig avhengig av hvilken av de ovennevnte skadetyper som er årsaken til skaden. Til forskjell fra trygden som er behovsrelatert, er erstatningsretten årsaksorientert.²¹⁰

Yrkesskader er særlig godt vernet, gjennom den obligatoriske yrkesskadeforsikringen og en rekke særfordeler i den alminnelig folketrygdloven.

En kan så lure på hvorfor yrkesskadene skal ha et slikt særlig erstatningsrettslig vern. I NOU 1994:20 er det pekt på at yrkesskader tragisk nok er en del av produksjonskostnadene, og derfor et nødvendig onde.

Men er ikke også trafikkuhell og vold et onde grunnet samfunnets utvikling, gjennom velferdsøkning, skjev fordeling, sosiale ulikeheter, og kulturelle forskjeller.

Hvorfor skal erstatning etter et fall i trappen, vurderes så vidt forskjellig, om fallet skjedde hjemme eller på arbeidsplassen.

Vi kan se for oss en McDonalds restaurant. Bak disken jobber en 15 åring og en 17 åring. Foran disken står en 15 åring og en 17 åring. Så eksploderer frityrgrøyten og alle fire blir påført skader.²¹¹

---

²¹⁰ Jf. NOU 1994:20 side 14 høyre spalte.

Selv om samtlige blir skadet i samme hendelse, alle blir påført identisk skade, vil erstatningsoppgjøret basere seg på vidt forskjellige regler.

Kunden på 15 år vil få erstatning utmålt etter standarderstatningen for barn, jf. skl. § 3-2a, mens kunden på 17 år vil få erstatning etter den alminnelig erstatningsrett, jf. skl. § 3-1. 17-åringen på jobb vil få standardisert erstatning etter yrkesskedeforsikringsloven, mens 15-åringen på jobb vil kanskje kunne velge den erstatning som gir høyest utbetaling av standarderstatning for yrkesskader og den standarderstatning for barn.

Fire skadelidte, omtrent samme alder, vil derfor kunne få svært ulike erstatninger, og dermed svært ulike fremtidsutsikter.

Det er god grunn til å stille spørsmål ved om dette er en rimelig og fornuftig løsning. Jeg lar spørsmålet stå åpent.

---

²¹¹ Eksemplet er gitt av veileder Knut Riisa.

15 Litteraturliste

15.1 Litteratur

Bøker

Andenæs, Johs.: *Statsforfatningen i Norge*, 8 utgave, Oslo 1998

Brynildsen, Lid og Nygård, *Forsikringsavtaleloven med kommentarer*, Oslo 2001.

Kopperud, Kaare André: *Yrkesskade forsikring med kommentarer*, Oslo 1992

Kjelland, Morten: *Hjemmearbeideres erstatningsrettslige vern*, Oslo 2001

Lødrup, Peter: *Lærebok i erstatningsrett*, 5 utg. Oslo 2005

Nygaard, Nils: *Skade og ansvar*, 5 utg. Bergen 2000

Skårberg og Reusch, Lars Olav og Reusch Marianne: *Yrkesskade – forsikring og trygd*, Oslo 2003

Artikler

Holgensen, Gudrun: *Standard erstatning ved personskade – lik erstatning for ulikt tap*, Lov og Rett 1991 side 515

Lødrup, Peter: *Reformbehov i personskadeerstatningen*, Lov og Rett 2003 side 129

Magnussen, Torgeir: *Erstatning for personskade – engangsbeløp eller terminbeløp*, Lov og Rett 1993 side 354

Norby, Einar: *Lov om yrkesskedeforsikring*, Lov og Rett 1992 side 344

Nygaard, Nils: *Uføregrader ved yrkesskader*, Jussformidlingens jubileumstidsskrift side 87, 1997

15.2 Lover

Lov av 28. februar 1997 nr. 19, om folketrygd, folketrygdloven (ftrl)

Lov av 16. juni 1989 nr. 69, om forsikringsavtaler, forsikringsavtaleloven (fal)

Lov av 16. juni 1989 nr. 65, om yrkesskedeforsikring, yrkesskedeforsikringsloven (yfl)

Lov av 13. juni 1969 nr. 26, om skadeerstatning, skadeserstatningsloven (skl)

Lov av

15.3 Forskrifter

Forskrift av 21. april 1997 nr 373 Forskrift om menerstatning ved yrkesskader

Forskrift av 21. mars 1997 nr 273 om kapitalisere verdier

Forskrift av 25. mars 1997 nr 270 om forsikringsbasert refusjon av trygdeutgifter ved yrkesskade og yrkessykdommer.

Forskrift av 25. mars 1997 nr 266 om fastsetting og endring av uføregrad i forhold til pensjonsgivende inntekt

Forskrift av 21. desember 1990 nr 1027 om standardisert erstatning etter lov om yrkesskedeforsikring

15.4 Forarbeider

Ot.prp. nr. 44 (1988-1989) Yrkesskedeforsikring

NOU 2004:3 Arbeidsskedeforsikring

NOU 1994:20 Personskadeerstatning

NOU 1988:6 Erstatning og forsikring ved yrkesskade

NOU 1987:6 Standardisert erstatning til barn

15.5 Rettspraksis

Norsk Rettstidende

Rt. 2005 side 769

Pakke for Pakke-dommen

Rt. 2004 side 8

Stakkeland-dommen

Rt. 2003 side 1358

Psykolog-dommen

Rt. 2003 side 841

Ménerstatnings-dommen

Rt. 2003 side 338

Dykker-dommen

Rt. 2002 side 1436	Bråtane-dommen
Rt. 2000 side 441	Kåsa-dommen
Rt. 1999 side 1969	Rott-dommen
Rt. 1998 side 1916	Martinsen-dommen
Rt. 1997 side 883	Skalle-dommen
Rt. 1997 side 771	Dani-dommmen
Rt. 1996 side 958	Stokstad-dommen
Rt. 1993 side 1547	Skoland-dommen
Rt. 1993 side 1538	Horseng-dommen
Rt. 1993 side 1525	Ølberg-dommen
Rt. 1981 side 138	Sevaldsen-dommen
Rt. 1977 side 782	Pallas-dommen
Rt. 1917 s 956	

16 Lister over tabeller og figurer m v

Vedlegg A: Forskrift om standardisert erstatning etter lov om yrkesskedeforsikring

Vedlegg B: Grunnlag for beregninger og utskrift av enkelte erstatningsberegninger gjort i
Compensatio

Vedlegg C: Kapitaliseringstabell med 5 % rentefot.

Vedlegg D: Oversikt over folketrygdens grunnbeløp

Vedlegg D: Levetidstabeller SSB